STRIPSCHRIFT

DOMINIQUE BERTAIL
TIM ENTHOVEN

NUMMER 419 • €7,00

MAD IS TERUG

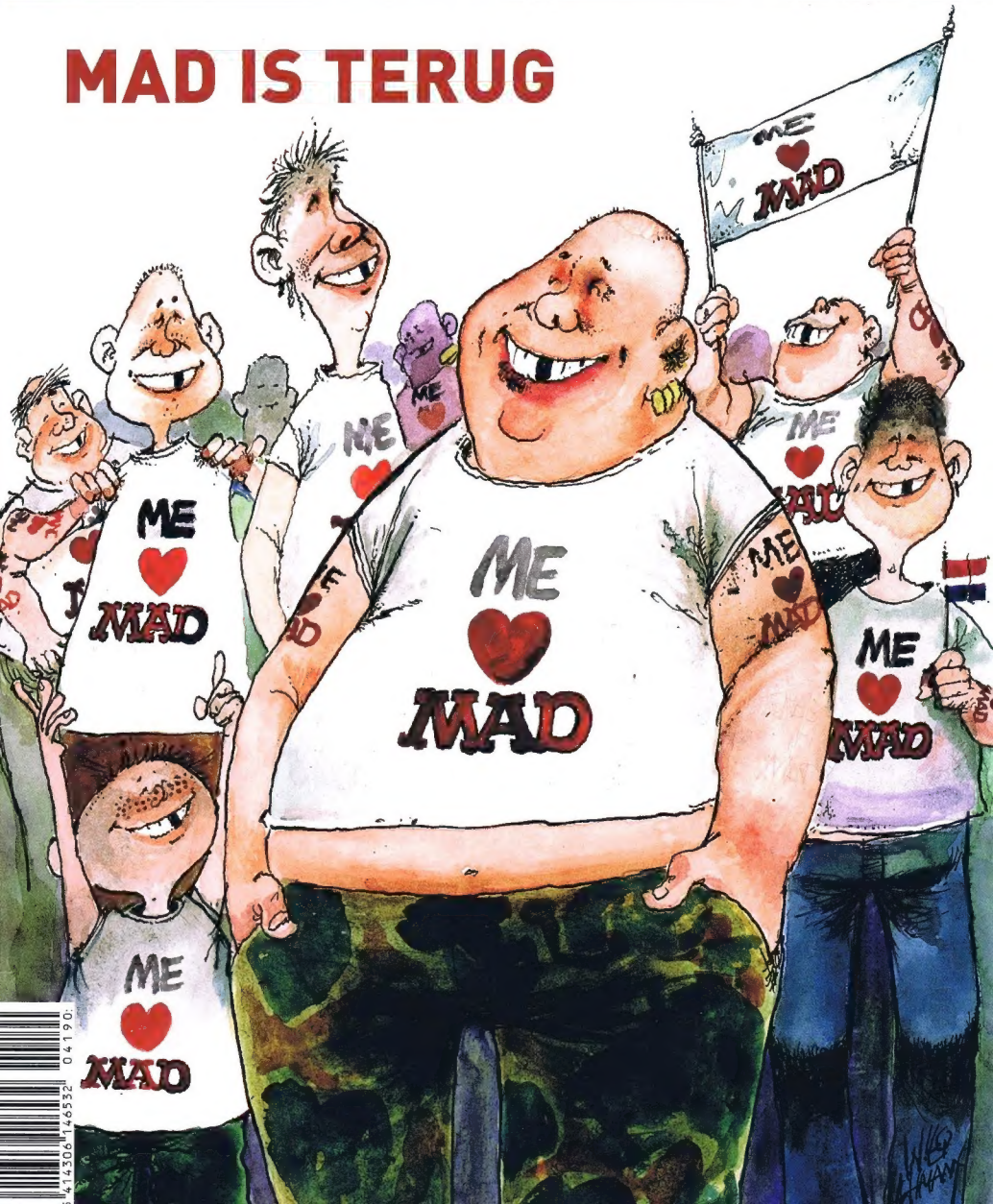

→ REDACTIO

Op zaterdag 19 november zullen Tamar en Guido Frankfurther de stripverzameling van hun vader P. Hans Frankfurther – oprichter van Het Stripschap – overdragen aan de Stripcollectie van de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. De verzameling, die bestaat uit om en nabij 20.000 albums en boekjes, zal... hé, wacht even: Stripcollectie van de Bijzondere Collecties? Wat is er met het Stripdocumentatiecentrum Nederland (SDCN) gebeurd?

Het Stripdocumentatiecentrum Nederland, een begrip bij stripliefhebbers, blijkt in naam bijna geruisloos te zijn opgegaan in de Bijzondere Collecties van de UvA. De persafdeling van de universiteit weet er het fijne niet van en stelt meteen voor om maar door te schakelen naar de adjunct-conservator van de Bijzondere Collecties: Jos van Waterschoot, overigens ook – te pikant om hier niet te vermelden – bestuurslid van Het Stripschap.

Van Waterschoot: 'Ja, 't is even wennen, maar het is op het hoogste platform – directieniveau – beslist. Stripdocumentatiecentrum Nederland dekte de lading niet meer en bleek tot misverstanden te leiden. Bij de oprichting in 1969 konden striplief-hebbers in een aparte ruimte de grote verzameling secundaire stripliteratuur en stripknipsels – door Het Stripschap in bruikleen gegeven aan de universiteit – inzien. Inmiddels heeft de universiteit de collectie stripknipsels, de secundaire en de primaire literatuur uitgebreid en aangevuld door aankopen maar ook door schenkingen. Dit alles kan tegenwoordig op aanvraag in de studiezaal worden ingezien. Na de overdracht van de collectie Frankfurther bestaat de strip-collectie van de universiteit nog voor 20 procent uit de oorspronkelijke basis – de bruikleen – en voor tachtig procent uit eigen collectie. Vandaar de naamsverandering tot Stripcollectie van de Bijzondere Collecties'.

Op zaterdag 19 november vindt ook weer een algemene leden-vergadering van Het Stripschap plaats. Het is jammer dat de leden van Het Stripschap geen inspraak hebben gehad bij deze 'stiekeme' naamsverandering die veel striplief-hebbers met enig historisch besef toch wel erg rauw op het dak moet zijn gevallen.

→ OMSLAG

De tekening op het omslag werd speciaal gemaakt ter gelegenheid van het *Mad*-artikel in dit nummer van *Stripschrift*. En wie konden we beter vragen dan Willy Lohmann, die vroeger aan het tijdschrift *Mad* verbonden was. En ook in nummer 2 van de nieuwe *Mad* duikt hij weer op met een fonkelnieuwe bijdrage!

INHOUD

2 **ACTUA**

10 **STARS & STRIPS**
Olav Beemer

12 **MAD**
Ger Apeldoorn

22 **TIM ENTHOVEN**
Erik van der Hoeven

28 **DOMINIQUE BERTAIL**
Michel van Merriënboer

32 **OPA**
Teus de Kruijf

35 **BITS & PIECES**
Ben Bits

36 **DE BOVENTOON**

44 **HEINZ SERVICE SPREAD**

S&W ontzetten Leiden

Uitgeverij Standaard heeft in samenwerking met de 3 October Vereeniging Leiden, die dit jaar 125 jaar bestaat, het verhaal over het Leidens Ontzet uit 1574 bewerkt tot een nieuw *Suske en Wiske*-avontuur: *Het lijdende Leiden*. De originele tekeningen uit het album (deel 314) zijn tot en met 4 maart 2012 te zien in het Leidse Museum De Lakenhal. Deze expositie maakt deel uit van de grote tentoonstelling *Vrijheid! Leidens Ontzet 1574 – 2011* waarmee het museum dit najaar uitpakt. Een speciale editie van *Het lijdende Leiden*, met acht extra pagina's over het Leidens Ontzet, is in Museum De Lakenhal verkrijgbaar. RS
Meer info: *www.lakenhal.nl*

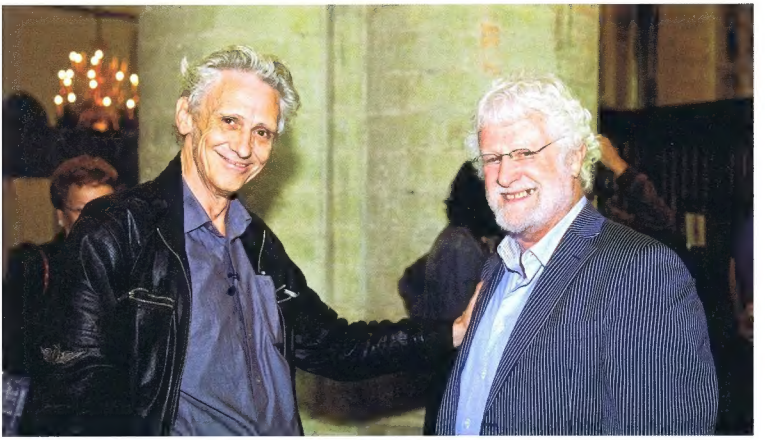

FOTO'S ANS HOLTEN

LINKS - Peter Pontiac en Jan Kruis. De twee winnaars van de Marten Toonderprijs. Van Jan Kruis ontving Pontiac een collage van tekeningen met figuren van zijn collega striptekenaars waar hij zelf centraal is afgebeeld. Tevens was de prijsuitreiking in de Grote Kerk ook de laatste werkdag van stripintendant Gert Jan Pos van wie met de woorden 'Missie geslaagd' afscheid werd genomen.

ONDER - Na afloop van de prijsuitreiking zingt Erik Kriek onder begeleiding van de Blue Glass Bougeyman Band zijn variatie van de Zuiderzeeballade.

Peter Pontiac ontvangt Marten Toonderprijs 2011

Vrijdagmiddag 8 september ontving Peter Pontiac in de Grote Kerk van Breda uit handen van voorganger Jan Kruis de Marten Toonderprijs. Het is de tweede keer dat deze prestigieuze prijs van het Fonds BKVB is uitgereikt. *Volgens de jury* heeft striptekenaar Peter Pontiac iets aan het Nederlandstalige beeldverhaal toegevoegd dat er nog niet was: een combinatie van schrijver- en kunstenaarschap. Zij bestempelt zijn boek *Kraut* tot de beste Nederlandse grafische roman die tot nu toe is verschenen. De tekenaar van seks, drugs en rock 'n' roll reageerde tijdens de prijsuitreiking met een citaat van de wielrenner die in *De Blauwe Lotus* van *Kuifje* in een bioscoopjournaal wordt geïnterviewd: 'Ik ben blij dat ik deze prijs gewonnen heb en zal proberen het volgende keer nog beter te doen.' Naast het bedrag van €25.000 en de expositie *Comix, Hotpix & Tragix* in het Graphic Design museum in Breda kreeg de tekenaar van Jan Kruis een groot werkstuk met figuren van zijn collega-striptekenaars waar hij zelf centraal staat afgebeeld. Kruis constateerde dat ze als tekenaars heel andere carrières hebben gevolgd, maar zag wel een overeenkomst: het tijdschrift *Libelle*. De vader van Pontiac was daar als redacteur in dienst geweest en Kruis vond er onderdak voor zijn *Jan, Jans en de kinderen*. Na de officiële plichtplegingen vertolkte collega-tekenaar Erik Kriek onder begeleiding van de Blue Glass Bougyman Band nog een variatie op de Zuiderzee-ballade en werd Pontiacs expositie voor geopend verklaard. HvB

FOTO ANS HOLTEN

→ SUVAAL

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

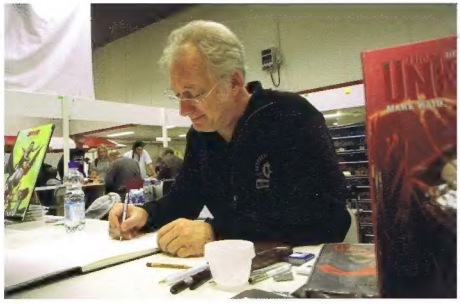

FOTO ERWIN SUVAAL

Minck Oosterveer
1961 - 2011

SHINE ON YOU CRAZY DIAMOND...

Zondagavond 18 september checkte ik mijn email en zag een mailtje van Tineke Oosterveer, waarin zij mij liet weten dat Minck bij een motorongeluk om het leven was gekomen.

Het werd stil in mijn hoofd. Geen enkele gedachte drong meer tot mij door. Minck? Een motorongeluk? Minck was een heel ervaren motorrijder, droeg de juiste kleding en was nooit roekeloos. Hij kende de gevaren en was allerminst van plan het noodlot te tarten. Het nieuws kwam heel hard aan.

Ruim dertig jaar geleden ontmoette ik Minck op een kleine stripbeurs in Dordrecht, waar hij live een strippagina stond te tekenen. We maakten toen een praatje over strips. Het duurde nog een tijdje voordat we elkaar weer zouden ontmoeten. Doordat we allebei een stripalbum hadden gepubliceerd bij dezelfde uitgeverij, Jumbo Offset, kwamen we weer in contact. Samen met Adri van Kooten en Caren Peeters richtten Minck en ik het amateurstripblad *Ytch* op. Voor de eerste twee nummers werkte hij samen met twee andere scenaristen, maar voor het volgende nummer vroeg Minck of ik een verhaal voor hem wilde schrijven. Het liefst iets met een vrouwelijke detective.
Dat werd *June May*. Enthousiast begon Minck aan de pagina's en was ruim voor de deadline klaar. Tevreden over het eindresultaat besloten we ook een kans te wagen in de professionele stripwereld en reisden af naar uitgeverij Lombard in Brussel. Daar werden we met open armen ontvangen door de Nederlandstalige redactie, in de persoon van Mark van Oppen, die gelijk een verhaal wilde bestellen van 8 pagina's voor plaatsing in het weekblad *Kuifje*. Helaas sprak de Franse hoofdredacteur, Jean-Luc Vernal, daar zijn veto over uit en vertrokken Minck en ik weer onverrichter zaken naar huis.
Maar zo snel waren we niet uit het veld geslagen. Met *Ytch* stonden we op elke stripbeurs.
Daarin werden we bijgestaan door onze echtgenotes Will en Tineke, die ons altijd door dik en dun zijn blijven steunen. Aan *Eppo Wordt Vervolgd* boden we een nieuwe humoristische versie aan van onze strip *June May*. Een week later kwam Minck bij mij langs en vertelde dat ze hem bij *Eppo Wordt Vervolgd* aan een andere scenarist hadden gekoppeld. Hij vond het moeilijk, ik ook, maar ik zei meteen dat hij het moest doen. Ondertussen bleven we gewoon contact houden en hield Minck mij op de hoogte van de ontwikkelingen.
Na één verhaal stopte de strip al. De humoristische stijl lag hem niet zo. Hij stopte helemaal met strips en ging een tijdje werken in de reclame- en gamewereld, maar ook nu verloren we elkaar niet uit het oog. Door de komst van een nieuwe Nederlandse hoofdredacteur bij het weekblad *Kuifje* werd ons een kans geboden om samen een nieuwe strip te ontwikkelen. *Claudia Brücken* zag het levenslicht. Ongeveer tegelijkertijd kwam er een plaats vrij op de strippagina van *Algemeen Dagblad* en ik stelde

→ FLITSEN

➲ Uitgeverij Casterman publiceerde *Kuifje in het land van de Sovjets*, deel 0 in de reeks zwart/wit-hardekaftuitgaven met originele tekeningen en een aantal paginagrote kleurenplaten. Op A5-formaat zijn sinds vorig jaar inmiddels 9 delen in deze serie verschenen. ➲ Bij uitgeverij Standaard verscheen *De rode ridder 231: Het koekoeksjong*, met weer eens een scenario van Martin Lodewijk. De tekeningen zijn van Claus Scholz. ➲ En weer wordt *Heinz, the movie* aangekondigd. Nu staat het vizier op 2013, zo meldt Burny Bos die als producent optreedt. Piet Kroon heeft het scenario al geschreven. Alleen nog even wat financiële plooitjes gladstrijken. De eerste plannen dateren al van tien jaar terug. ➲ Ook van Nijntje is er een lange animatiefilm in de maak, voorzien in 2013. In *Nijntje de film* reist het konijn van Dick Bruna af naar de dierentuin. Warner Bros Nederland is de producer; Hans Perk de regisseur. ➲ Je kunt nog tot medio januari je zelf getekende stripverhaal van één pagina opsturen naar Het Nederlands Stripmuseum om daarmee mooie prijzen in de wacht te slepen. ➲ Curieus: een buitenreeks-album over Buddy Longway en zijn vrouw, getiteld *Seizoenen van een leven*. En zogenaamd geschreven door hun dochter Kathleen. En nu is het over, hoor, Derib! ➲ Haast geruisloos bleek er in Amsterdam afgelopen september een heus stripfestival te zijn geweest: Striptember 2011, georganiseerd door Momir Stosic. De flyer is ontworpen door *Heinz*-auteurs Eddie de Jong en René Windig. Mocht er een vervolg komen: denk aan de publiciteit, Momir! ➲ Popeye gaat volgend jaar in stripvorm nieuwe avonturen beleven. Vooralsnog alleen in een Engelstalige versie. Uitgever IDW Publishing maakte dat bekend. ➲ Bij de derde cd van *Spinvis* zit een stripboekje. Hanco Kolk verstripte dertien liedjes. ➲ Op 4 april volgend jaar staat de première van de nieuwe *Marsupilami*-film gepland. Deze film, die lijkt op de laatste *Smurfen*-film waarin 3-D-wezens optreden in een 'echte' omgeving, heeft een budget van bijna 40 miljoen euro. ➲ Met het uitbrengen van de laatste tien delen *Kari Lente* heeft uitgeverij Bonte zijn belofte ingelost en zijn alle twintig verhalen die ooit zijn verschenen bij uitgeverij Standaard weer normaal verkrijgbaar. Je moet daar wel de hele

FOTO ANS NOLTEN

Heinz-auteurs Eddie de Jong en René Windig met hun uitgever Hansje Joustra.

Minck voor om een avonturenstrip te gaan maken. Zoals altijd was deze er gelijk voor te porren en tekende een aantal stroken van *Jack Pott*. Door veranderingen op de hoofdredacties werden zowel *Claudia Brücken* als *Jack Pott* stopgezet, maar we hadden nu de smaak goed te pakken. We bedachten een comic, *Arachna*, en met de strip *SpeedBall Nation* klopten wij aan bij *Suske en Wiske weekblad*; de strip werd later werd opgevolgd door *Rick Rolluik*. Via een tip kwamen we ook bij *De Telegraaf* terecht. Hier zochten ze een vervanger voor de *James Bond*-strip.

In allerijl ontwikkelde ik een nieuw idee en Minck stortte zich wederom enthousiast en onvermoeibaar op het tekenwerk. We maakten een afspraak bij *De Telegraaf* en reisden af naar Amsterdam met de eerste zes stroken van *Zodiak* en een A4'tje met daarop het uitgewerkte idee over het verloop van het verhaal. Het duurde niet lang voordat we ook werden gepubliceerd in de grootste krant van Nederland. Met *Zodiak* zette Minck zichzelf echt op de kaart als realistisch tekenaar. Het was een moordend tempo, maar hij miste geen enkele deadline. Soms belde ik wel eens in een lichte paniek op en zei: 'Er is nog maar één strook in voorraad'. En dan was zijn antwoord steevast: 'Oh ja, ik moet je de tien nieuwe nog even opsturen'. Het telefoontje dat *Zodiak* na elf verhalen werd stopgezet kwam wat rauw op ons dak. Gelukkig kregen we de kans om onszelf op te volgen met *Nicky Saxx*, met een frequentie van zeven stroken per week. Deze strip bleek vrijwel gelijk in de smaak te vallen bij de lezers en ook de albums deden het goed. Na 21 verhalen vond *De Telegraaf* het evenwel genoeg en stopte met *Nicky Saxx*, met als reden dat een vervolgstrip in de krant niet meer van deze tijd zou zijn.

Maar niet te lang getreurd. Er gingen geruchten dat uitgeverij Don Lawrence Collection op zoek was naar een tweede team om aan *Storm* te werken. Op de stripbeurs in Turnhout maakten we een afspraak met Rob van Bavel. Deze vond het een goed plan en wij stortten ons op de wereld van Pandarve. Er kwam een synopsis en Minck maakte proefpagina's.

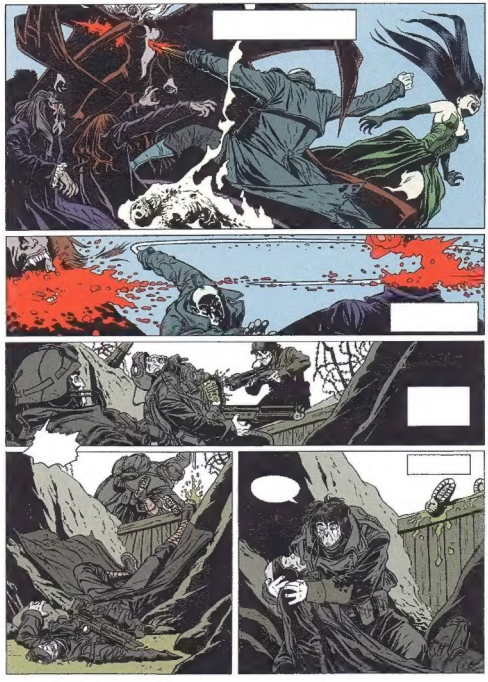

DE BESTE PAGINA VAN MINCK OOSTERVEER VOLGENS WILLEM RITSTIER: PAGINA 3 UIT HET NOOIT VERSCHENEN TWEEDE *TRUNK*-VERHAAL.

Rond dezelfde tijd werd ook bekend dat *Eppo* weer terugkwam en werden we uitgenodigd om een nieuwe strip te ontwikkelen. Dat werd de western *Ronson Inc.*, ons laatste gezamenlijke project. Op de stripbeurs in Breda maakten Minck en ik ons gebruikelijke rondje en liet hij mij weten dat hij er toch over nadacht om door te gaan met *Ronson Inc.* Hij wilde alleen kijken of het haalbaar was, naast zijn werk voor Amerika, waar hij op het punt stond om door te breken.

We zullen hier Minck als mens en talentvol tekenaar enorm missen... maar daarboven hebben ze er een kanjer bij.

Minck, bedankt voor de mooie samenwerking.

WISH YOU WERE (still) HERE.
Willem Ritstier

set voor kopen die fraai in een box verpakt zit. ➲ Uitgeverij Don Lawrence Collection trakteerde de liefhebbers op een mooie dossier-editie van *Storm 26: De muiters van Anker* door Romano Molenaar en Jorg de Vos. Met 32 pagina's tellend dossier in een linnen band. ➲ Eelco Koper bracht weer een setje verse *Powerbeast* aan de man tijdens Stripfestival Breda. Voor de zoveelste keer een nummer 1, dit keer gebundeld met deel 2. Deel 3 is gebundeld met het ook eerder gepubliceerde *The Order*, dat zijn vijftienjarige jubileum viert. Tot slot verschenen er nog twee minibookjes die werden opgesierd met een Juniorpress- en een Hip Classics-look. ➲ Een nieuwe – deels educatieve – stripreeks bij Ballon Media: *Dino's*. Volgens de uitgever zijn de grappige verhalen gebaseerd op recent wetenschappelijk onderzoek. Verantwoordelijk zijn scenarist Arnaud Plumeri en tekenaar Bloz. Afkomstig uit het Franse Bamboo-fonds. ➲ Bij uitgeverij Xtra verscheen *Op de huid 2: Pedo's, penoze, pooierboys en politieke kopstukken*, een superdikke bundeling fraaie rechtbanktekeningen van Aloys Oosterwijk. En Fred de Heij presenteerde *Pulpman 12*. Vooral doorgaan! ➲ Met het uitbrengen van deel 4 van *De piraten van Barataria* (Glénat), gemaakt door Marc Bourgne en Franck Bonnet, komt er een einde aan de eerste cyclus van deze kapersaga. ➲ Domineesdochter Margreet de Heer – *what's in a name?* – publiceerde dit jaar *Religie in beeld* (uitgeverij Meinema). Daarin belicht ze het bestaan van vijf grote godsdiensten aan de hand van persoonlijke ervaringen. Eerder publiceerde ze in haar toegankelijke stijl al *Filosofie in beeld*. ➲ Wie de expositie *Het Amsterdam van Theo van den Boogaard* heeft gemist kan terecht bij Oog & Blik/Bezige Bij. Daar verscheen een bundel met dezelfde titel die in 128 pagina's een overzicht biedt van Van den Boogaards klare lijn-werk dat een link met Amsterdam heeft. Waaronder veel voorbeelden uit *Sjef van Oekel*. Het boek is overigens tweetalig; de uitgeverij mikt ook op de buitenlandse markt. ➲ Bij Casterman verscheen *12 september – Amerika na de fatale dag* waarin een schijnbaar willekeurige Frans-Amerikaanse groep van negentien journalisten, (strip)kunstenaars en schrijvers 'in dialoogvorm' hun visie geven op de toekomst van Amerika. Hoewel er genoeg grote namen in staan, zoals Enki Bilal, Joe Sacco, Art Spiegelman, Lorenzo Mattotti, Plantu en Daryl Cagle, ontbreekt de samenhang en de noodzaak. ➲ In Nederland is er een punt gezet achter de glossy *Donald*. Het eerste nummer was een hit; daarna viel de verkoop tegen. In Duitsland gaan ze het nu ook proberen met de glossy. Wel is er in Nederland bij Sanoma weer een nieuw Disney-tijdschrift verschenen: *Disney Junior Magazine*. Het nieuwe geïllustreerde blad richt zich op kinderen van twee tot zeven jaar. Het Finse uitgeefconcern moet overigens langzamerhand op zoek gaan naar een nieuwe hoofdredacteur voor *Donald Duck*. Thom Roep gaat volgend jaar namelijk met pensioen. ➲ Van Belgisch stripjournalist Toon Horsten verscheen de bundel *Kinderen van Kuifje – Hergé en zijn erfgenamen* (Linkeroever uitgevers). Daarin staan vraaggesprekken met mensen die op de een of andere manier gelinkt zijn aan Hergé, zoals Raymond Leblanc, de oprichter van uitgeverij Lombard en weekblad Kuifje en tekenaars als Tibet, Jean Graton en Joost Swarte. ➲ Meer Kuifje bij uitgeverij Oog & Blik/Bezige Bij. Daar verscheen het derde deel van de trilogie *De kunst van Hergé*. In het Frans omvat deze serie zeven delen onder de noemer *Hergé, chronologie d'une oeuvre*, maar Oog & Blik bestoot de ingekorte, internationale versie te gebruiken voor de Nederlandse markt.

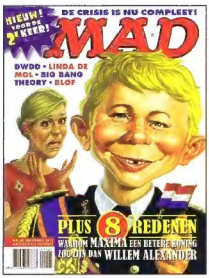
NIEUW! VOOR DE 2E KEER!
DE CRISIS IS NU COMPLEET!
MAD
DWDD • LINDA DE MOL • BIG BANG THEORY • ELOF
PLUS 8 REDENEN
WAAROM MAXIMA EEN BETERE KONING ZOU ZIJN DAN WILLEM ALEXANDER

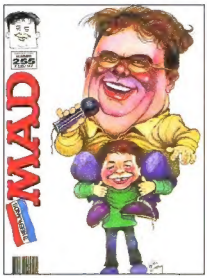

FOTO ANS NOLTEN

BOVEN, VAN LINKS NAAR
• Nieuw voor de tweede keer. Omslag van de vernieuwde Nederlandse *Mad* met mascotte Alfred E. Neuman in de rol van Willem Alexander.
• Uit de oude doos. Omslag van Willy Lohmann van (s'Neerlands) *Mad* 255 uit 1993. Paul de Leeuw, nog met een haardos, op de rug van mascotte Alfred E. Neuman.
• Hoofdredacteur Ger Apeldoorn overhandigt het eerste exemplaar aan cabaretier Bob Fosko.

RECHTS - De Nederlandse crew van *Mad*. Tweede van links in de tweede rij van boven is hoofdredacteur Ger Apeldoorn.

Mad: nieuw voor de tweede keer!

De lancering van de nieuwe Nederlandse *Mad* vond op 21 september 2011 plaats in het Comedy Café aan het Max Euweplein in Amsterdam. Uitgever Rob van Bavel heeft vertrouwen in het blad omdat volgens hem het concept van onzin, satire en vlijmscherpe humor ook nog steeds in deze tijd past. 'Het is beeldtaal die snel en scherp communiceert met een tijd- en grenzeloze humor.' Het van origine Amerikaanse *Mad*, in 1952 opgericht door William Gaines en Harvey Kurtzman, werd in 1964 voor het eerst in Nederland uitgebracht en verdween uiteindelijk in 1996 geruisloos van de markt. Het was een zwart/wit uitgave, gedrukt op goedkoop papier. De gerecyclede *Mad* van Rob van Bavel is nu, net als zijn Amerikaanse moeder, een moderne uitgave, geheel in kleur met 52 pagina's in een oplage van 30.000 exemplaren. Tweederde van het blad bestaat uit vertaald Amerikaans materiaal, een derde deel is werk van eigen bodem. Dat is veel meer dan de uitgave van 15 jaar geleden die zich meestal beperkte tot een kleuromslag van striptekenaar Willy Lohmann en komisch bedoelde advertenties voor de Nederlandse lezers.

Hoofdredacteur Ger Apeldoorn overhandigde het eerste nummer van de nieuwe *Mad* aan zanger/cabaretier Bob Fosko *(Raggende manne)*; stand-up comedians zoals Arie Koomen ('Mediamarkt mijn markt!!'), Wilko Terwijn en Bram van de Velde hielden de stemming er in. In de eerste uitgave vinden we werk van Nederlandse tekenaars zoals Joep Bertrams, cartoonist Nozzman (Bram van Rijen), Herman Roozen, Arne van der Ree, David de Rooij, Wouter Tulp, Milan Hulsing en Gerben den Heeten. *Soeperman*-tekenaar René Uilenbroek blijkt ook goed karikaturen te kunnen tekenen. Teksten zijn onder meer van Ger Apeldoorn, Bastiaan Geleijnse *(Fokke en Sukke)*, John Croezen en Roger Abrahams.
Hoogtepunten van het blad zijn ongetwijfeld de tekstloze strips van Mars Gremmen, die doen denken aan de absurde tekeningen van *Mad*-grootheid Don Martin. De Nederlandse *Mad* verschijnt zes keer per jaar en een jaarabonnement kost €29,75. HvB
Meer info: *www.madmag.nl*

FOTO ANS NOLTEN

→ FLITSEN

➲ Nog meer Kuifje bij het Hergé Genootschap. Daar verscheen als het tiende deel van de specialreeks *Sapperloot* het kloeke *Wie is wie in de wereld van Hergé*, samengesteld door Jan Aarnout Boer en Ton van Sligter. Het tijdschrift biedt beschrijvingen van, volgens de auteurs, 'alle bekenden uit de wereld van Hergé'. ➲ Klaar met Kuifje? Nee, hoor! De Zwitserse uitgeverij Atlas – die van die autootjes en schaakborden – is samen met Moulinsart gestart met een luxe reeks *Kuifje*-albums met 64 extra pagina's achtergrondinformatie. Uiteraard krijgen de intekenaars bij iedere zending de nodige snuisterijen toegespeeld zoals metalen poppetjes, ansichtkaarten, kaartspelen en een rugzak. Na de goedkope eerste levering gaat de prijs snel omhoog. Een beproefd concept. ➲ Ter gelegenheid van de 90e verjaardag van animatiefilmer Børge Ring organiseerde het Nederlands Film Festival afgelopen september in Utrecht een feestelijk programma waarin het werk van de filmer werd getoond. Dat deed het filmfestival in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Animatiefilm (Niaf) en het Holland Animation Film Festival. Tijdens die middag vond ook de première plaats van de documentaire *Natural Born Animator* over Børge Ring, gemaakt door Jan van den Nieuwenhuijzen en Willem Wisselink. Dit filmportret staat ook op de die middag gepresenteerde dvd *Børge Ring – Selected Works* (CinéTé Filmproductie/Niaf). Het Niaf heeft ook een interview van Hans Walther met Ring uit 2004 verwerkt tot boekje met als titel *Geanimeerd gesprek/Animated conversation*. ➲ Pizza's eten bij New York Pizza: bij aanschaf van 2 pizza's krijg je er zomaar een speciale *Suske en Wiske* bij cadeau. Op is op! De vier verschillende

delen kosten je op die manier slechts €67,95. Met de pizza's mag je doen wat je wilt. De echte verzamelaar zet ze natuurlijk 'Freakin' Fresh' als bijlagen in zijn boekenkast. ➲ Speelgoedfabrikant Mattel neemt Hit Entertainment over, bekend van tv-animaties als *Bob de Bouwer*, *Thomas de stoomlocomotief* en *Pingu*. Mattel betaalt 491 miljoen euro aan de huidige eigenaren, een consortium durfkapitalisten onder aanvoering van Apax Partners. ➲ Fans van Jeroen – *Bakamé* – Janssen opgelet: in nummer 16 van het driemaandelijks Franse magazine *XXI* staat een strip van dertig pagina's over het Vlaamse polderdorp Doel dat dreigt te verdwijnen door de uitbreidingsplannen van de Antwerpse haven. Het tijdschrift is het makkelijkst te bestellen via *www.revue21.fr* ➲ Miep-miep-zoef! Er is een dvd-box verschenen met een compilatie van 17 jaar tv-programma *Wordt Vervolgd*. ➲ Aimée de Jongh heeft samen met Thijs van Domburg de strip *2017* gemaakt. Het is een zogeheten prequel op Van Domburgs nieuwe theatervoorstelling *Van nare mensen en de dingen die kapot gaan* die zich afspeelt in een vervallen en naargeestig Amsterdam van 2017. ➲ Steeds meer stripwinkels willen geen zaken meer doen met distributeur Aldipress, meldt krant *De Stentor*. Aanleiding is een conflict over de inkooptarieven bij nabestellingen van oudere albums. Uitgeverij Standaard begint er last van te krijgen en werpt zich op als bemiddelaar. ➲ De zesde Kressedag vindt plaats op 12 november aanstaande in ontmoetingscentrum 't Trefpunt in Voorthuizen. Het programma is tamelijk onduidelijk. Voor meer info, wellicht: *www.ericdenoorman.nl* ➲ In het Vlaamse Wilrijk zijn drie nutskasten (stroomkastjes) met tekeningen van *Jommeke* verfraaid in het kader van het

De Plastieken Plunk 2011

Dit jaar vindt voor de vierde keer de uitreiking van De Plastieken Plunk plaats. Het is een prijs voor het beste korte stripverhaal voor Nederlandstalige of tekstloze strips uit de Benelux.
De prijsuitreiking grijpt plaats tijdens het feestelijke evenement Pépé Soirée in Café Bal Infernal te Gent op 12 november. Deelnemers kregen tot 7 oktober de tijd hun inzendingen in te sturen. Zij maken kans op twee prijzen: een publieksprijs (€50) die via internetstemmen tot stand komt en een hoofdprijs van een jury die een winnaar kiest uit een shortlist van acht inzendingen.

Deze acht inzendingen zijn:
- Zonder titel van Sebastien Conard
- *Carrousel* van Merel Cremers
- *Corned Beef* van Charlotte Dumortier
- *De Preminiemen* van Frederik Van den Stock
- *Jongens dromen* van Bart Nijstad
- *Leven 1.0* van Dieter Van der Ougstraete
- *Syrena* van Robert van Raffe
- *Zandloper* van Inne Haine

Op *www.plastiekenplunk.be* kun je zelf een favoriet voor de publieksprijs nomineren.
De jurywinnaar ontvangt daadwerkelijk een plastic *Plunk*, het stripfiguurtje van Luc Cromheecke en Laurent Letzer, en een geldbedrag van €250.
Eerder gingen achtereenvolgens Pinda (*Aleize*), Brecht Evens (*Handen uit de mouwen*) en de Rotterdammer Erwin Kho (*Elke seconde telt*) met deze prijs aan de haal.
Het evenement wordt gesponsord door een aantal stripgerelateerde organisaties; *Stripschrift* is één van de drie hoofdsponsoren. TdK
Meer info: *www.pulpdeluxe.be*

ADVERTENTIE

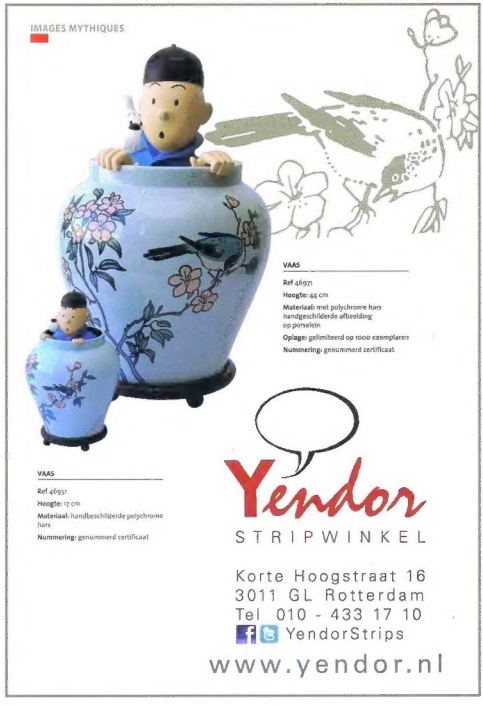

project 'Buurt aan de Beurt'. Eén nutskast staat op de hoek van de Jozef Cuyverssstraat met de Boekstraat en de twee andere staan op de hoek van de Sint-Jan Vianneystraat met de Boekstraat. Tekenaar Jef Nys, de geestelijke vader van *Jommeke*, woonde lange tijd in de Jozef Cuyverssstraat. Daar zag Jommeke ook het levenslicht. ➲ Uitgeverij The Keij-Position bracht twee boeken uit met werk van Piet Wijn. Eentje over Heidi en eentje met drie avonturen van Maartje. ➲ *Reddition – Zeitschrift für Graphische Literatur* besteedt zijn 54e nummer aan *Spirou/Robbedoes*. Met aandacht voor tekenaars als Peyo, Will, Raymond Macherot, Frédéric Jannin en René Hausman. Ook staat de redactie stil bij de rol die Yvan Delporte heeft gespeeld. Slechts €8. Meer info: www.reddition.de ➲ Casterman brengt dit najaar *Zahra's Paradise* uit, een strip over de zoektocht naar Mehdi, een jonge betoger die in Iran verdween. Zijn moeder en broer blijven moedig om aandacht voor zijn lot vragen. Deze strip van Amir en Khalil is ten dele ook op het internet te zien: *www.zahrasparadise.com*, opgezet door de oorspronkelijke Amerikaanse uitgever Firstsecondbooks. ➲ Dargaud brengt weer eens werk uit van Vink. Samen met co-scenarist Rochel maakte de tekenaar met Vietnamese *roots* de one-shot *Op weg naar Banlung – Cambodja 1993*. ➲ Winnetou is terug, en wel bij uitgeverij Arboris. Die bracht bundelingen uit van de Metropolis-strips uit de jaren 1960. ➲ Bij de imprint Blloan van Ballon Media verschijnt een dikke bundel *Green Manor* van Fabien Vehlmann en Denis Bodart. In het boek zijn zestien korte avonturen opgenomen van deze 'Sherlock Holmes'-achtige avonturenstrip. ➲ Uitgeverij Daedalus brengt in december een nieuw deel uit van *Gil St-André*, de avonturenstrip *(Spoorloos)* van Kraehn en Vallée. Ook staat het slotdeel aangekondigd van de trilogie *Jeronimus*, de intrigerende V.O.C.-strip van Dabitch en Pendanx. Er komt ook een verzamelbox-editie uit.

ERIK KRIEK / YPADOIOS

Programmering Beeldverhaal op tv

Beeldverhaal, het door Jean-Marc van Tol gepresenteerde televisieprogramma over strips, is inmiddels gestart. Totaal komen er acht afleveringen die wekelijks sinds zaterdag 29 oktober even na 23.00 uur op Nederland 2 te zien zijn. Met de slogan '*Beeldverhaal* is een feest voor de fervente stripliefhebber en een openbaring voor de rest' wil het programma strips als kijkspel tonen maar ook als cultureel fenomeen ontleden. Op 29 oktober stond het eigen leven als inspiratiebron centraal via de wereld van *Jan, Jans en de kinderen* en op 5 november werd het succes van *Superman* behandeld, alsmede zijn Amerikaanse karakter. De rest van de programmering ziet er als volgt uit:

12 november – *Olivier B Bommel*; over een stripicoon en de invloed van Marten Toonder.
19 november – *Kuifje*; over zijn rol binnen de Europese strip en de rol van Hergé.
26 november – *Astroboy*; over manga en waarom dat zo in Japan zo populair is.
3 december – *Mr. Natural*; over de wereld van de undergroundstrip.
10 december – *Suske en Wiske*; over België als bakermat van de strip.
17 december – *Sigmund*; over krantenstrips en de dagelijkse deadline.

TdK

Vrede van Utrecht als prenten- en stripboek

Op 11 april 1713 werd de Vrede van Utrecht gesloten die een einde maakte aan een reeks verwoestende oorlogen (Spaanse Successieoorlog, Queens Anne's War). De machtsverhoudingen tussen de grote mogendheden werden opnieuw vastgelegd in Europa zelf en in Noord- en Zuid-Amerika. Tijdens de onderhandelingen, die zo'n jaar duurden, vonden allerlei feestelijkheden en culturele programma's plaats.

In de aanloop naar de viering van het 300-jarig jubileum vinden in de stad Utrecht en de regio opnieuw tal van evenementen en projecten plaats, met name in het onderwijs en de kunstwereld. Basisscholen kunnen bij voorbeeld meedoen aan het 'grote Vrede van Utrecht programma', waarbij er gratis geschiedenislespakketten beschikbaar zijn voor de verschillende groepen. Zo is er voor de leerlingen uit groep 3 en 4 het prentenboek *Hoe de boze koning weer blij werd* beschikbaar, gemaakt door Jacquelien Vroemen en Elly Hees (tekeningen). Vroemen schreef ook nog het scenario van *Vrede van Utrecht 1713-2013*, een educatieve strip voor groep 5 en 6, getekend door Joshua Peeters. RS

Meer info: *www.vredevanutrecht2013.nl*

Por Dios stopt

Precies een jaar, twaalf nummers heeft stripblad *Por Dios* het volgehouden. Rob van Bavel, man achter uitgeverij Don Lawrence Collection, ziet zich door tegenvallende verkoopcijfers genoodzaakt de stekker eruit te trekken. 'Het is jammer,' verzucht een teleurgestelde Van Bavel, 'maar we kunnen onze kop niet in het zand steken. Zowel qua losse verkoop als qua abonnementen heeft *Por Dios* niet gescoord wat we hoopten; dan moet je op enig moment realistisch zijn en dat moment is nu.' Abonnees van het eerste uur hebben gekregen waarvoor zij betaald hebben; latere instappers krijgen hun teveel betaalde abonnementsgeld retour. 'Het doel was,' vertelt Van Bavel, 'om het stripverhaal meer in het zicht te krijgen van bezoekers van reguliere boekwinkels. Door als magazine te verschijnen zou dat een meer prominente plek op de schappen moeten opleveren. De inhoud bestond uit complete verhalen die in albumvorm ook niet altijd meer verkrijgbaar waren, aangevuld met losse afgeronde kortere strips. Oude strips zoals *January Jones* en *De Partners* redigeerden we compleet en voorzagen we van een nieuwe inkleuring. Helaas sloeg dit bij de kenners, die de verhalen al in albumvorm bezaten, onvoldoende aan. Kopers uit het andere segment konden deze tegenvallende response niet compenseren.' Een andere koers varen was voor Van Bavel geen optie: 'We kregen wel verzoeken om nog oudere strips zoals *Joris P.K.* van Peter de Smet of *Grote Pyr* van Dick Matena te gaan heruitgeven maar dan zouden we echt een blad voor de niche zijn geworden. We hadden na een half jaar al onze twijfels maar wilden het toch een kans geven en in ieder geval onze abonnees van het eerste uur geven waarop zij recht hadden. Helaas, het is niet anders, en nu vragen nieuwe activiteiten weer onze aandacht.' DLC bracht in september het eerste nummer van *Mad* uit. 'De eerste reacties zijn positief', aldus Van Bavel, 'maar het is afwachten. De tijdschriftenwereld is hard.' TdK

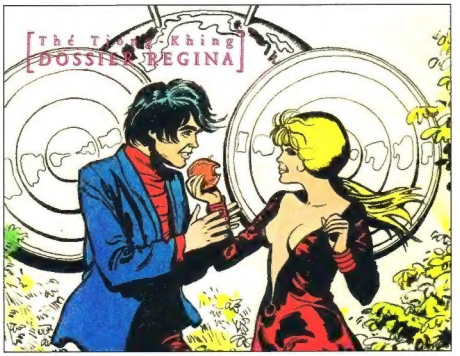

Dossier Regina toont Arman en Ilva-schat

Gelijktijdig met een nieuw deel uit de *Arman en Ilva*-collectie *(Het recht van de sterkste)* brengt uitgever Sherpa een opmerkelijk boekwerkje uit dat alleen verkrijgbaar is bij de aanschaf van een ander deel uit de reeks. Het gaat om de brochure *Dossier Regina*, met onder meer een negental pagina's *Arman en Ilva* die onverwacht zijn teruggevonden. *Stripschrift*-redacteur Arco van Os stuitte tijdens een zoektocht in het Toonder-archief op een setje van deze onbekende tekeningen. Als blijkt dat ook tekenaar Thé Tjong-Khing nog wat heeft liggen, ontstaat het plan om deze ontdekte schat op te nemen in een uiteindelijk 18-pagina's tellende brochure (ISBN 978-90-8988-032-1, sk) met toelichting.

De strip *Arman en Ilva* van Lo Hartog van Banda loopt met tekenwerk van Tjong-Khing van 1969 tot 1976 in verschillende kranten, zestien verhalen lang. Gerrit Stapel tekent er aansluitend nog eens vijf. De afgebeelde pagina's in het dossier zijn door Tjong-Khing gemaakt voor een *Arman en Ilva*-strip die in een tijdschrift zou komen te staan. Daarvoor werden de losse stroken tot één pagina gesmeed waarna sommige vervangen werden door nieuwe grotere platen om de saaie lay-out van zo'n pagina met strookjes te doorbreken. Toen het plan vroegtijdig werd stopgezet verdwenen de platen in diverse archieven om ruim veertig jaar nadien weer op te duiken. TdK

BAS KÖHLER

Rectificatie

In Stripschrift 418 stond een bericht over het nieuwe nummer van Van Speijk. Daarbij was ter illustratie een deel van een strip uit het blad afgebeeld, getekend door Bas Köhler. De redactie vergat echter de auteursnaam te vermelden. Bovendien werd de strip niet als zwart/witte strip geplaatst, zoals die in het blad stond, maar had die een bruine inkleuring gekregen.

Om deze fouten recht te zetten en de auteur alsnog alle credits te geven die hij verdient, plaatst de redactie de strip opnieuw, in zwart/wit en met de vermelding van de maker: Bas Köhler.

De verdronken paarden van Ameland

Het idee voor het stripboek *De verdronken paarden van Ameland* (Holco Publications, 48 pagina's, sk, €6,95) ontstond tijdens de opnames in augustus en september vorig jaar van de paardenfilm *Penny's Shadow*. In die film draait het om een paard dat nageslacht is van één van de reddingspaarden van Ameland. Die reddingspaarden werden tot 1988 ingezet om een reddingsboot over het strand tot schouthoogte de zee in te trekken. In 1979 ging dat een keer vreselijk mis doordat de persoon die vooraf de diepte van de zeebodem peilt met een stok, ongelukkig genoeg net iets te vroeg zijn stok plaatste. Een meter verder bleek er een groot gat te zitten en acht paarden vonden de dood.

Deze gebeurtenis wordt in het stripalbum verteld; Frank Jonker schreef het scenario. Het tekenwerk, uitgewerkt tot op potloodniveau, is gedaan door de Argentijnse tekenstudio Pulsar Studios. Hoewel op feiten gebaseerd wordt het verhaal behoorlijk gedramatiseerd gebracht. Het best is dat af te leiden uit de twee pagina's die gewijd worden aan de paarden die, terwijl ze in het woeste zeewater een doodsstrijd uitvechten, hun leven als een film aan zich voorbij zien gaan. Dit album is een eerbetoon aan de vele paarden en natuurlijk mensen die zich tientallen jarenlang vrijwillig hebben ingezet om anderen in nood te redden. Op Ameland zelf, waar de strip uiteraard verkrijgbaar is, zijn te paard nog steeds de oude routes te volgen. Ook vinden demonstraties van het lanceren van een reddingsboot op de oude manier nog altijd plaats. TdK

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck en Revue, in luxe banden.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel.
Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 24 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman in 24 luxe banden.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 54/ € 59.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 15 delen verschenen. Prijs per deel € 54.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

Wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

→ STARS & STRIPS

→ PUNTJE

Een aantal maanden geleden is Marvel Comics begonnen met het uitgeven van de zogenoemde 'punt 1'-comics. Dat zijn toegankelijke delen van lopende series die speciaal zijn bedoeld voor nieuwe lezers. Op zich een mooi doel en dan mag het door de vingers worden gezien dat hiermee stiekem een extra nummer van de betreffende series wordt uitgegeven. Maar overdrijven is een vak, want het lijkt erop dat de uitgeverij van geen ophouden weet.

Het beste voorbeeld van hoe de 'punt 1'-comics oneigenlijk voor marketingdoeleinden worden ingezet, is de manier waarop de grote zomercrossover *Fear Itself* wordt afgerond. In oktober verscheen het zevende en laatste deel van de miniserie, maar daar houdt het nog niet mee op. Verspreid over de maand november volgen namelijk *Fear Itself 7.1*, *Fear Itself 7.2* en *Fear Itself 7.3*, drie verschillende specials die dienen als een epiloog en die focussen op Thor, Iron Man en Captain America. Met Matt Fraction *(Thor* en *Invincible Iron Man)* als de schrijver en met tekenwerk van Butch Guice *(Captain America)*, Adam Kubert *(Ultimate X-Men)* en Salvador Larroca *(Invincible Iron Man)* wordt grof geschut ingezet, maar de nummering is zeer commercieel... en een ramp voor precieze verzamelaars.

Voor een adempauze heeft Marvel bovendien geen tijd, want in dezelfde maand gaat het zesdelige *Battle Scars* van start, een door Christopher Yost, Matt Fraction en Cullen Bunn geschreven en door Scot Eaton getekend vervolg op *Fear Itself* en ongetwijfeld de aanloop naar de zomercrossover van volgend jaar.

→ OCCULTISME

Uitgeverij Dark Horse Comics zet de komende maanden flink in op fantasy, horror en andere aan het occultisme verwante genres. Dat begint in de maand november met *House of Night*, een vijfde-

■ **TERUG** Na jarenlange afwezigheid keert Joe Madureira (bedenker van *Battle Chasers)* terug in de comicwereld. Bij Marvel Comics gaat hij het tekenwerk verzorgen van de nieuwe, door Zeb Wells geschreven maandelijkse serie *Avenging Spider-Man*. De grote vraag is uiteraard of hij deze keer wèl dergelijke strakke deadlines gaat halen.

■ **DINO'S** Het heeft lang geduurd, maar Frank Cho (de bedenker van *Liberty*

Huntress in haar eigen miniserie.

tige miniserie gebaseerd op de romans van auteurs P.C. Cast en haar dochter Kristin Cast, verstript door schrijver Kent Dalian en tekenaar Joëlle Jones. Het eerste hoofdstuk van het vampierenavontuur kost ter introductie slechts $1. Diezelfde maand gaat de driedelige reeks *The Occultist* van start, geschreven door Tim Seeley en getekend door Victor Drujiniu, een vervolg op de special van vorig jaar die draait om een nieuwe creatie van uitgever Mike Richardson.

OLAV BEEMER

Halverwege de maand december volgt de elfdelige miniserie *The Strain*, gebaseerd op de gelijknamige roman van schrijver en filmmaker Guillermo del Toro en bewerkt door David Lapham (bedenker van *Stray Bullets)* en Mike Huddleston (tekenaar van het bij Top Shelf uitgegeven *Homeland Directive).* Ook hier geldt dat het eerste nummer uit dit moderne vampierenverhaal de uitnodigende coverprijs van $1 meekrijgt.

In september herstartte DC Comics alle superheldenseries. Tweeënvijftig nieuwe titels, tweeënvijftig nieuwe teams met makers. Zo wist DC wekenlang alle ogen op zich gericht en de eerste verkoopcijfers zijn overtuigend. De herstart wordt het 'evenement van het jaar' genoemd. De vraag is: wat moet een uitgeverij de maanden erna? Het antwoord lag met de aankondigingen van de eerste tweeënvijftig titels voor de hand: de oplettende lezer had al door dat DC voor de eerste maand enkel lopende, reguliere series op hun planning had staan. En inderdaad, de aankondigingen voor de eerste nieuwe miniseries volgden nauwelijks een maand later.

Zo verhaalt *My Greatest Adventure* (door Aaron Lopresti, Kevin Maguire en Matt Kindt) over een aantal obscure personages uit het DC-universum, duikt *Penguin: Pain and Prejudice* (door Gregg Hurwitz en Szymon Kudranski) in de wereld van één van Batmans klassieke tegenstanders en herintroduceert *The Shade* (door James Robinson en Cully Hamner) een tot de verbeelding sprekende schurk uit de moderne klassieker *Starman.* Daarnaast laat *Huntress* (Paul Levitz en Marcus To) zien welke rol het gelijknamige personage in de in de nieuwe continuïteit speelt, vormt *T.H.U.N.D.E.R. Agents* (Nick Spencer en Wes Craig) de terugkeer van een titel uit de jaren 1960 en werpt *Legion: Secret Origin* (Paul Levitz en Chris Batista) nieuw licht op de uit de toekomst afkomstige superhelden.

In december komt daar nog de vierdelige miniserie *The Ray* bij, geschreven door Justin Gray en Jimmy Palmiotti, met tekenwerk van Jamal Igle. Detail voor de liefhebbers: de begin jaren 1990 door DC uitgegeven versie van *The Ray* werd getekend door Joe Quesada, nu de hoogste redacteur bij Marvel, maar als tekenaar jarenlang een vast duo met inkter Palmiotti. Beiden zijn hun eigen weg gegaan, maar ook de comicwereld is een klein wereldje.

olav.beemer@stripschrift.nl

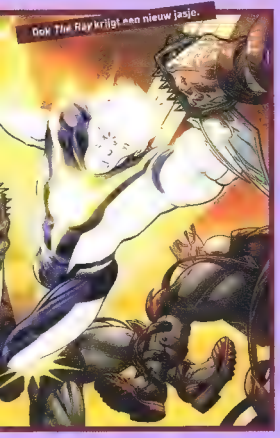

Ook The Ray krijgt een nieuw jasje.

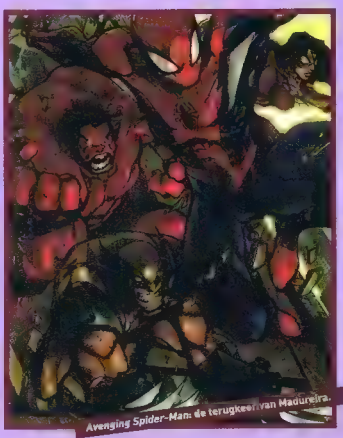

Avenging Spider-Man: de terugkeer van Madureira.

Guns and Dinos door Cho.

Meadows) keert terug bij Image Comics met een nieuw project. De driedelige miniserie heet *Guns and Dinos* en handelt, hoe kan het anders, over een groep soldaten die terug in de tijd reist en daar stuit op dinosauriërs. Het eerste deel verschijnt half november.

FEEST Het is tijd voor het zeshonderdste deel van de Marvel-comic *Fantastic Four.* Schrijver Jonathan Hickman viert dit heugelijke nieuws met vaste tekenaar Steve Epting, een handvol gasttekenaars en een extra dik nummer. De door Hickman herstarte serie *FF* blijft, zo blijkt nu, naast *Fantastic Four* bestaan. Knap staaltje marketing!

PRESIDENT Bij Boom! Studios nemen ze deze november alvast een voorschot op de Amerikaanse verkiezingen van volgend jaar. Tien presidentskandidaten krijgen hun eigen comic en lezers bepalen met hun bestellingen welke van die tien ook daadwerkelijk verschijnen. Krankzinnige marketingstunt, exercitie in futiliteit of beide?

NIEUW! VOOR DE 2E KEER!
DE CRISIS IS NU COMPLEET!
MAD
DWDD • LINDA DE MOL • BIG BANG THEORY • BLOF
PLUS 10 REDENEN
WAAROM MAXIMA EEN BETERE KONING ZOU ZIJN DAN WILLEM ALEXANDER

Mad De ontbrekende jaren

GER APELDOORN

Eind september verscheen de eerste nieuwe Nederlandse *Mad* bij uitgeverij Don Lawrence Collection van Rob van Bavel. De meeste stripliefhebbers kennen het blad alleen van de eerste Nederlandse uitgaven. Sinds het laatste nummer van die reeks verscheen in 1995, is de Amerikaanse *Mad* gewoon doorgegaan, zijn er nieuwe tekenaars en rubrieken bijgekomen en is een groot deel van de tekenaars van de eerst generatie overleden of heeft de tekenpen neergelegd. In de vijftien jaar die sindsdien verstreken zijn, werd de Amerikaanse *Mad* in Nederland niet of nauwelijks verspreid. De bijna enige manier om eraan te komen was via de bestelcatalogus van Diamond. Volgens distributeur Pep Comics heeft slechts een handjevol van hun cliënten dat gedaan. Vandaar dat wij Ger Apeldoorn, vaste medewerker van *Stripschrift* en hoofdredacteur van de nieuwe Nederlandse *Mad*, gevraagd hebben om op een rijtje te zetten wat er in de tussenliggende jaren gebeurd is in het Amerikaanse moederblad en welke nieuwe toevoegingen aan de *'usual gang of idiots'* we in de Nederlandse editie mogen verwachten.

De jaren 1990 waren voor de Amerikaanse *Mad* een roerige periode. Toen het laatste nummer van de Nederlandse *Mad* hier van de persen rolde, waren in Amerika de grote veranderingen al begonnen. De *'usual gang of idiots'* begon oud te worden. Een aantal van hen overleed en een aantal stopte met tekenen en schrijven. Een aantal ook niet. Tekenaars Al Jaffee, Sergio Aragonés, Paul Coker en schrijvers Dick de Bartolo en Arnie Rosen leveren tot op de dag van vandaag bijdragen aan Mad. Mort Drucker, Angelo Torres, George Woodbridge, Dave Berg en Bob Clarke bleven tekenen zolang als ze dat konden. Maar de grootste verandering kwam na de dood van uitgever en slonzig boegbeeld Bill Gaines in 2002. Aan het begin van de jaren 1960 had Gaines zijn uitgeverij al verkocht aan de Kinney Parking Company, die later ook eigenaar werd van National Periodicals (beter bekend als DC) en mediagigant Time-Warner. Zolang hij leefde had hij het recht om *Mad* volledig op zijn eigen manier te runnen. Maar toen hij er niet meer was raakte het tijdschrift meer en meer verstren-

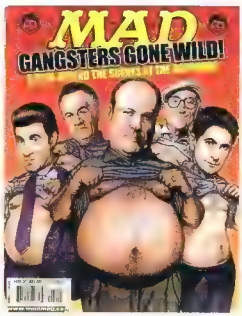

BOVEN – Net als de inhoud kenmerkt het omslag van *Mad* zich door de verscheidenheid. Er is maar één constante en dat is het sullige hoofd van Alfred E. Neuman. Logisch dat hij op het omslag van Wouter Tulp moeiteloos in het jasje van Willem-Alexander kan kruipen.

RECHTS – Omslagen van James Bennett, Mort Drucker, Drew Friedman, Bruce Timm en Mark Frederickson.

geld met DC. In het midden van de jaren 1990 verhuisde de redactie van hun beroemde adres op Madison Avenue naar hetzelfde pand waar ook DC comics huist. DC uitgevers Jenette Kahn en Paul Levitz kwamen in het colofon te staan en de voormalige EC-tekenaar Joe Orlando werd toegevoegd als speciale begeleider. Na het vertrek van de eerste eindredacteur Al Feldstein in 1984 stond het tweekoppig team van Nick Meglin en Joe Ficarra aan het hoofd van het blad. Zij zouden aanblijven tot 2004 en zowel hoogte- als dieptepunten meemaken.

Oude en nieuwe tekenaars

Eerste dieptepunt was het vertrek van Don Martin in 1988. Hoewel zijn werk voor *Mad* hem veel roem en bekendheid had opgeleverd, had hij geen ziektekostenverzekering, kreeg hij (net als alle tekenaars onder Gaines) nooit zijn originelen terug en mocht hij geen reclame-opdrachten aannemen buiten het blad om. Toen hij een lucratief aanbod kreeg van *Cracked*, de grootste concurrent van *Mad*, ging hij daar dan ook gretig op in. Met name die ziektekostenverzekering kwam goed uit, want hij kreeg problemen met z'n ogen en moest meerdere keren geopereerd worden. Gevolg van dit alles is, dat de laatste tien jaar van zijn werk bij ons in Nederland vrijwel onbekend is. En het is ook nooit echt heruitgegeven, terwijl zijn werk voor *Mad* een aantal jaar geleden een prachtige gebonden bundeling kreeg. Het gat dat Martin achterliet werd in eerste instantie gevuld, door Duck Edwing, die daarvoor ook al veel van Don Martins grappen schreef. Maar hoewel de grappen nog steeds even leuk waren, mist Edwing als tekenaar net de geniale *touch* van Martin en hoewel in de jaren daarna velen het geprobeerd hebben, heeft nooit iemand die plaats in het blad kunnen invullen.

De volgende grote *Mad*-tekenaar die het nest verliet was Jack Davis. In 1996 ging hij officieel met pensioen. Onofficieel

BOVEN – Voor het 50-jarig bestaan van *Mad* (nu bijna tien jaar geleden) maakte de redactie een spread met zelfportretten van alle medewerkers.
Zoek je eigen favorieten!

15 Jaar Mad in vogelvlucht

Mad 356 – Een nieuw omslagontwerp met een volgetekende kaderlijst luidt een aantal veranderingen in, hoewel deze kaderlijst zelf het slechts twee jaar volhoudt om daarna weer te verdwijnen.
– Drie parodieen op de Absolute-reclames.
– *Monroe* door Bill Wray and Anthony Barbieri.
Een vervelende en heel erg langlopende strip over een loser met *trailer trash* ouders.
– *Spy vs Spy* wordt overgenomen door Peter Kuper.
– *Melvin & Jenkins* door Kevin Pope and Desmond Devlin.

357 – *Betting Odds* van Thomas Fluharty en Mike Snider doet zijn intrede, later getekend door James Warhola en daarna vooral door Herman Meija.

RECHTS – Voor *Mad 400* maakte de redactie een overzicht van z'n eigen geschiedenis – waarvan geen woord waar was! Drew Friedman tekende het historische moment dat uitgever Bill Gaines de jonge medewerker Bill Gates wegstuurde omdat hij zat te prutsen met de computers, en de overhandiging van de eerste cheque aan Sergio Aragonés (in pesos in plaats van dollars).

tekent hij gewoon door, maar meestal alleen nog maar in kleur en nooit meer voor *Mad*. In 2003 kwam hij nog één keer terug voor een eerbetoon aan Dave Berg.

Van de gevestigde namen hielden Mort Drucker en Angelo Torres het nog het langste vol. Hun film- en tv-parodieën waren tot voor kort nog steeds de grootste trekpleisters van het blad. Velen probeerden hun plaats in te nemen, maar pas toen Tom Richmond en Herman Meija bij het blad kwamen, waren er twee waardige opvolgers gevonden. Beide heren zijn nu in de tachtig en tekenen af en toe nog wel eens wat. Hoewel de laatste tekening van Mort Drucker er wel erg pover uitzag en hij bij een recente prijsuitreiking persoonlijk verstek moest laten gaan. Ook George Woodbridge hield het nog lang vol. Hoewel hij nooit één van de grote namen van het blad was, waren zijn krasserige artikelen over de ergernissen van het leven zeer bepalend voor *Mad*. Helaas was zijn stijl ook helemaal gebaseerd op het gebruik van zwart/wit- en grijstinten, dus toen *Mad* na een jaar of tien overging op kleur, leek het opeens wel heel erg ouderwets. Hij stopte met bijdragen leveren en overleed twee jaar later zonder dat hieraan aandacht werd besteed.

Dit in tegenstelling tot het overlijden van Dave Berg. Zijn *Lighter Side* overleefde de overstap naar kleur (meer uit nostalgie dan iets anders, maar vooruit) en hij mocht gewoon voor *Mad* blijven tekenen. Toen hij overleed lag er een onafgemaakte aflevering op zijn tekentafel, die door zijn collega's van toen en nu werd afgemaakt als speciaal eerbetoon.

Een grotere klap was het overlijden van *Spy vs Spy* tekenaar Antonio Prohias in 1988. Diverse tekenaars probeerden zijn strip voort te zetten. Het is voor het grote publiek na het werk van Don Martin misschien wel de meest herkenbare rubriek in *Mad*. Het was dus logisch dat de redacteuren hun best deden om deze unieke strip over twee spionnen die elkaar om de beurt afmaken te behouden. Dit lukte pas echt toen ze de opdracht aan een tekenaar gaven, wiens stijl net zo uniek en eigenzinnig was als die van Prohias. Peter Kuper is een geëngageerde tekenaar met een punk-achtige uitstraling, wiens werk voornamelijk verscheen in alternatieve kranten en anti-oorlogpublicaties. Hij had daarvoor een stijl ontwikkeld die het deed lijken alsof hij zijn lijnen uit linoleum gutste in plaats van inktte. En misschien deed hij dat ook wel. Veel van zijn werk was ook, net als *Spy vs Spy*, tekstloos en zijn anti-oorloginslag kwam goed uit. Voor de nieuwe opdracht draaide hij zijn gewone manier van werken om. In plaats van zijn lijnen uit te sparen met een guts, knipte hij mallen, waar hij zijn verf overheen rolde. Grijstinten maakte

ONDER – De televisieparodieën van Mort Drucker waren ook in de magere jaren dé reden om *Mad* te kopen, al bleef hij vrijwel tot het einde in zwart/wit werken. Bij het schrijven van dit artikel leeft deze gezichtsbepalende karikaturist nog steeds, maar hij treedt niet meer in de openbaarheid.

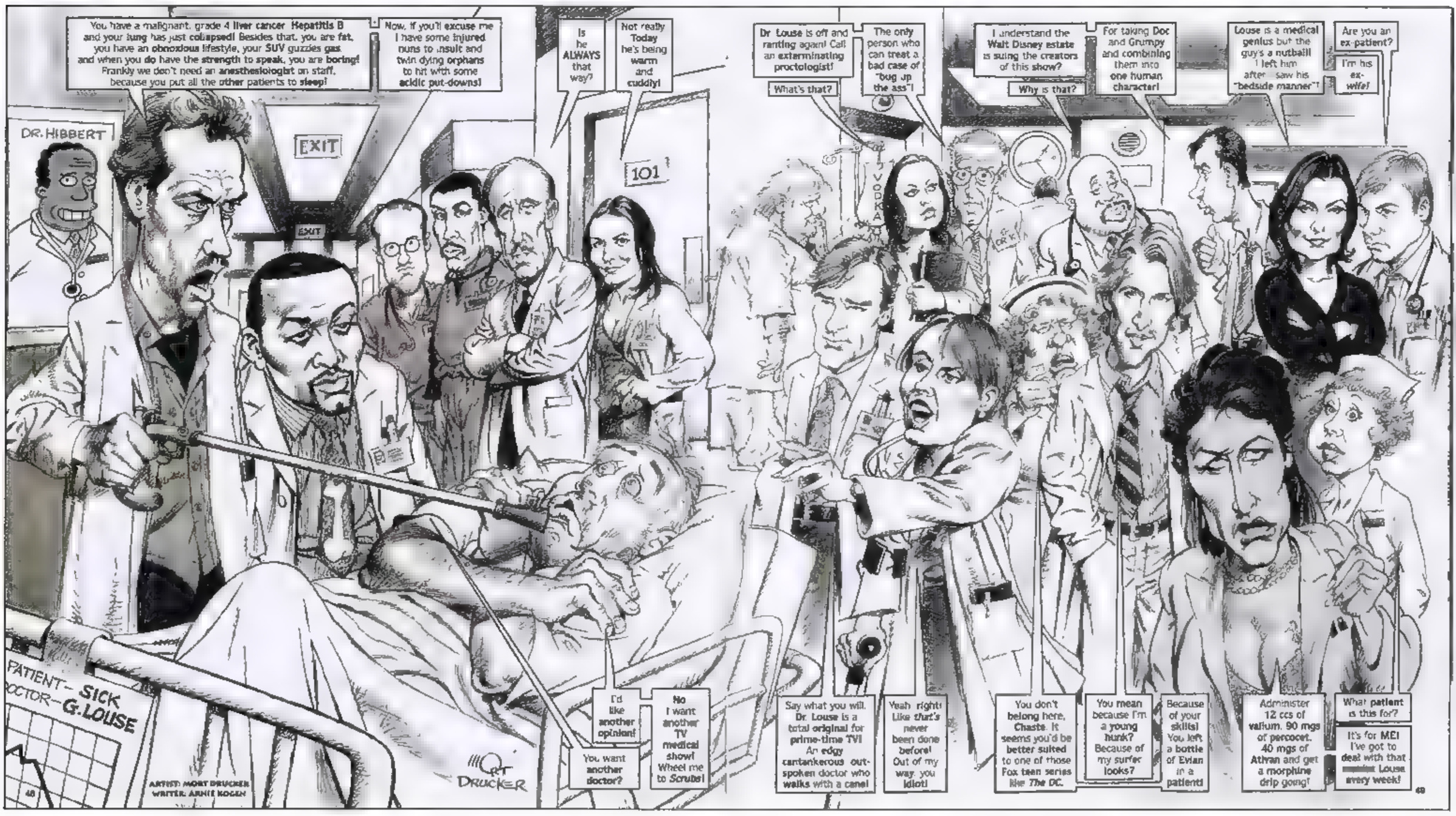
You have a malignant, grade 4 liver cancer. Hepatitis B and your lung has just collapsed! Besides that, you are fat, you have an obnoxious lifestyle, your SUV guzzles gas and when you do have the strength to speak, you are boring! Frankly we don't need an anesthesiologist on staff, because you put all the other patients to sleep!
Now, if you'll excuse me I have some injured nuns to insult and twin dying orphans to hit with some acidic put-downs!
Is he ALWAYS that way?
Not really. Today he's being warm and cuddly!
Dr. Louse is off and ranting again! Call an exterminating proctologist!
What's that?
The only person who can treat a bad case of "bug up the ass"!
I understand the Walt Disney estate is suing the creators of this show?
Why is that?
For taking Doc and Grumpy and combining them into one human character!
Louse is a medical genius but the guy's a nutball! I left him after I saw his "bedside manner"!
Are you an ex-patient?
I'm his ex-wife!
DR. HIBBERT
EXIT
EXIT
101
VODKA
PATIENT– SICK
DOCTOR– G.LOUSE
ARTIST: MORT DRUCKER
WRITER: ARNIE KOGEN
DRUCKER
I'd like another opinion!
You want another doctor?
No I want another TV medical show! Wheel me to Scrubs!
Say what you will. Dr. Louse is a total original for prime-time TV! An edgy cantankerous outspoken doctor who walks with a cane!
Yeah right! Like that's never been done before! Out of my way, you idiot!
You don't belong here, Chaste. It seems you'd be better suited to one of those Fox teen series like The OC.
You mean because I'm a young hunk? Because of my surfer looks?
Because of your skills! You left a bottle of Evian in a patient!
Administer 12 ccs of valium, 90 mgs of percocet, 40 mgs of Ativan and get a morphine drip going!
What patient is this for?
It's for ME! I've got to deal with that [illegible] Louse every week!
49

hij met spetters van een tandenborstel. Het resultaat was indrukwekkend en eigenlijk niet uit te leggen. Je moet het zien om het te begrijpen. Het enige nadeel is, dat Kuper misschien wel een beetje te serieus is. De overstap naar kleur maakte Kuper perfect en bracht hem grafisch gezien tot een nieuw hoogtepunt. Een jaar geleden heeft hij helaas besloten om zijn werk op de computer te tekenen en daarmee heeft hij het enige achter zich gelaten dat hem uniek maakte.

Ook reeds aanwezig in 1996 (zonder dat het misschien al duidelijk was wat een bepalende figuur hij zou worden voor *Mad*) was tekenaar en schrijver John Caldwell. De in 1946 geboren cartoonist leek uit het niets te komen, net als ooit Don Martin. Zijn houterige, maar oerkomische tekenstijl doet in de verste verte wel iets aan dat van Martin denken. Voor *Mad* schrijft en tekent hij regelmatig zijn eigen werk en als hij dat doet, dan is het ook op z'n best. Hij maakt 'klassieke' *Mad*-artikelen, die vaak uitgaan van een statement, waar diverse komische voorbeelden aan worden gehangen. *Hoe je weet dat je het verkeerde digitale satellietsysteem hebt gekozen? Tien aanwijzingen dat je familie ernstig disfunctioneel is. Begrijpelijke ergernissen van de gemiddelde seriemoordenaar.* In veel van zijn artikelen hekelt hij de 'zegeningen' van de consumptiemaatschappij. In de wereld van John Caldwell gaat alles stuk en niemand heeft goeie bedoelingen. Eén van zijn meest succesvolle series is *When nuns/clowns/monkies/ teachers/veterinarians go bad*. Hij is

359 – Vier verschillende omslagen. Koop ze allemaal! (Niet geheel toevallig 4 x Batman).
– *Sure Signs you are Turning into Your Parents*, de eerste uit een lange reeks kinderachtige artikelen...

361 – ...zoals *Why Uncles are Better than Dads*.

363 – Herman Meija knalt erin met *Application Form for the Next Spice Girl*.
– Eerste *Six Degrees of Separation* door Rick Tulka, een onvertaalbare serie waarin stap voor stap getoond wordt hoe alles in iedereen te veranderen is.

LINKS – Paul Coker werkte naast zijn werk voor *Mad* als wenskaartontwerper, wat soms goed uitkwam.

368 – Eerste kleurenbijlage, een parodie op *Entertainment Weekly* met een foto van Jim Carrey in z'n blote kont.

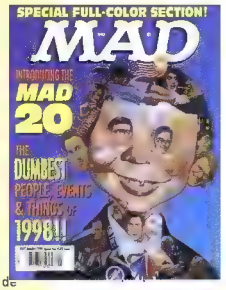

371 – Twee versies van een *Southpark*-omslag. Koop ze allebei!

371 – Pop-off video, videoclipparodieën op basis van MTV's pop-up video's.

376 – Nep Hallmark-catalogus in kleur.

377 – Eerste Mad 20.

378 – *Upcoming Movies Based on Comic Books*, de eerste van een groeiend aantal superheldenparodieen, waarin bekende comichelden worden toegevoegd aan populaire filmtitels, zoals *Dances with Wolverines*.

379 – De eerste *Spy vs Spy* van Peter Kuper in kleur.

383 – Twee *Star Wars*-omslagen. Koop ze allebei!

385 – Gary Hallgren, de beste stijlparodist van *Mad*, doet z'n entree met de *Unofficial Warner Bros. Studio Stores Catalogue*.

387 – *Why the 20th Century Sucked* in kleur.

390 – *Products for Your Aging Hippy Parents*, weer zo'n artikel waar niemand op zit te wachten.

390 – John Caldwell begint z'n nieuwe reeks met *When Nuns go bad*.

391 – *Mad* is er vroeg bij met *Harry Plodder and the Kidney Stone*, een parodie op de boekenserie van 'J. K. Growling'.

392 – *High School Yearbook for the New Generation* mikt weer op de jongste lezers.

395 – In navolging van de dubbele omslagen voor de verkiezing tussen Kennedy en Nixon in 1961 verschijnt ook dit nummer in twee edities voor de strijd tussen Bush en Gore en in tegenstelling tot de echte verkiezingen kunnen de mensen zelf bepalen welke ze willen hebben.
– *Mad* spoort fans aan om zich met hun sterren te laten fotograferen, ongeveer vier jaar voor *Panorama* in Nederland op hetzelfde idee komt.

396 – De eerste aflevering van *50 Worst Things* gaat over tv.

LINKS – Als Mort Drucker de film deed, deed Angelo Torres de tv-serie en andersom. Torres maakte dit jaar nog een cartoon over de tv-serie *How I Met Your Mother*, maar volledige satires – zoals deze met George Clooney – behoren tot de verleden tijd.

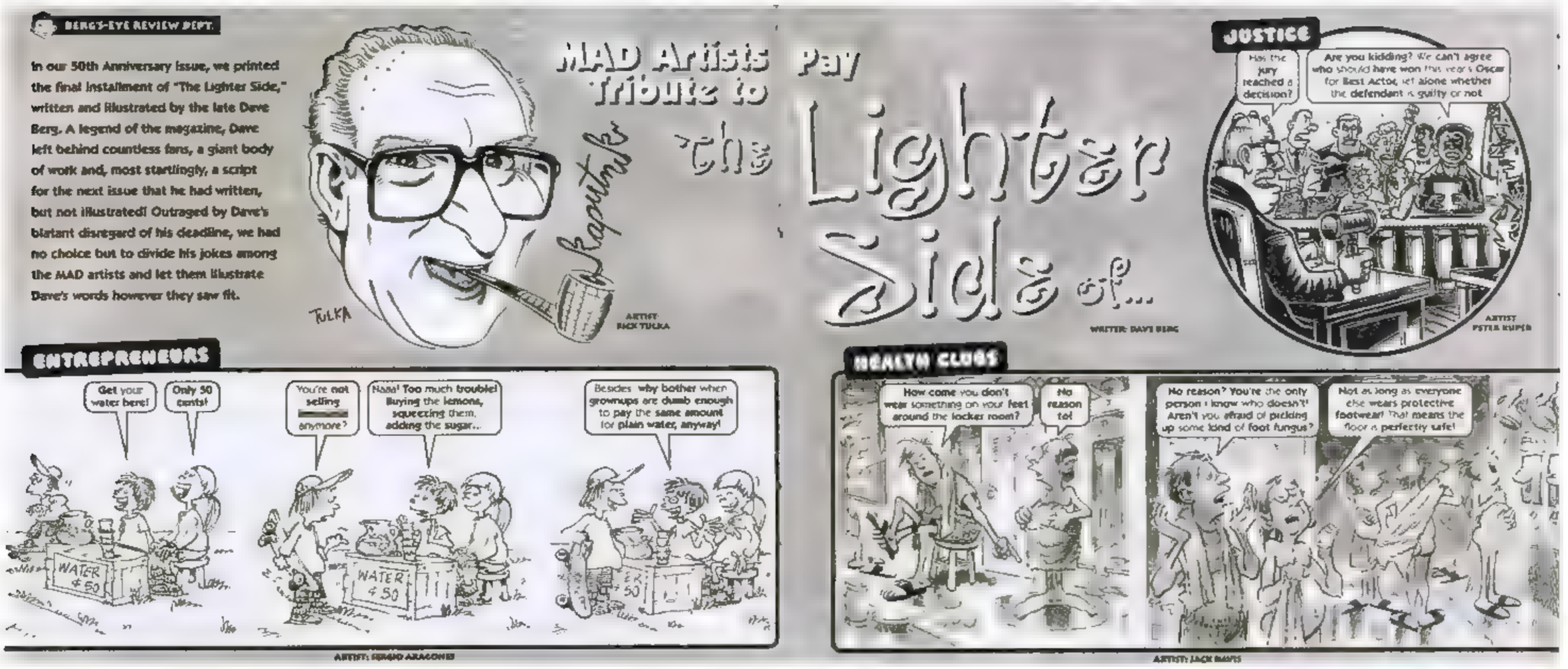
BERG'S-EYE REVIEW DEPT.
In our 50th Anniversary issue, we printed the final installment of "The Lighter Side," written and illustrated by the late Dave Berg. A legend of the magazine, Dave left behind countless fans, a giant body of work and, most startlingly, a script for the next issue that he had written, but not illustrated! Outraged by Dave's blatant disregard of his deadline, we had no choice but to divide his jokes among the MAD artists and let them illustrate Dave's words however they saw fit.
MAD Artists Tribute to the Late Great Dave Berg
TULKA
ARTIST: RICK TULKA
Dave Berg's Lighter Side of...
WRITER: DAVE BERG
JUSTICE
Has the jury reached a decision?
Are you kidding? We can't agree who should have won this year's Oscar for Best Actor, let alone whether the defendant is guilty or not
ARTIST: PETER KUPER
ENTREPRENEURS
Get your water here!
Only 50 cents!
WATER 4 50
You're not selling anymore?
Nana! Too much trouble! Buying the lemons, squeezing them, adding the sugar...
WATER 4 50
Besides, why bother when grownups are dumb enough to pay the same amount for plain water, anyway!
WATER 4 50
ARTIST: SERGIO ARAGONÉS
HEALTH CLUBS
How come you don't wear something on your feet around the locker room?
No reason tel
No reason? You're the only person I know who doesn't! Aren't you afraid of picking up some kind of foot fungus?
Not as long as everyone else wears protective footwear! That means the floor is perfectly safe!
ARTIST: JACK DAVIS

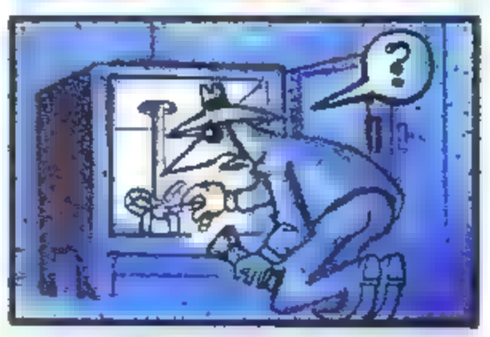

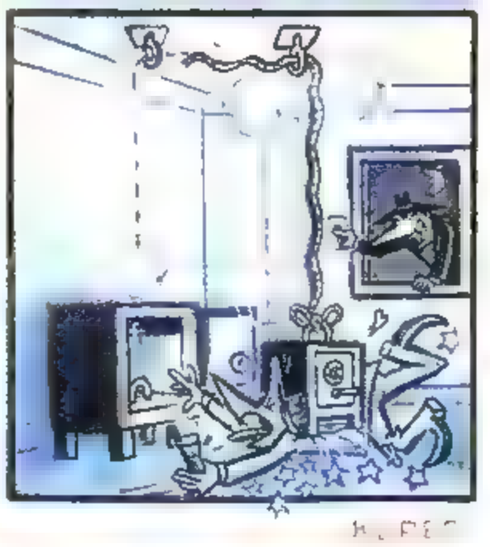

BOVEN – Toen Dave Berg overleed, lag er nog een aantal grappen op zijn tekentafel. Ze werden voor *Mad 423* getekend door zijn collega's. Dit zijn de bijdragen van Sergio Aragonés, Jack Davis en Peter Kuper. Davis had toen al enige jaren niet meer voor *Mad* gewerkt, maar kwam speciaal hiervoor terug.
ONDER – Al Jaffee fileert Star Wars in *Mad 459*.
RECHTSONDER – Om tijd te winnen zijn de filmsatires in *Mad* steeds vaker op basis van foto's uit de trailer.

de meeste pure cartoonist in een tijdschrift waarin cartoons minstens net zo belangrijk zijn als strips.
Minstens even goed is Tom Cheney, die begon als vaste medewerker van *The New Yorker* voor hij de groteskere kant opging voor *Mad*. Helaas levert hij de laatste jaren geen artikelen meer af, alleen af en toe een losse cartoon (die eerlijk gezegd in ieder blad zou kunnen staan). Zijn 'lelijke' tekenstijl was een verfrissende bijdrage aan het blad, dat het historisch gezien altijd heeft moeten hebben van een mengeling van gelikte en juist helemaal niet gelikte tekenaars.

Twaalf keer per jaar

Voor het grootste deel van z'n bestaan verscheen *Mad* 8 keer per jaar. In 1995 wist de Amerikaanse zender Fox de aandacht weer op *Mad* te richten met een sketchshow, die de figuren van *Mad* (waaronder die van de allang vertrokken Don Martin) gebruikte voor korte tekenfilmpjes tussen de gespeelde scènes door. *Madtv* was niet zozeer op het tijdschrift gebaseerd als op de wens van Fox om het succes van NBC's *Saturday Night Life*-show te evenaren. Na een aantal jaar had de sketchshow niets meer met *Mad* te maken, behalve dat de titel de naamsbekendheid van het blad omhoog hield. Maar toen de show begon, was het succes groot genoeg om de frequentie van *Mad* op te voeren. Vanaf begin 1996 verschijnt het blad 12 keer per jaar en dat wordt volgehouden tot veertien jaar later *Madtv* van de buis verdwijnt. Er verschijnt ook een special, waarin een aantal van de filmparodieën uit het eerste jaar van de tv-show worden bewerkt tot foto-strip.
Deze grotere frequentie betekent dat er ruimte is voor nieuw talent. De mensen van *Mad* hebben geluk. *Mad*-concurrenten *Cracked*, *Sick* en *Crazy* hebben de handdoek in de ring gegooid en veel van de mensen die daar begonnen zijn, kloppen aan bij Nick Meglin en Joe Ficarra. Dat gaat vaak nog niet vanzelf, want de beide redacteuren zijn fanatieke haters van hun voormalige imitatoren. Sam Viviano, die zelf bij *Cracked* begonnen is en nu als artistiek begeleider de skepter zwaait, stuurt enveloppen van mensen die hij uit die tijd herkent ongeopend terug. Toch komt een aantal van

Doctor Obi-Wan! Senator Amidala is having a difficult time delivering her babies! What should we do?
Simple, young one. Use the force-ceps!
Dr. Obi-Wan
OB/GYN

Master Yoda, is something wrong? Are you having trouble circumcising our child?
Uungh! The force-skin is strong on this one!
MAZEL TOV IT'S A BOY

Man, there's nothing up here! At least on the lower level they have a Radio Shack and a J.C. Penny's!
SPECIAL STAR WARS ATTACK OF THE CLOWNS SECTION

Does the fuzz on your peach ever spread to other things in your kitchen?

hen erdoor, zoals Bill Wray, Evan Dorkin, Kyle Baker en Glenn Barr, die samen ook de anarchistische comic *Instant Piano* hadden gemaakt, Drew Friedman en Rick Geary, die veel voor *The National Lampoon* werkten. Bob Staake, een inspirerende tekenaar met een stijl die geënt is op de cartoons van de vroege jaren 1960, komt binnen via de reclamewereld. Undergroundtekenaar Peter Bagge krijgt een voet binnen de deur. Een onverwachte aanwinst uit Duitsland is Tom Bunk, die op een Bill Elder-achtige manier zijn pagina's het liefste vol tekent met afgehakte ledematen en rondvliegende darmen. En een keur aan Mort Drucker-imitatoren komt en gaat. Hoewel Drucker en Torres nog steeds vrolijk doortekenen, krijgen ze natuurlijk geen twaalf nummer per jaar meer vol. Met andere woorden, toen de Nederlandse *Mad* ermee ophield in 1995, brak voor *Mad* in Amerika een gouden periode aan. Met frisse moed valt *Mad* alles en iedereen aan. Alle grote *blockbusters* krijgen een satire en het lijkt alsof geen tv-serie de dans ontspringt. Films van Warner Brothers lijken wel iets vaker gepakt te worden, maar dat heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat het makkelijker is geworden om aan fotomateriaal te komen en er zijn geen problemen met de rechten voor het gebruik op het omslag. Alle films van Harry Potter worden op de hak genomen en ook Star Wars verschijnt regelmatig voorop het blad. Van die laatste werd trouwens een bundeling van alle artikelen uitgebracht, want als er geld te verdienen valt, zijn ze er tegenwoordig snel bij. Ook van alle superheldensatires kwam een groot boek uit, met uiteraard de DC-helden Batman en Superman op het omslag. De grootste verkoopstunt was wel dat afgelopen zomer een bundeling verscheen met alle satires op de *Harry Potter*-films, inclusief een nieuwe op de laatste film. Een beetje verzamelaar zal die toch moeten proberen te bemachtigen.

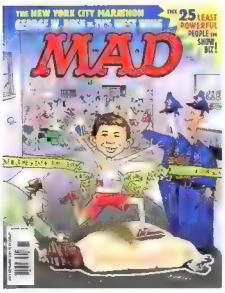

398 – *How Your Parents Explained Their Divorce.*

399 – *Can Your Parents Marriage be Saved?*
– *Gadgets for Home Movie Theatre*, de eerste bijdrage van Tom Richmond.

400 – Het nummer opent met de geschiedenis van *Mad* in 10 pagina's en er zit geen woord waarheid bij.
– In de vernieuwde brievenpagina's begint *Mad* ook met het beantwoorden van brieven uit andere bladen.

401 – Eerste advertenties in kleur, dus vanaf nu wordt *Mad* op steviger papier gedrukt en heeft het 10 tot 12 pagina's per nummer minder origineel materiaal.

403 – *Spy vs Spy* vanaf dit nummer altijd in kleur.
– *10 Sure Signs You're Suffering From March Madness*, de eerste bijdrage van John Caldwell in kleur.
– *Malcolm in the Middle*, de eerste tv parodie van Tom Richmond in kleur.
– *Cheesy Angels*, de eerste filmparodie van Herman Meija in kleur.

404 – *The Ballot Hymn of the Republic*, de eerste bijdrage van Drew Friedman in kleur.

405 – *Melvin & Jenkins*, bijna net zo stom als *Monroe*.

406 – Twee *Jackass*-omslagen. Koop ze allebei!

408 – *A Mad Peek Behind the Scenes at a National Park* van George Woodbridge wordt ingekleurd, het werkt niet.
– Angelo Torres' parodie op Pearl Harbor wordt ingekleurd, maar blijft modderig.

410 - Vanaf nu wordt ook het werk van Dave Berg ingekleurd.

411 – Na 9/11 komt *Mad* met een stemmig omslag waarop het gat tussen de tanden van Alfred Neuman is opgevuld met een Amerikaanse vlag: *hurt but not beaten.*

413 – Paul Coker begint ook in kleur te werken. Als iemand die veel wenskaarten heeft gemaakt gaat het hem goed af.

414 – Bob Staake in kleur, zoals het hoort.
– *Harry Potter: Missing Dialogue They Won't Even Include on the Special Nine-Hour Collector's Edition Commemorative DVD* is de oerversie van de latere *outtakes*. Een slimme manier van *Mad* om film-parodieën sneller in het blad te hebben.

418 – P. Veys *Tales of Undisputed Interest* begint, een vrij oninteressante serie over een jongen op school die niks meemaakt en dat dan grappig is.

419 – Dubbel *Star Wars*-omslag. Koop ze allebei!

423 – Mad bestaat 50 jaar, *so what?*

LINKS – De unieke humor van Tom Cheney is de laatst paar nummers helaas afwezig.

ONDER – Bob Staake is één van Amerika's meest gevraagde en invloedrijke illustratoren, maar blijkbaar vindt hij het af en toe toch leuk om iets voor *Mad* te

LINKSMIDDEN – *Spy vs. Spy* geeft Peter Kuper de gelegenheid om met allerlei vormen te spelen, zoals deze korte strip in de marge.

LINKS – In de week van 9/11 moest het geplande omslag van John Caldwell snel vervangen worden door een iets minder bijtende statement, dan het feit dat New Yorkers zelfs bij de marathon gewoon over lijken heen rennen.

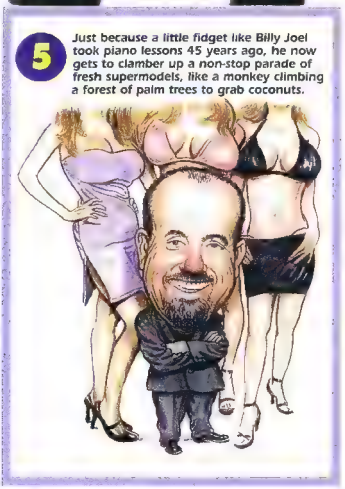
5
Just because a little fidget like Billy Joel took piano lessons 45 years ago, he now gets to clamber up a non-stop parade of fresh supermodels, like a monkey climbing a forest of palm trees to grab coconuts.

SMALLS AND GREEN EFFECT PRESENT
TWO and a half WITS
Are you bored with half of what's on TV? Do you think the writing is half-assed? Do you have half a mind to skip this intro? Too late
ARTIST: TOM RICHMOND

Nu in kleur

Aan het eind van de vorige eeuw begint *Mad* te experimenteren met kleur. In eerste instantie betreft het hier zogenaamde *inserts* op beter papier, zoals een parodie op het tijdschrift *Entertainment Weekly* in nummer 368 en een nep Hallmark Catalogus in 376. In 377 valt dit experiment samen met een nieuwe traditie, de Mad 20. Vanaf dat nummer kijkt *Mad* in ieder januarinummer terug op het afgelopen jaar en presenteert de 20 stomste mensen en gebeurtenissen van het jaar. Een lijst van twintig items, die ieder op een hele of halve pagina door een andere tekenaar en schrijver verbeeld wordt. Het is een satirische tour-de-force, waarin het beste van *Mad* naar voren komt. Bush, die na een mislukte aanval in Irak wordt weergegeven als een actiefiguur: G.I. Joke, Demi Moore en Ashton Kushner die worden afgebeeld als een schilderij van Madonna en kind, Britney Spears op de voorkant van het tijdschrift Drunken Bride. *Mad* sluit hiermee aan bij het beste van de diverse vormen van internethumor, waar zij zelf in het verleden vaak weer de inspiratiebron zijn geweest. Het kopen van de *Mad* rond de jaarwisseling is een onmisbare gebeurtenis geworden. Helaas voor ons, zijn veel van de mensen en gebeurtenissen zo specifiek Amerikaans dat deze pagina's in een Nederlandse editie niet tot hun recht zouden komen. Daar komt bij dat de Nederlandse redactie het Amerikaanse materiaal pas bij publicatie te zien krijgt. Als we dat in Nederland zouden gebruiken zouden we dat niet eerder dan in maart kunnen doen. Als we die traditie op één of andere manier in Nederland vorm willen geven, dan zullen we dat met ons eigen overzicht en onze eigen tekenaars moeten doen.

Het succes van de kleurenpagina's is zodanig, dat de redactie ertoe overgaat om met ingang van nummer 400 volledig over te stappen op kleur. Een aantal van de oude tekenaars heeft er moeite mee om z'n vorm te vinden, maar anderen grijpen de kans aan om een nieuwe kant van zichzelf te laten zien. Tekenaars als Bob Staake, Sergio Aragonés, John Caldwell, karikaturist Rick Tulka, Tom Bunk, Paul Coker en Drew Friedman doen het uitstekend. Maar niemand profiteert zoveel van deze nieuwe toevoeging als de twee tekenaars, die mettertijd de opvolgers van Mort Drucker en Angelo Torres zullen worden, Tom Richmond en Herman Meija.

Tom Richmond is een feesten-en-partijen-karikaturist die goed naar Mort Drucker heeft gekeken als hij bij *Mad* komt. Zijn eerste stripwerk was het tekenen van de stripversie van tv-serie *Married...with Children* voor uitgeverij Now. Maar bij *Mad* kan hij al snel zijn vleugels uitslaan. Richmond heeft een uitmuntend gevoel voor kleur en het lijkt wel alsof zijn werk van de pagina afspat. Als karikaturist zit hij in het begin nog niet op het niveau van Mort Drucker, maar hij leert snel. De laatste jaren neemt hij vooral de televisiesatires voor zijn rekening, met af en toe een film als *Harry Potter* of *The Green Lantern*. Richmond heeft een eigen blog (*www.tomrichmond.com/blog*) waar hij enthousiast over zijn strip en tekenwerk vertelt. Zijn stijl laat zich omschrijven als *mainstream* met een scherp kantje.

Een veel venijniger tekenaar is Herman Meija. Deze in 1974 geboren tekenaar, schilder en beeldhouwer is geboren in Venezuela. *Mad* heeft een grote traditie waar het tekenaars uit Zuid-Amerika betreft. Net als Sergio Aragonés (uit Mexico) en Antonio Prohias (Cuba) verhuist Meija naar New York, nadat hij zich bij *Mad* heeft aangemeld. De karikaturen van Herman Meija zijn

anders dan we gewend zijn van *Mad*. Hij maakt mensen echt lelijk en schildert zijn kleuren heel vlekkerig. Hij werkt in verschillende materialen, van waterverf tot kroontjespen en heeft een levendige, expressieve stijl. Zorgt Tom Richmond ervoor, dat je zin hebt om te lachen om de parodie die hij illustreert, om de tekeningen van Meija moet je vaak zelf al lachen. Ook hij heeft een website *(www.hermannmejia.com)* en een blog, die het bezoeken meer dan waard zijn. Al moet ik waarschuwen, zijn blog is in het Portugees. Helaas wordt Meija de laatste tijd iets minder gebruikt door de mensen van *Mad*. Misschien is hij iets te duur geworden.

De magere jaren

Geld zal waarschijnlijk ook de reden zijn geweest, dat midden in de jaren 2010 de kwaliteit van *Mad* drastisch achteruit gaat. Het begint allemaal als er vanaf nummer 402 advertenties worden geïntroduceerd om de kleurenpagina's te bekostigen. Bill Gaines was altijd fel tegen advertenties in zijn blad geweest, omdat hij ongebonden wilde zijn en overal tegenaan wilde kunnen schoppen. De nieuwe eigenaren hebben minder scrupules en inhoudelijk gezien lijkt er ook geen enkel bezwaar. De advertenties en de satires kunnen heel goed naast elkaar bestaan en de tijd dat adverteerders

423 – De laatste bijdrage van Dave Berg.

427 – Dave Bergs laatste script wordt geïllustreerd door z'n collega's Rick Tulka, Peter Kuper, Sergio Aragonés, Jack Davis, Mort Drucker, John Caldwell, George Woodbridge, Bill Wray, Angelo Torres, Don (Duck) Edwing, Tom Bunk, Sam Viviano, Paul Peter Porges, Bob Clarke, Herman Meija, Al Jaffee, Paul Coker Jr en Drew Friedman.

430 – Teresa Burns Parkhurst doet haar intrede met *The Jerry Springer Spaniel Show*.

431 - Dubbel *Hulk*-omslag. Koop ze allebei of de Hulk wordt boos!
- Eerste *Mad Deconstructs Talkshows*, eerste in een onvertaalbare serie waarin talkshows van minuut tot minuut ontleed worden.

437 – Twee verschillende omslagen vanwege Mad 20. Koop ze... ach, laat maar.

438 – Twee totaal verschillende omslagen, waarvan eentje met Michael Jackson en eentje door *Batman*-tekenfilmmaker Bruce Timm, ter gelegenheid van een artikel over geweigerde superhelden met tekeningen van Frank Miller, J. Scott Campbell, Jim Lee, Dave Gibbons, John Byrne, John Romita Jr, Michael Allred en Arthur Adams.
– Eerste *Fundalini Pages* en introductie van de nieuwe held Bitterman.

439 – Nieuwe rubriek in de *Fundalini Pages:* het omslag dat we niet gemaakt hebben.

440 – *Betting Odds* toegevoegd aan de *Fundalini Pages*.

443 - Dubbel omslag met dinges, iets...
- Eerste *Mad World of...* van Marc Hempel en Stan Sinberg.

446 – *Fall tv Preview* omzeilt de tv-achterstand door series te bespreken voor ze op de buis zijn, vooral achteraf erg leuk om te zien welke series het gehaald hebben en welke niet.

449 - Dubbel omslag. Spaar ze allemaal!

450 – *Monroe* in kleur, Bill Wray tekent steeds lelijker.

453 – *7 Period Closer to Death* door Ted Rall, één van de meest interessante politieke commentatoren in z'n eigen wekelijkse cartoon, maar dit gaat gewoon weer over een jongen op een school en ontstijgt de humor van Disney Channel niet.

455 – Dubbel omslag van *Batman*, allebei even nietszeggend.
– *The Strip Club* begint en staat vanaf nu in vrijwel ieder nummer.
– Ook nieuw: *Mad's Inspirational Animal Stories* door Brian MacConnachie, met illustraties van Leonardo Rodriguez, een interessant experiment waarvan niet helemaal duidelijk is wat het in *Mad* doet en dat helaas die tot op de dag van vandaag doorloopt.

GEHEEL LINKS – Twee keer werk van Tom Richmond, van wie ontangs ook een zeer aan te bevelen boek over het tekenen van karikaturen verscheen. Zijn Mad-blog *www.tomrichmond.com/blog* staat ook bij veel Nederlandse *Mad*-medewerkers in de lijst van favorieten. Helemaal links, opgewonden überkok Gordon Ramsey en daarnaast de hitserie *Two and a Half Men*. Zoals vaker gebeurt, stuurde de cast een foto van zichzelf terwijl ze de satire lezen. Als je gepakt bent door *Mad*, hoor je er helemaal bij.

ONDER – Tom Bunk is de Erik Schreurs van de *Mad*.

LINKSONDER – Billy Joel en zes kokosnoten door Drew Friedman.

LINKS – Herman Meija, die vaak net een stapje verder gaat dan iedereen.

GEORGE W. BUSH Full Metal Jackass

It's a time for heroes! And when no one else will, this will have to do...
THE
GEORGE W. BUSH
G.I. JOKE
ACTION FIGURE
FULLY POSABLE
MANIPULATE HIM JUST LIKE BIG OL' GW HIMSELF DOES RIGHT WHAT YOU DO!
Press G.I. Joke's pious "package" to hear one of 20 classic Dubya phrases, such as:
"The British government has learned that Saddam Hussein recently sought significant quantities of uranium from Africa!"
"The United States and our allies have surrendered!"
...and of course...
"Bring 'em on!"
Strut and pose your G.I. Joke in full flight gear, while real soldiers under his command lose their lives almost daily!
G.I. JOKE comes with an extra pair of blood-stained hands!

RECHTS – Uit de 20 stomste mensen en gebeurtenissen van 2003: George Bush, die dacht dat de oorlog in Irak na een jaartje wel over zou zijn. De filmposterparodie daaronder spreekt voor zichzelf.

bepaalden wat er wel en niet in een tijdschrift mag staan ligt ver achter ons. Maar er is een ander, veel groter bezwaar, dat pas blijkt als dit idee in de praktijk wordt uitgevoerd. De advertentiepagina's zijn heel slecht te onderscheiden van de satires en soms zit je een minuut naar een pagina te kijken voor je door hebt, dat het serieus bedoeld is. Wat niet helpt, is dat *Mad* zelfs advertenties aanneemt van bedrijven die ze een paar jaar daarvoor perfect belachelijk hebben gemaakt, zoals het hoestpastillemerk Altoids, waarvan ze vlak daarvoor nog een perfecte parodie hadden gemaakt als Home'roids. Daar komt bij dat de advertentiepagina's niet bij de bestaande 52 pagina's worden opgeteld, maar ervan afgetrokken. Dat tezamen heeft tot gevolg dat de lezer in *Mad* gaat doen, wat hij nooit gedaan heeft: bladeren. *Mad* verandert van een blad dat je van begin tot eind las in een blad waar je de leukste dingen uitpikt en het dan weer weglegt. Opeens gaat opvallen hoe snel je er doorheen bent.

ONDER – Een magistrale satire van Gary Hallgren over een brutale jongen en zijn imaginaire vriend de computerontwerper. Hallgren tekende ook *Amy* (een mash-up van de krantenstrip Cathy en Amy Whinehouse) en *Gaga the Horrible* (over een zangeres die zich kleed als een Viking).

Deze trend wordt in de daarop volgende jaren versterkt door de toevoeging van twee nieuwe invulrubrieken. Ten eerste *The Stripclub*, een vier pagina lange verzameling van het beste van de nieuwe generatie alternatieve cartoonisten. Kosten moeten hierbij een factor geweest zijn. In plaats van die mensen aan te nemen om *Mad*-achtige artikelen voor *Mad* te maken, worden ze gevraagd om iets leuks uit de la te sturen. De rubriek heeft zo z'n aanhangers, maar voor velen blijft het een eilandje. Nog erger (en gelukkig ook een korter leven beschoren) is de rubriek *Go Fetch*, waarin de redactie van *Mad* leuke boeken, dvd's en cd's uitzoekt om te kopen. De bespreking is vaak *tongue-in-cheek*, maar het blijft een erg on-*Mad*-achtige manier om pagina's te vullen. En waarschijnlijk nog goedkoop ook.

Als het aantal pagina's krimpt van 52 naar 48, is dan ook zo rond nummer 490 het dieptepunt bereikt. De Nederlandse uitgever Rob van Bavel krijgt in die tijd het aanbod van DC om *Mad* in Nederland uit te brengen. Hij koopt een aantal nummers tussen 490 en 500 en besluit ervan af te zien. Er zit in die tien nummers niet genoeg bruikbaars om één Nederlandse *Mad* mee te vullen.

Na het verdwijnen van *Madtv* komt de volgende klap. Na tien jaar hoog spel te hebben gespeeld, verschijnt het blad vanaf nummer 497 nog maar 5 keer per jaar in plaats van 12 keer. De optimistisch gestarte spin-off *Mad Kids* wordt helemaal aan de kant gezet. *Mad* staat aan de rand van de afgrond.

De wederopstanding

Achteraf gezien lijkt de inkrimping van *Mad* een nieuwe bloeiperiode in te luiden. Tegelijk met de verminderde verschijning wordt namelijk ook het aantal pagina's uitgebreid naar 56 èn de advertenties worden uit het binnenwerk geweerd. *Mad* is weer een blad geworden, waarvoor je gaat zitten om het te lezen. Er zijn minder verplichte nummers en er is weer ruimte voor verrassingen. Ook nemen de redacteuren de verstandige beslissing om de groeiende hoeveelheid specifiek op jongeren gerichte artikelen te verminderen. *Mad* blijft zijn vinger aan de pols van de populaire cultuur houden, maar artikelen als *Je weet pas echt dat je op je ouders gaat lijken als...* en *Dingen die iedere vierdeklasser moet weten* lijken definitief tot het verleden te behoren.

APPLE OF OUR IRE DEPT.
When the beloved Calvin & Hobbes ended its ten-year run in 1995, millions of devoted fans were crushed. It's been a rough 15 years for those tragic souls, as they tried, unsuccessfully, to fill the gaping void with Marmaduke and Soft Forth. But now, Calvin is back — albeit with a famously new partner who's not slightly more greedy, vindictive, and interested in sleek MP3 technology than his lovable of stuffed tiger. That's right — it's.
Calvin and Jobs
WRITER: JACOB SAARBERY
ARTIST: GARY HALLGREN
HEY, JOBS, MY DAD THINKS YOU'VE TURNED INTO A FRAUD.
HE SAYS ALL YOU DO NOW IS TAKE EXISTING PRODUCTS, MAKE THEM A LITTLE BIT SMALLER AND THEN EXPECT EVERYONE TO GO NUTS OVER THEM.
I WANT DO YOU THINK, OF THAT, JOBS?
I THINK THE NAKED $$$ MILLION SUCKS. WE STARTED WALKING
I'LL BE SURE TO MENTION THAT TO HIM.
Alright, Timmy, let's make with the lunch money
BOUGH ONE OF ACTION CALVIN!
MY LUNCH MONEY AGAIN, I HATE BULLIES. WHO IS THIS BIG CHEESE THEY'RE SMALLER
I'LL SAY HE TOOK MY LUNCH MONEY AGAIN. I HATE BULLIES. WHO IS THIS BIG CHEESE THEY'RE SMALLER
SO WHATTO, YOU DOING?
OH THAT JUST E-MAILING LAWSUIT.COM TO TELL THEM THAT "TOMS" WILL CROSH THEM LIKE A GIANT ANT-SHIT ON THEM, ORDWE.
YOU KNOW, YOU REALLY SHOULD GIVE MOE A TROMO CHANCE.
GIVE JOBS BACK MOE
Why do you want him back, so bad, I'm nice?
WELL, LET'S SEE... HE'S GREEDY, SELFISH, OBSESSED WITH POWER, MONEY-HUNGRY AND LESS EGOTISTICAL
HE HAS A CHRIST COMPLEX HE'S AN OVERBEARING TYRANT, HE'
Ah, forget it! What do I need a stupid doll For, Anyway?
SO YOU'RE REALLY NOT MAD AT HIS FOR WHAT I DID?
OF COURSE NOT. WE ARE BUSINESS THOSE "ADULTS ARE WORKS"
BOY I'M REALLY PROUD OF THE NEW IPHONE, IT'S ALWAYS BEEN MY DREAM TO DO THINGS IN MARKETED STRATEGY, NO ONE HAVE NEVER SEEN DONE BEFORE!
AND WITH WALLE, PIXAR HAS USED THE MOST POWERFUL MEDIUM TO CHANGE THE WORLD TO ESTABLISH BOLD NEW TECHNIQUES!
SO WHAT'S IT ABOUT?
A CUTE THING THAT LEARNS A VALUABLE LESSON
AWAH?
YUP

Een aantal tekenaars verdwijnt daardoor uit het blad, zoals undergroundfavoriet Peter Bagge, die zich in dit soort kinderspul lijkt te hebben gespecialiseerd.
Eén vaste rubriek blijft, één van de beste nieuwe toevoegingen aan *Mad*. Sinds *Mad 438* opent iedere *Mad* na een verplicht aantal redactionele pagina's met *The Fundalini Pages*, een vergaarbak aan hele en halve ideeën, die allemaal klein maar perfect zijn uitgewerkt. In de loop van drie pagina's komen 12 verschillende ideeën en tekenaars langs. In de jaren dat het slecht gaat met *Mad* dragen deze pagina's bij aan het bladergevoel. Nu de rust is teruggekeerd, vormen ze een heerlijk diverse opening. Een serie hapjes vooraf, die de rijkdom van de *'usual gang of idiots'* toont. Vaste rubrieken die hun langste tijd gehad lijken te hebben, zoals Al Jaffee's *Snappy Answers* en *The Betting Odds* (de kans dat een bekende ster doodgaat aan verschillende aandoeningen) worden teruggebracht tot een enkel voorbeeld. Ideeën die niet genoeg zijn voor een heel

THE COVER WE *DIDN'T* USE

artikel worden teruggebracht tot een lijstje met één tekening. Wat een hinderlijke berg rotzooi aan het begin van het blad was, is omgetoverd tot een rubriek om naar uit te kijken.

A new gang of idiots

Dat is waar we waren toen DC opnieuw Rob van Bavel benaderde met de vraag of hij geen Nederlandse *Mad* wilde maken. Op basis van een gezond en fris blad, waarin alle nieuwste trends op vrolijke wijze belachelijk worden gemaakt. Justin Bieber brengt een biografie uit. *Mad* doet de parodie. De X-box Kinect wordt op de markt gebracht. *Mad* haalt hem onderuit. Wikileaks in het nieuws? *Mad* relativeert het. Angry Birds een hype? *Mad* heeft ze op het omslag. Aangevuld met grappige nieuwe rubrieken als *50 Worst Things*, Sergio Aragonés' *The Shadow Knows*, *Mad's Stupid Outtakes* (filmstills met commentaar), *The Mad World of Marc Hempel* (een soort eigentijdse versie van Dave Berg), Rick Tulka's *Six Degrees of Separation* en natuurlijk ieder nummer een tv- of filmparodie van Tom Richmond. Niet alles is even goed vertaalbaar voor Nederland, maar gelukkig mankeert het niet aan Nederlandse stripmakers en cartoonisten die staan te popelen om mee te doen. Succes verzekerd.
En zo niet, dan moeten we gewoon allemaal weer de Amerikaanse *Mad* gaan kopen.

ger.apeldoorn@stripschrift.nl

458 – *Planet Tad*, door Brian Durniak en Tim Carvell, een wanhopig ongrappige blog van een teenager, ontstijgt het niveau van de gemiddelde internetbeginner niet.
– De tweede *Fall tv Preview* is helaas ook de laatste.

459 – *Go Fetch* (nog maar 42 pagina's nieuw materiaal en vaak een poster).

463 – *What Your Mom is Not.*

464 – *35 Reasons why School Sucks.*

467 – *Don't You Hate it When Your Parents.*

469 – Sergio Aragonés tekent vanaf nu in kleur.

470 – *Go Fetch* loopt gelukkig af.
– *Monroe* wordt overgenomen door Tom Fowler, ziet er een stuk beter uit en is nog steeds niet om door te komen.

472 – *Lesser Known Comic Book Villains* door Terry Dodson, Sam Keith, John Cassaday, Mike Mignola, Chris Bachalo, Kevin Nowlan en Glenn Fabry maakt dit weer een nummer voor de comic boys.

474 – *Mad* wordt 48 pagina's in plaats van 52, plus 4 omslagen waarvan 2 reclame bevatten.

477 – *Teacher Translation Guide.*

478 – *The Average 5th Grader Knows...* (Peter Bagge)

479 – *Breakdown of Average School Trip.*
– *What's the Difference?* is een nieuw dieptepunt in de geschiedenis van *Mad:* twee oude omslagen naast elkaar en dan moet je de 10 verschillen zoeken. Lekker goedkoop.

487 – *The Darker Side of the Lighter Side*, ouwe grappen van Dave Berg met grove nieuwe teksten. Goedkoop maar wel erg grappig.

492 – *Calvin and Jobbs*, een geweldige parodie van Gary Hallgren over een jongen en zijn imaginaire vriend de computerontwerper, zo leuk dat het af en toe terug mag komen.

497 – Verschijnt nog maar 5 keer per jaar.

498 – *Obama's First 100 Minutes*, een mooi voorbeeld van het soort cartooneske satire waarmee *Mad* tegenwoordig op z'n best in is.

500 – Terug naar 56 pagina's; de reclames verdwijnen.

501 – Toch nog even een goedkope rubriek introduceren: *The Mad Vault*, waarin om de zoveel nummers wordt teruggeblikt naar toppers uit het verleden.

507 – De in Amerika verplichte jaarlijkse *Statement of Ownership* laat zien dat van *Mad* in het afgelopen jaar gemiddeld 300.000 exemplaren zijn verkocht, nog steeds een hele klap minder dan het hoogtepunt van 2.000.000 exemplaren in de jaren 1960, maar evengoed een gezonde basis voor de toekomst.

BOVEN – Rick Tulka laat zien wat de naam van Britney Spears over haar muziek zegt.

LINKS – Eén van de meest geslaagde onderdelen van de Fundalini Pages zijn de 'omslagen die we toch maar niet gedaan hebben'.

ONDER – Meer over de vroege jaren van *Mad* is te lezen in het baanbrekende *Stripschrift* 37/38 (1972) door Martin Lodewijk, Dick Matena en Fred Julsing.

FOTO JOOST VAN DEN BROEK

De kracht van beelden

ERIK VAN DER HOEVEN

Van de een op de andere dag besloot (Den Haag, 1985) nooit meer met hout of klei te werken. Voortaan wilde hij alleen nog aan een tafel werken met papier. Voor een student aan de Design Academie is dat een beslissing met grote consequenties. Enthoven heeft nu opdrachtgevers in binnen- en buitenland. Zijn eerste beeldalbum heeft internationale allure. *Binnenskamers* werd eerst in Vlaanderen opgepikt door uitgeverij Bries; die daarna De Harmonie in Nederland erbij betrok.

Vrienden van Enthoven vonden dat zijn werk paste in het fonds van Bries. De Antwerpse uitgeverij van grafische romans was dat met hen eens. Over de tekst van *Binnenskamers* werd wel stevig gediscussieerd. De uitgever had moeite met de taal, die was voor Vlaamse begrippen te Nederlands. Neem het woord poepen. Een Vlaming denkt daarbij niet aan toiletbezoek. Enthoven erkende dat zijn taal Vlamingen op het verkeerde been kon zetten, maar hield voet bij stuk. 'Poepen bleef poepen.'

Binnenskamers is een roman met beeld en tekst in overwegend zwart/wit. Een enkele keer gebruikt Enthoven een zachte steunkleur. Poepen is één van de rituelen van de protagonist uit *Binnenskamers*. Net als zijn schepper heet hij Tim. Deze Tim hecht sterk aan vaste gewoontes en een strakke dagindeling. Zijn dag begint met een ontbijt. Na lang experimenteren viel de keus op chocolade-cruesli. Als de kust vrij is, neemt Tim een douche. Na het tandenpoetsen gaat hij slapen. 's Avonds haalt hij een maaltijd bij de afhaal-Chinees Li's Garden. Met een portie kip met rijst, zonder saus, gaat hij weer naar huis. Na het eten zet hij zich aan een klein tafeltje, en werkt tot een uur of twee in de nacht. Dan gaat hij slapen. Alle dagen verlopen volgens exact het zelfde patroon. Tot op een dag Paul belt, een oud-studiegenoot. Het koude zweet breekt Tim uit. Met zijn rust is het gedaan, en alles gaat die dag mis. Zelfs het poepen lukt niet. In een café treft hij Paul. Die heeft problemen. Hij ging vreemd en daarna naar de hoeren. Tim is opgelucht. Paul heeft een probleem, hij niet. Als Li's Garden op een avond gesloten is, komt het tot een crisis. Tim komt, op zoek naar eten, oud-medestudenten tegen. Die slepen hem mee naar een feest. Daar ontmoet hij Saïda, een verleidelijke vrouw, die net als hij van sigaren houdt. Tim

RECHTS – Zelfportret als taart.

GEHEEL RECHTS – Fragmenten uit *Binnenskamers*.

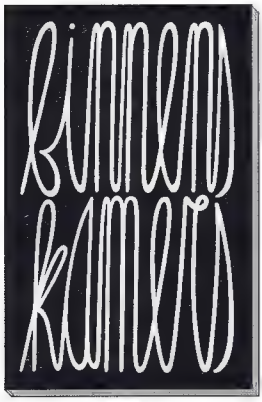

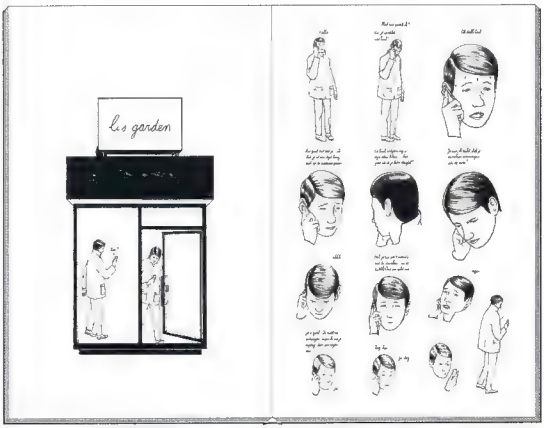

droomt die nacht onrustig over Saïda. Hoe moet hij verder? Hoe krijgt hij de controle terug? Dan denkt hij terug aan het gesprek met Paul en kiest voor drastische maatregelen.

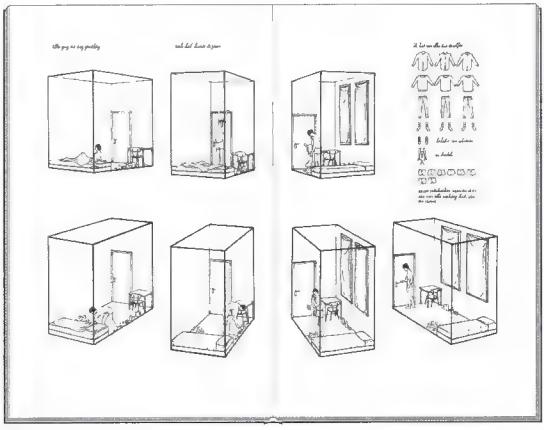

Wie een personage zijn eigen naam geeft, suggereert dat het verhaal op eigen ervaringen berust. *Binnenskamers* is semi-autobiografisch, licht Enthoven toe. 'Zoals de meeste boeken dat zijn. Er zitten eigen ervaringen in, die zijn aangevuld met fantasie.' Met het idee liep hij al een tijd rond. Vanaf het moment dat hij wist dat de kamer een centrale rol zou spelen, bepaalde het format de ontwikkeling van het verhaal. Ook hij had een vaste dagindeling en at vaak hetzelfde. Het boek geeft van die periode een geconcentreerd beeld. 'Maar wat is er mis met vaak hetzelfde eten, dat doet toch bijna iedereen.' En ja, hij had drie dezelfde shirts en broeken, maar dat is toch praktisch?

Met zijn medestudenten had hij tijdens het project niet veel contact. 'Het verhaal en mijn eigen manier van leven versterkten elkaar. Ik had de afzondering ook nodig om het verhaal te kunnen maken.'

'De Tim in het boek ervaart de kamer en Li's Garden als de enige ruimte die bestaat. Op de tekeningen zie je dat terug. De kamer en de take away van Li staan in kaders. Zodra Tim in het boek de controle verliest, verdwijnen ook de kaders. Beeldend, zonder tekst te gebruiken wilde ik dat zeggen.' Zodra Tim geen meester meer is over de situatie, ontbreken de kaders, dan nemen vrijstaande beelden het over. Tims doel is de kaders weer te herstellen. Of dat lukt, blijft de vraag. Het boek eindigt zonder antwoord, een bewuste keuze van de auteur.

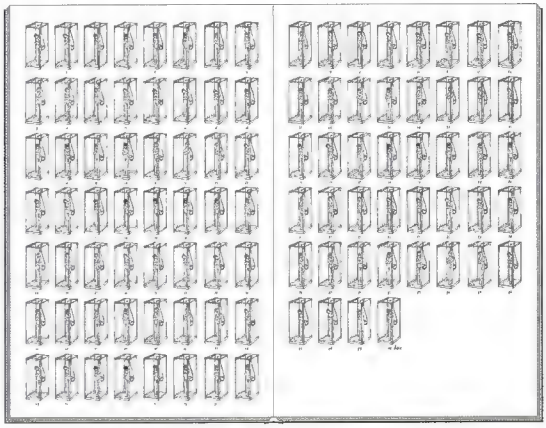

Enthoven tekent al van jongs af aan, vooral mensen en dieren. In de vakantie vond hij op een terras zitten en mensen tekenen het leukst. Op de lagere school had hij, ongewild, zijn eerste expositie. 'Ik tekende veel. In een afgesloten laatje bewaarde ik al mijn tekeningen. Op een dag had een meester dat laatje geopend en al mijn tekeningen aan de muur gehangen.' Enthoven was woedend over die schending van zijn privacy. 'Ik schaamde me kapot. Het waren veel tekeningen

van vrouwen; die waren niet bedoeld om aan anderen te laten zien.' Tot zijn verbazing riepen de tekeningen waardering op en stoorde niemand zich aan zijn tekeningen. Op de middelbare school en later op de academies, eerst in Den Haag en daarna in Eindhoven, had hij vergelijkbare ervaringen. Hij merkte dat eigenlijk alles kon. Nooit riepen zijn tekeningen verontwaardiging op.

Enthoven kwam al heel jong, op zijn zestiende, op de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag terecht. Hij zat daar 2,5 jaar, anderhalf jaar daarvan deed hij de richting 'autonoom'. In die tijd provoceerde hij graag en daagde hij zijn docenten uit in de opdrachten die ze sporadisch gaven. Op een gegeven moment moest hij een portfolio van een kwartaal werk laten zien. 'Ik stapelde al mijn tekeningen en maquettes die ik had gemaakt op. Het geheel dekte ik af met een glazen plaat.' Gek genoeg waren zijn docenten daar erg over te spreken. Dat verbaasde hem wel. En eigenlijk was het ook wel jammer. Hij sloeg daar een weg in waar hij nu langzamerhand weer mee verder kan. De aantekeningen uit die tijd lijken van iemand anders. Voor hem hebben ze betekenis. 'Het voelt als een cadeautje dat me verder helpt.' Het gaat eigenlijk om een instelling.

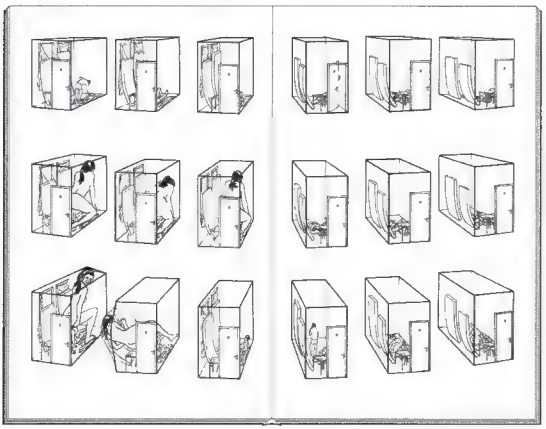

Die manier van uitdagen van de opdrachtgever kiest Enthoven nu weer. Bij voorbeeld in de illustraties die hij maakt bij artikelen in *Intermediair*, het magazine voor jonge, hoger opgeleiden. Wanneer een schrijver een gepronconceerde mening heeft, kijkt Enthoven hoe hij dat met zijn beeld krachtig kan tegenspreken. Een ander voorbeeld. Voor een promotieboek met alle druktechnieken die een uitgeverij te bieden had, maakte hij een kabouter die het boek in zijn achterste stopte met daarbij de tekst: dit boek geeft mijn leven weer inhoud. Die tekening werd geweigerd. Maar een ingewikkeld patroon met daarin diezelfde kabouter heel veel keer, kon wel. Eén van zijn favorieten is Frédéric Coché. Die maakt boeken met foto's van gravures. De geëtste boeken, *Hortus Sanitatis* en *The Hero's Life*, vindt Enthoven prachtig en ontroerend. 'Het zijn wel beeldverhalen, maar heel vrij. Met weinig tekst. Ze verwijzen naar en zijn gebaseerd op oude boeken en kunstgeschiedenis'. (Over de gravures van de Fransman Coché (1975), die Comic Art studeerde aan Sint Lukas in Brussel, wordt wel gezegd dat ze lijken te zijn ontsproten aan het brein van James Ensor. EvdH). Enthoven zou Coché graag eens ontmoeten om over zijn werk te praten.

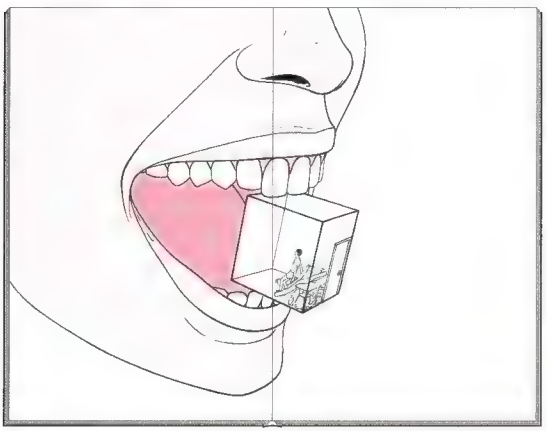

Ook het boek *First Loves, Last Rites* van Ian McEwan vond hij mooi. Niet omdat het zulke gruwelijke verhalen zijn, maar vanwege de manier waarop McEwan het opschrijft. Het lijkt

"Het westen is ook één verpleegde massa obesitas-patiënten, verslaafd aan suiker & bonbons. Ziek."

"Niemand houdt me niet berg, ik wil praten."

"De enige keer dat ik als vanouds voor rechtop staat en de boel volust onderklederd, is als ik een boer neuk"

GEHEEL LINKS – Fragmenten uit *Binnenskamers*.

ERNAAST – Illustratie voor Designawards, *DAMn Magazine*.

LINKS – Portretten *Geen Probleem*, VPRO.

alsof die mensen doen heel normaal is. Dat spreekt hem aan. Bij voorbeeld het verhaal over een stel dat een zomer lang in een appartement leeft, terwijl er achter het behang een rat huist.
Binnenskamers opent met een citaat van Willem Frederik Hermans. Vooral de extreem kritische houding van deze auteur waardeert Enthoven. En de somberheid en de manier waarop Hermans zijn verhalen construeert, waarbij alles een plaats krijgt in het verhaal en overdacht lijkt te zijn, spreken hem aan.

(...) maar ik troost mij met de hoop dat iemand die niet uit Canada teruggekomen was, niet meer verlegen zou zijn

Willem Frederik Hermans

Binnenskamers was zijn afstudeerproject aan de Design Academie in Eindhoven. Daar studeerde Enthoven in 2010 cum laude af in 'Man & Communication'. Het was eigenlijk 'Mens & Communicatie', maar het Engels, dachten ze in Eindhoven, bekt lekkerder en trekt in het buitenland vast meer belangstelling. Op de Design Academie werden aanvankelijk verpakkingen ontworpen en posters en reclame voor Philips-producten, zoals strijkbouten. Nu is de opleiding veel vrijer. Het gros van de mensen ontwerpt later stoelen en vazen. Enthoven probeerde dat ook wel, maar het kwam er niet uit. 'Op een dag was ik aan het slepen met hout en klei. Ik struikelde. Die dag volgde daarna het ene ongeluk op het andere. 'Ik viel heel hard, miste de bus, echt alles ging mis.' Hij besloot nooit meer iets met hout, klei of wat voor materiaal ook te doen. 'Voortaan wilde ik alles aan een bureau en het liefst aan een klein tafeltje kunnen doen.' Nog altijd werkt hij aan een staand tafeltje of op de grond. Dat is goed voor de doorbloeding.

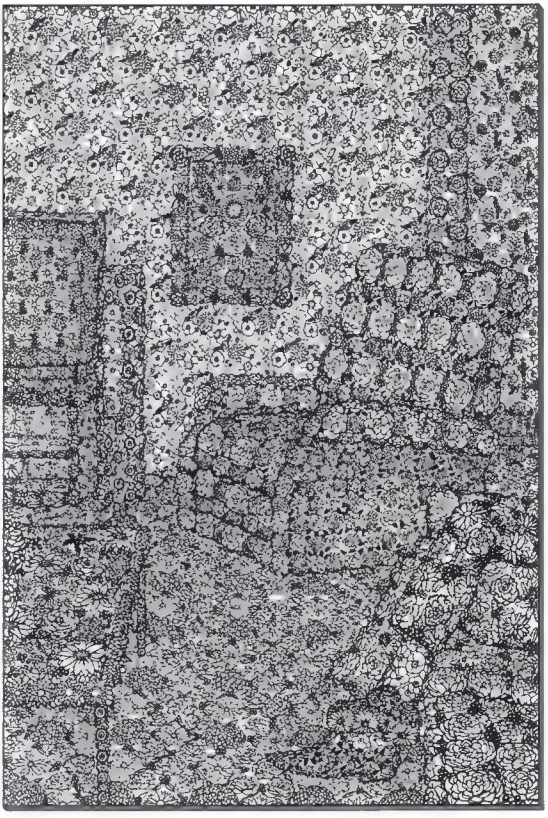

Al tijdens zijn studie stuurde hij een portfolio op. 'Vrijwel meteen na mijn afstuderen meldden zich opdrachtgevers. Eigenlijk loopt het steeds beter.' Regelmatig illustreert hij artikelen voor *Intermediair*. Het zijn artikelen die niet direct een beeld oproepen of heel spannend zijn. Hij vindt het leuk een eigen beeld bij een artikel te zoeken. Bij een verhaal over een bank kun je maar één keer een bank tekenen. Enthoven maakte ook tekeningen voor *VPRO Gids* en voor *Het Financieele Dagblad*. Veel opdrachtgevers zitten in het buitenland. Hij maakt nu iets voor 2x4 Inc., een New Yorkse vormgeversstudio die ook werkt voor MoMa, het museum voor moderne kunst in New York, en OMA, het bureau van architect Rem Koolhaas. Andere opdrachtgevers zitten in Duitsland en België. Voor een opdrachtgever in Kaapstad maakte hij een beeldverslag van Design Indaba, een vormgeversconferentie met veel internationale sprekers. Naast letterontwerpers en Zuid-Afrikaanse ontwerpers waren daar ook mensen als Massimo Vignelli, Alberto Alessi, Maarten Baas en Li Edelkort. Enthoven liep een week rond achter de schermen en bezocht de presentaties. Het beeldverslag dat hij maakte gaat Design Indaba gebruiken als relatiegeschenk. Voor de nieuwe *Van Speijk*, een blad met satire en strips, maakte hij samen met Stefan Nieuwenhuis het omslag. 'Ik stelde voor een sticker te plakken op het omslag. Nu voel ik me wel een

BOVEN – *Breng kleur in uw leven!*, omslag voor het tijdschrift *Van Speijk*.

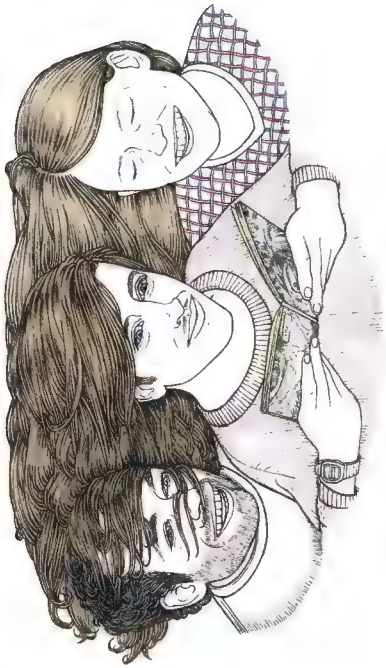

BOVEN – Omslagillustratie voor aanbiedingscatalogus van uitgeverij De Harmonie, najaar 2011.

beetje schuldig. Want door mijn toedoen moesten er tweeduizend stickers geplakt worden.' Voor stripmagazine *Zone 5300* maakte Enthoven een soort verslag van het leven van zijn oom, die niet kan lezen. Hij verbeeldt, zonder woorden wat zijn oom zoal tegenkomt. 'Ik heb bewust geen tekst gebruikt. Een ander zou zeggen dat je het ook kunt voorlezen. Maar ik vond alleen beelden passend.'

Over een illustratie doet Enthoven twee dagen. Het denkwerk neemt de meeste tijd in beslag. Als hij aan het werk is, zet Enthoven vaak muziek op. De ene keer minimal music van Plastikman, de volgende keer klassiek van Händel of iets baroks. Enthoven tekent alles met de hand. Met de computer werkt hij alleen om een steunkleur aan te brengen. Hij zweert bij potlood en fineliner. Krijt haat hij, en met houtskool tekent hij ook niet meer. Illustraties maakt hij zoveel mogelijk op ware grootte. Dat lukt niet altijd. Sommige beeldredacteuren vergroten of verkleinen zijn werk. Ook *Binnenskamers* is zoveel mogelijk op 100% gemaakt. 'Wanneer je werk drukklaar wilt aanleveren, werk je op het scherpst van de snee. Wanneer je weet dat er nog gescand moet worden, ga je met een andere mentaliteit aan de slag.'

erik.van.der.hoeven@stripschrift.nl

FOTO BERT JAN POS / FONDS BKVB

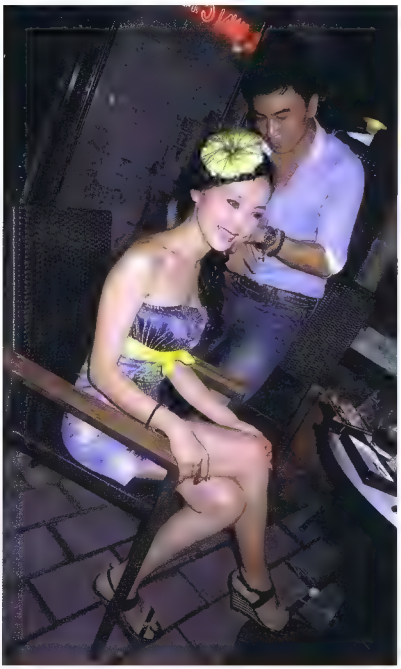

FOTO BERT JAN POS / FONDS BKVB

Tim Enthoven was samen met collega-tekenaar Hanco Kolk op uitnodiging van stripintendant Gert-Jan Pos van het kunstfonds BKVB naar China afgereisd om deel te nemen aan de Internationale boekenbeurs van Peking eind augustus, begin september. Nederland was er gastland en diverse Nederlandse auteurs, uiteenlopend van romanschrijvers en dichters tot aan stripmakers en illustratoren, waren uitgenodigd om Chinese collega's, uitgevers en lezers te ontmoeten. Het Nederlandse thema was 'Open Landscape, Open Book'.

Kolk en Enthoven ontmoetten er drie Chinese tekenaars: Han Ling, Chen Xi en Haiyang Wang. De eerste maakt manga; de andere twee werken voor animatiestudio's. Daarnaast maakt het drietal ook vrije kunst. Met z'n vijven hebben ze een dag lang geëtst. Enthoven: 'Het was een soort jamsessie, waarbij iemand die klaar was met een plaat deze doorgaf aan de volgende tekenaar om er aan te werken. Uiteindelijk hebben we vijf platen gemaakt die in een oplage van zes stuks zijn gedrukt en twee dagen zijn tentoongesteld.' Naast het tekenproject met de Chinezen gaf Enthoven in Peking nog een presentatie over zijn favoriete kunstwerk. Hij koos voor 'Naakt meisje dat een hond vlooit', een gravure van Lucas van Leyden.

De samenwerking met de Chinezen was in het begin even aftasten, al spraken ze gelukkig ook Engels. Maar daarna liep die vlotjes, ondanks het verschil in tempo van werken, vertelt Enthoven. 'Hanco is bij voorbeeld snel, daar waar ik langzaam werk. Die verschillen waren ook bij de Chinezen zichtbaar.' De geëtste platen liggen momenteel bij het Fonds BKVB. Ze zullen waarschijnlijk worden geëxposeerd op de komende editie van het Holland Animation Film Festival in februari 2012. De Chinese animatiekunstenaars Chen Xi en Wang Haiyang zullen dan ook acte de présence geven.

Naderhand praatten Kolk en Enthoven nog uitvoerig met hun Chinese collega's in het beurscafé. Onder meer over hoe het is is om kunstenaar te zijn in China. Volgens Enthoven is de druk om te presteren groot. Haiyang bij voorbeeld voelt voortdurend het gehijg van kunstinstellingen in zijn nek om succes te blijven hebben. Daarnaast wilde hij zijn ouders niet teleurstellen. Hij komt uit een boerengezin en zijn ouders verkochten hun huis om zijn studie te betalen. Ze wisten eerst niet dat hij naar de kunstacademie wilde, anders hadden ze dat vast niet gedaan, denkt Enthoven. 'Nu hij succes heeft, heeft hij voor hen twee huizen en een auto gekocht.' RS

PETER DE WIT

Het lege nest

grafische novelle van de tekenaar van Sigmund

In de boekhandel € 14,90

www.deharmonie.nl

KAMAGURKA

...The HOLY KAMA!

Bijna duizend van mijn beste tekeningen

In de boek- en stripwinkel € 29,95

www.deharmonie.nl

BEERSCHOT

Hilarische en nietsontziende cartoons

In de boek- en stripwinkel € 14,90

www.deharmonie.nl

JONAS GEIRNAERT

Eerst te groot en nu te dik,

'godmiljaar'

In de boek- en stripwinkel € 22,50

www.deharmonie.nl

Dominique Bertail speelt graag met de tijd

MICHEL VAN MERRIENBOER

FOTO M. VAN MERRIENBOER

Dominique Bertail (Tours, 1972) staat aan het begin van een veelbelovende carrière. In Frankrijk maakte hij al naam met de napoleontische strip *Shandy* en oogst hij bewondering met *Ghost Money*, een sciencefictionachtige strip die zich afspeelt in de nabije toekomst. Ook in Nederland gaan we ongetwijfeld nog veel van hem horen, maar dan moeten de banden eerst nog wat nauwer worden aangehaald. Een kennismaking.

RECHTS - Een afgekeurde omslag van *Shandy 1*.

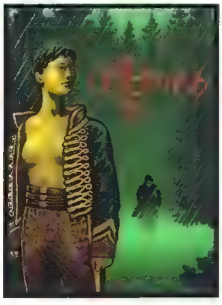

Je debuteerde in 1999 met het eerste deel van *De hel van de Pelgrams*, op het scenario van Thierry Smolderen. De strip had als hoofdpersonen de paleontoloog Milton Pelgram en zijn dochter.

Het debuutalbum kwam uit vlak nadat je de kunstacademie had verlaten. Ben je tevreden over het resultaat wanneer je er nu op terugkijkt?

Dominique Bertail: 'Ik was nog niet veel gewend, maar gelukkig pakte de samenwerking met Thierry boven verwachting goed uit. Ik had niet eerder samengewerkt met iemand die ik goed kende. We hebben in die strip veel uitgeprobeerd, met allerlei beginnersfouten tot gevolg. Je leert zo dus wel wat kan en niet kan.

Het is nogal een chaotisch verhaal, vind je niet?

Chaotisch? Pfff, het is ondertussen alweer een tijdje geleden dat die strip uitkwam. Het staat me niet zo helder meer voor de geest. Ik weet nog wel dat ik niet tevreden was over mijn manier van tekenen, de mise-en-scène. Daarom ging ik in het tweede album direct in kleur werken. Het werd daardoor veel natuurgetrouwer en lichter. Voor mij was in die periode het licht het belangrijkste element. Het enige jammere was natuurlijk dat we er al één verhaal op hadden zitten.

Scenaristen

Je kent Thierry Smolderen dus van de kunstacademie?

Ja, ik zat in mijn laatste jaar van de Academie van Angoulême toen Thierry daar leraar werd. We raakten snel bevriend en trokken veel met elkaar op. We zijn eigenlijk meteen gaan samenwerken. Op de middelbare school kende ik zijn albums al en had ik al bewondering voor zijn manier van verhalen vertellen. Ik was dus opgetogen dat ik van hem les kreeg.

Was de vriendschap met Thierry de reden een tweede serie te starten?

Ja, natuurlijk! Alleen lasten we na *De hel van de Pelgrams* een pauze in. Ik ben eerst met een andere scenarist, Matz (pseudoniem van Alexis Nolent. Red.), gaan werken aan *Shandy* en ik deed wat eigen projecten. Pas in een later stadium zijn we gaan praten over *Ghost Money*. Wel hebben we vanaf het begin meegeholpen met de website *Coconino World* waar tekenaars hun grafisch werk presenteren. Dit deden we met andere vrienden waaronder Guillaume Navailles, Josépé, Bourlaud en PatCab. Ik kan het er nu niet meer bij doen, maar ik heb al mijn schetsen, illustraties, kleine verhaaltjes en storyboards van het eerste uur erop geplaatst. Zo konden mensen mijn ontwikkelingen bijhouden. Ook maakte ik vijf jaar lang iedere week een webcover. Ik heb er veel plezier aan beleefd.

De strip *Shandy*, die je met Matz maakt, gaat over een Engelsman in het leger van Napoleon. Waarom volgen we de belevenissen vanuit de ogen van een buitenstaander?

Een nieuwe invalshoek. Frankrijk en Engeland waren rond 1803 nog niet in oorlog met elkaar. Er heerste een soort Koude-Oorlogssfeer, maar er werd niet gevochten. Je had in die tijd ook een groep Engelse progressieven. Zij waren intellectueel en idealistisch, bewonderden Napoleon en zagen de

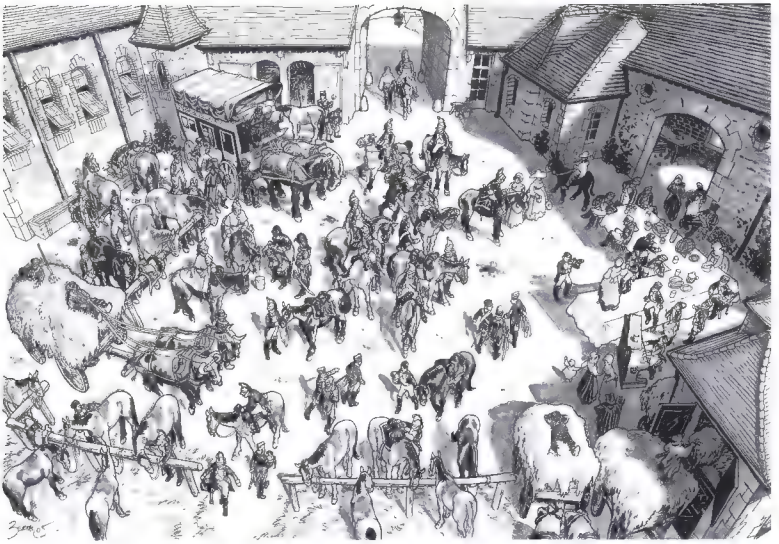

LINKS - **Boerenhoeve die gebruikt werd als uitvalsbasis voor soldaten in *Shandy 2*.**

post-revolutieperiode in Frankrijk als een voorbeeld. Deze periode vormde een goede voedingsbodem voor een romantisch-historisch vernaal.

Er zijn twee delen van *Shandy* verschenen. Komt er nog een vervolg?
Misschien dat er nog een derde deel komt. We zijn er nog niet uit. Op dit moment houd ik me volop bezig met *Ghost Money*

Moderne tijden

Ghost Money *begint in 2000 waarin de CIA op zoek gaat naar het fortuin van Al Qaida, dat verworven zou zijn door beursspeculaties. Daarna is er een sprong in de tijd van twintig jaar: een jonge vrouw Lindsey wordt in Londen tijdens rellen gered door Chamza, één van de rijkste vrouwen ter wereld. De CIA verdenkt haar ervan de kas van Al Qaida te beheren, ontvoert Lindsey, plant een chip in haar hersenen en bij haar ogen en hoopt zo te kunnen uitvinden of de verdenking klopt. Maar er blijken ook andere ogen mee te kijken...*

BOVEN - ***Shandy* speelt zich af in de napoleontische tijd.**

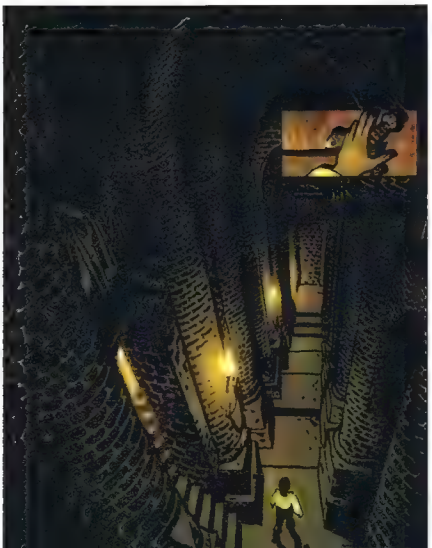

LINKS - **Pagina uit *Shandy*, waarin de gelijknamige hoofdpersoon een politiek complot op het spoor komt.**

BOVEN - Afgewezen omslag voor deel 2 van *Ghost Money*.

RECHTSBOVEN - Bertail vindt het een uitdaging om zaken in de toekomst weer te geven.

In Nederland is tot op heden slechts één deel verschenen; in Frankrijk inmiddels drie. Wordt *Ghost Money* een langlopende reeks?

Uitgeverij Dargaud heeft een eerste cyclus van vier delen gepland. Als de serie voldoende succesvol is komt er nog een cyclus van vier delen achteraan, maar dat is nog niet met zekerheid te zeggen.

Jij tekent zowel strips met een historisch als met een toekomstig wereldbeeld. Waar ligt je voorkeur?

Dat is lastig kiezen. Ze verschillen enorm van elkaar, dat maakt het aantrekkelijk. Het is makkelijker om historische strips te maken. Je kunt wat smokkelen bij het tekenen omdat lezers er in het algemeen niet bij stilstaan hoe alles er vroeger precies uitzag. Als ik iets moet tekenen over onze moderne wereld moet het wel overtuigend overkomen. Ik kan dan niet vals spelen; een telefoon is gewoon een telefoon. Het vergt meer tijd om grafisch onderzoek te doen. Het verleden is interessant, omdat alles er zo anders uit zag, de uniformen, de gebruiksvoorwerpen, de voertuigen enzovoort. Je kunt je er als een kind in storten. Die hele historische wereld speelt zich af in je fantasie.

BOVEN - Op de website *Coconino World* laat Bertail zijn versie van Blueberry zien.

GEHEEL RECHTS - Paginaopzet en het geïnkte resultaat uit *Ghost Money*.

Eerst hield ik er niet van om moderne dingen te tekenen. Het kwam pas nadat ik het werk van William Vance zag met zijn oog voor design en detail. Ik heb geleerd goed te kijken naar bij voorbeeld het ontwerp van een auto of de mode in een bepaalde periode. Het vergt ook een deskundig oog om architectonische of militaire zaken geloofwaardig uit te beelden. Het leuke eraan is om dat je allerlei elementen verzamelt en samenvoegt.
Maar om op je vraag terug te komen: als ik zou moeten kiezen, heb ik toch een lichte voorkeur voor het toekomstbeeld uit *Ghost Money*.

Waarom dan?

Ghost Money speelt zich vijftien jaar later af dan de huidige tijd. Het is geen sciencefiction; het is de moderne wereld zoals wij die kennen, maar dan met wat extra toevoegingen. Alles, zoals wij dat vandaag de dag kennen, bestaat al. Deze setting dwingt mij op zoek te gaan naar verdere ontwikkelingen, zoals architecten of industriële designers dat ook doen. Elementen uit het heden verbeteren of vermengen met nieuwe ideeën. Ik moet dus nieuwsgierig blijven naar wat er allemaal gebeurt in de wereld. Ik heb me bij voorbeeld laten inspireren door het project 'Virgin Galactic' van Richard Branson. Daarin is hij zijn visie op de toekomst van de luchtvaart aan het verwezenlijken.
Voor *Ghost Money* beeld ik me in hoe alles er over vijftien, twintig jaar uit zal zien, en breng er meer design in aan. Het is voor mij een aangepaste weerspiegeling van het nu. Thierry kan het je beter uitleggen, maar hij wil zaken in een context plaatsen. Hij nam het politieke klimaat uit de tijd van de regering van George W. Bush als uitgangspunt om mensen bewust te maken van dit deel van de geschiedenis. Beter gezegd: de jacht op Al Qaida na de aanslagen in New York op 11 september 2001. Af en toe stoppen we er wat verwijzingen in over deze 'geheime oorlog', zoals het martelen van vermeende terroristen en de geheime locaties van de CIA waar ze die martelpraktijken uitvoeren. Of verwijzingen naar haviken als Dick Cheney en Donald Rumsfeld. In deel 1 begonnen we met een quote uit de *New York Times* van een adviseur van Bush over het creëren van eigen wereldbeelden en werkelijkheden.

Hoe werken jullie samen?

Thierry en ik praten veel met elkaar over verhaallijnen. We spuien veel ideeën. Gaandeweg ontstaat er na veel gesleutel een scenario. We werken ook samen aan het storyboard. Omdat we zo intensief samenwerken zijn we het vrijwel nooit met elkaar oneens. Ik heb een keer iets veranderd aan een achtervolging in een gebouw in Dubai. In het scenario stonden dingen die niet klopten. Maar dat bespreek ik natuurlijk met Thierry. Hij moest de dialoog ook aanpassen. Aan zijn teksten verander ik sowieso niets, want Thierry schrijft goede dialogen. Met Matz ben ik minder close. Hij stuurt mij kant en klare scenario's en dan kan ik aan de slag.

Verlangen

Heb je altijd al strips willen maken?

Ja, het was echt een verlangen! Rond mijn vijfde jaar wist ik al dat ik later striptekenaar wilde worden. Ik tekende strips na... van *Lucky Luke* tot aan *De Blauwbloezen*. Ik kan me herinneren dat ik als jongetje heel graag wilde leren schrijven, zodat ik teksten voor mijn eigen strip kon maken. Ik weet ook nog dat ik in mijn kindertijd al een strip van twintig pagina's maakte over de Japanse tv-serie *San Ku Kaï*. Het was een soort *Star Wars*, maar dan op z'n Japans.

LINKS – Bij het maken van *Ghost Money* ging Bertail voor research naar Dubai.

HIERNAAST – De onschuldig-kijkende hoofdpersoon Chamza.

Wie zijn je voorbeelden?
Jean Giraud/Moebius uiteraard, *Akira* getekend door Katsuhiro Otomo, *XIII* van Vance. Ik kende *XIII* eerst niet, maar het is echt een geweldige strip! Mooi gemaakt, grafisch sterk, goede opbouw. Om dezelfde reden hou ik ook van het werk van Hugo Pratt en Milton Caniff. Verder kijk ik graag naar schilderkunst, fotografie, nou ja, eigenlijk naar heel veel.

Je hebt toch nog een tijdje gewerkt in de reclamewereld?
Klopt. Ik deed illustratiewerk voor Linde Werdelin, een luxe horlogemerk en ik maakte reclame-storyboards voor bedrijven als France Telecom, Kellogs en La Mondiale. Ik heb trouwens nog een storyboard gemaakt voor de Franse film *Qui a tué Pamela Rose* en ik heb meegewerkt aan *Les pirates de la télé*, een tv-show in 3D voor kinderen. Voor 3D-tekeningen gebruikte ik het programma Freefonix.
Van heel andere orde waren mijn geïllustreerde kinderboeken die ik tussen 2000 en 2002 voor uitgeverij Alain Beaulet heb gemaakt: *L'homme tableau* (De kunstschilder. MvM) en *L'homme nuit* (De nachtman. MvM). Ik heb wel weer zin om te gaan schrijven, maar moet nog wel op een goed idee komen.

Hoe documenteer je jezelf?
Ik haal veel van het internet, maar het liefst bezoek ik, om de sfeer te proeven, de locaties waar een strip zich afspeelt. Zo ben ik voor het eerste deel van *Ghost Money* naar Dubai geweest. Voor deel twee was dat te moeilijk. Dat album speelt zich af in de Afghaanse bergen, want het Amerikaanse team is in dit deel nog altijd op zoek naar de schat van Al-Qaida. Voor het derde deel ben ik een hele maand naar de regio vlakbij de Kaspische Zee geweest.

michel.van.merriënboer@stripschrift.nl

Met dank aan Pamela Loeven voor de vertaalwerkzaamheden

Bibliografie

De hel van de Pelgrams – Arboris, 1999-2001
Scenarist: Thierry Smolderen
1. Wie loopt er op mijn graf?
2. Myra

Shandy – Een Engelsman in het keizerrijk – Daedalus, 2007-heden. Scenarist: Matz
1. Agnes
2. Dragonder bij Austerlitz

Ghost Money – Dargaud, 2008-heden
Scenarist: Thierry Smolderen
1. De dame van Dubai
2. Les yeux de Chamza (al in maart 2010 aangekondigd als *De ogen van Chamza*, maar nog steeds niet verschenen in het Nederlands)
3. Mourir à Dubai

Eerste keer – Silvester, 2008
Bundel erotische strips van diverse tekenaars.

FOTO PAULIEN BAARDWEERS

Veertig jaar Opa

TEUS DE KRUIJF

FOTO © HA BOSINK

Opa worden op je veertigste is niet uniek. Ook veertig jaar lang opa zijn, is geen onmogelijke opgave. Maar een opa die nooit anders dan opa is geweest, is wel bijzonder! Het gaat om Opa die al vanaf 1971 wekelijks zijn avonturen in het agrarische magazine *Boerderij* beleeft. Henk Groeneveld bedacht de strip en gaf in 2004 het tekenstokje over aan Herman Roozen. We spraken met beide tekenaars over veertig jaar *Opa* en over de speciale tentoonstelling die in de kerstvakantie nog te zien is in het Fries Landbouwmuseum.

BOVEN - Herman Roozen.

RECHTSBOVEN - Henk Groeneveld.

RECHTSONDER - Opa aan het werk. Deze afbeelding tekende Herman Roozen om de kleurplaatactie aan te kondigen.

Henk Groeneveld (1946, Vlaardingen) ontving in 2007 tijdens De Stripdagen de Bulletje en Boonestaakschaal van Het Stripschap voor zijn jarenlange verdiensten voor het Nederlandse beeldverhaal, in het bijzonder voor het 33 jaar tekenen van *Opa*. 'Het was een aangename verrassing destijds na weer wat jaren in de luwte', zo herinnert Groeneveld zich. '*Opa* was en is een populaire strip onder de boeren.' Hij vertelt dat zijn schoonmoeder, die een tuinrubriek in *Boerderij* verzorgde, hem in augustus 1971 meldde dat de redactie op zoek was naar een strip. Het vakblad maakte een overgang van kranten- naar magazineformaat en had, net als elke gerespecteerde titel, ruimte ingepland voor een eigen strip. Groeneveld toonde zijn belangstelling en een maand later was *Opa* een feit, ondanks dat hij weinig affiniteit had met het boerenleven. 'Omdat ik een zwak heb voor oude mensen leek het me mooi om vanuit het gezichtspunt van een oude boer de problemen van alledag te beschouwen.'

Boerenlegende

Groeneveld tekende al van jongs af aan op ieder stukje papier dat hij te pakken kon krijgen. Voorbeelden haalde hij uit het jaarlijkse Sinterklaascadeau, een *Sjors en Sjimmie*-stripboek. 'Daarnaast hadden we een abonnement op *Donald Duck* en later ook op *Pep*. De meeste inspiratie haalde ik uit *Sylvia*, een van oorsprong Franse familiestrip die in het blad *De Haardvriend*, later *Mimosa* stond; deze werd getekend door Martial, een minder bekende tekenaar uit de stal van het blad *Pilote*.' Groeneveld werd na zijn studie antropologie in 1973 fulltime tekenaar. Hij tekende in die jaren in allerlei tijdschriften en voorlichtingsbrochures voor vakbonden, het onderwijs, de gezondheidszorg en de jeugdzorg. Ook tekende hij de strip *Cor* voor *Praktijkblad voor medezeggenschap*, een blad voor ondernemingsraden (cor = centrale ondernemingsraad).

Earnewald

Ter gelegenheid van het 40-jarige jubileum van *Opa* is een speciale landbouwtentoonstelling gemaakt die tot 31 oktober te bezoeken was in het Fries Landbouwmuseum in Earnewald. Goed nieuws voor spijtoptanten: tijdens de kerstvakantie (24 december 2011 tot en met 8 januari 2012) wordt de expositie, die de ontwikkeling toont van 40 jaar landbouw en laat zien hoe die zijn weerslag vindt in *Opa*, opnieuw ingericht. Landbouw blijkt in vier decennia ingrijpend veranderd. Nieuwe mechanische uitvindingen zoals de ligboxenstal, de veeziektes die de afgelopen jaren de boeren en de media bezighielden, diverse ict-toepassingen, controles van verschillende instanties, het ingevoerde melkquotum, maar ook ontwikkelingen zoals het ontstaan van de boerderijcamping en het romantiseren van het platteland in programma's als *Boer zoekt vrouw*. We komen ze allemaal tegen in *Opa*. Te zien is origineel werk, verschillende gadgets en merchandising maar ook gewone strippagina's die inzoomen op genoemde ontwikkelingen. Ook Opa's eigen trekker Betsie is te bezichtigen. Roozen beveelt de expositie aan: 'De aankleding is fraai verzorgd, er staan honderden verschillende melkbussen, er is een interactieve quiz voor kinderen, er zijn vitrines met allerlei *Opa*-zaken en er zijn opengewerkte wandplaten waarop trekkers en combines zichtbaar zijn.'
Meer info: *www.frieslandbouwmuseum.nl*

LINKS - In 2004 verscheen het lijvige *Het beste van Opa*. Het was het jaar waarin Groeneveld het stokje overdroeg aan Roozen.
ERNAAST - Het logo dat Roozen tekende ter gelegenheid van het jubileumjaar. Aan zijn mond te zien een tevreden boer dit keer.

ONDER - Opa introduceert zichzelf in de jubileumuitgave uit 2004.

Samen met wat andere idealisten tekende hij strips in *Stripje*, een blad voor werkenden en werkelozen; onder andere op scenario van zichzelf en Sonja van der Gaast.
Als in september 1971 de eerste *Opa* wordt geplaatst, is een boerenlegende geboren. Hanna Kraan, bekend van haar kinderboeken over *De boze heks*, waar de VPRO nog een tv-serie van maakte, bedenkt menige grap voor *Opa*. Haar bijdragen zijn herkenbaar als de verhalen zijn gesigneerd met een H met een rondje eromheen. Reacties op de strip kwamen er nauwelijks, maar op de momenten dat Groeneveld zijn lezers kon ontmoeten, bij voorbeeld op een Rijn-reis, merkte hij hoe populair de strip was. Groeneveld zou het 33 jaar volhouden om in 2004 noodgedwongen vanwege een chronische pijnlijke blessure aan zijn schrijf- en tekenhand te moeten stoppen.

Wintersport

Herman Roozen (1966, Steenderen) groeide op op een boerderij en kreeg het vakblad voor de boer en dus de strip *Opa* met de paplepel ingegoten. Hij tekende tussen 1988 en 1994 en dus ruim voordat hij *Opa* overnam al de boerenstrip *De Morinel* in het magazine *Ons Platteland* en liet die in 1995 opvolgen door *Stekkel*. Ervaring met strips over boeren kon hem daarom niet ontzegd worden. Roozen weet nog dat hij in 2003 opmerkelijk vaak herhalingen van oude *Opa*'s terugkas in *Boerderij*. 'Ik voelde toen al aan dat er iets niet klopte, dat deden ze anders nooit. Ik heb daarop een mail gestuurd met de vraag of ik ze misschien van dienst kon zijn. Na een paar keer contact bleek dat Groeneveld de strip niet langer kon tekenen en dat daarom die oude afleveringen werden

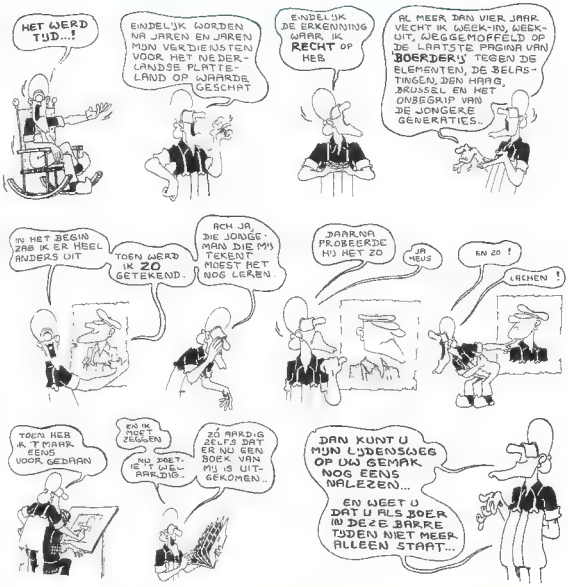
HET WERD TIJD...!
EINDELIJK WORDEN MIJN VERDIENSTEN VOOR HET NEDERLANDSE PLATTELAND OP WAARDE GESCHAT
EINDELIJK DE ERKENNING WAAR IK RECHT OP HEB
AL MEER DAN VIER JAAR VECHT IK WEEK-IN, WEEK-UIT, WEGGEMOFFELD OP DE LAATSTE PAGINA VAN 'BOERDERIJ' TEGEN DE ELEMENTEN, DE BELASTINGEN, DEN HAAG, BRUSSEL EN HET ONBEGRIP VAN DE JONGERE GENERATIES..
IN HET BEGIN ZAG IK ER HEEL ANDERS UIT
TOEN WERD IK ZO GETEKEND.
ACH JA, DIE JONGE MAN DIE MIJ TEKENT MOEST HET NOG LEREN
DAARNA PROBEERDE HIJ HET ZO
JA HEUS
EN ZO !
LACHEN !
TOEN HEB IK T MAAR EENS VOOR GEDAAN
EN IK MEE ZEGGEN
NU DOET IE T ER WEL AARDIG.
ZO AARDIG ZELFS DAT ER NU EEN BOEK VAN MIJ IS UITGEKOMEN.
DAN KUNT U MIJN LIJDENSWEG OP UW GEMAK NOG EENS NALEZEN...
EN WEET U DAT U ALS BOER IN DEZE BARRE TIJDEN NIET MEER ALLEEN STAAT...

Wie is Opa?

Opa is een beetje een ouderwetse boer die of mopperend of vol enthousiasme over alledaagse onderwerpen kan praten. De aanleiding van zijn betoog vormt vaak de actualiteit in de boerenwereld of een onderwerp dat in hetzelfde nummer van het blad *Boerderij* staat. Vaste *sidekicks* van opa zijn zijn zoon en schoondochter, hun zoon Thijs en zijn vrouw Loes. Boer Beusekom is naast enkele andere boeren een vaste gesprekspartner. Opa is weduwnaar, al is zijn vrouw nog nooit in de strip ten tonele gebracht. Hij woont op een boerderij in Bovenscheveen, een fictief plaatsje. In het verleden bezocht hij met regelmaat De Gouden Leeuw voor een borrel, nu heeft hij de drank aardig afgezworen. Opa is wel met zijn tijd meegegaan. Waar in het verleden nog tirades tegen de mobiele telefoons werden afgevuurd, heeft hij er nu zelf één, net als een computer. De strip heeft een cartoonesk, slapstickachtig karakter, de humor is soms heel absurd.
Nieuw sinds Herman Roozen de strip maakt zijn twee controleurs die hij heeft 'overgeheveld' uit zijn oude strip *De Morinel*. Volgens Roozen had Opa namelijk nog geen echte 'vijanden'. De twee controleurs zijn enorme zeurkousen en staan synoniem voor de overheid en alle regelingen die zij afkondigt. *Opa* is volgens Roozen voor *Boerderij*-lezers wat *Jan, Jans en de kinderen* is voor de lezers van *Libelle*: een instituut.
Van de strip zijn inmiddels acht albums verschenen; de eerste zes met tekenwerk van Henk Groeneveld; de delen 7 (uit 2007) en 8 (2011) zijn van de hand van Herman Roozen. In 2004 verscheen *Het beste van Opa* met daarin korte grappen uit de eerste zes albums behalve uit album drie. Dat album getiteld *Opa bij de emigranten* is een lang verhaal dat, in tegenstelling tot de andere Groeneveld-albums, ook in kleur verscheen.

Wat is er met Opa?
Hij is nog steeds boos over vorige week
Hij denkt dat Thijs hem probeerde te begraven!
Laten we hem proberen op te beuren
Een mooie nieuwe schop! Daar zal hij blij mee zijn...
Hij heeft altijd zo'n boekenkast gewild voor zijn strieekromans
Met een bordje op de deur steurt niemand hem meer bij zijn middagdutje
RUST TIG! ZACHTJES! OPA SLAPT
Van deze bloemen zal hij wel opfleuren
Wat zouden ze aan het bekokstoven zijn?
Waarschijnlijk krijg ik een cadeautje om het goed te maken...
RAAAH
RUST ZACHT OPA
Ik zal jullie faren hoe levend ik nog ben
Pas op! Dat is een nieuwe schop!
Hmm, maar waarom ...
Niet praten, rennen!
Ochetoch
Wat krijgen we nu?
We zijn hier voor de levende kerststal
Wat is de oplijk de vigerende regelgeving op dat gebied?
Kom op, zeg! Jullie gaan me toch niet vertellen dat er regels zijn voor levende kerststallen?
Waarom zouden die er niet zijn?
Heeft u soms iets te verbergen misschien?
Wij zoeken u een uw kerststal een nauwkeurend in de gaten houden!
We hebben de regels er nog even op na
Mooie kerststal! Maar wat moeten die twee zwarte mannen voorstellen?
Ik weet het niet Ik ben niet zo belvast.
Misschien Farizeeërs of tollenaars...

BOVEN - De eerste *Opa*-strip (van Roozen) die heftige reacties veroorzaakte. Dit is spotten met de dood, aldus veel lezers. Eén aflevering eerder had Thijs per ongeluk Opa ondergeploegd. In deze aflevering probeert zijn familie het weer goed te maken.

RECHTSBOVEN - Op deze aflevering kwamen veel negatieve reacties uit christelijke hoek. De laatste plaatjes staan vol met bijfiguren uit de *Opa*-strip, behalve de boer die het commentaar geeft. Dat is Bertus, samen met zijn neefje Dennis figuren uit Roozens eerdere landbouwstrip *De Morinel*.

LINKS - Opa sierde 31 mei dit jaar éénmalig het omslag van *Boerderij*. Elke week is *Opa* de laatste redactionele pagina van het blad.

GEHEEL RECHTS - Abonnee-actie met *Opa* als marketing-instrument.

geplaatst. Toen kreeg ik de strip aangeboden. Ik had aanvankelijk slechts de ambitie om de scenario's te maken maar kon dit toch niet laten lopen.' Zowel Groeneveld als Roozen geven aan dat er geen nalatenschap gold voor de strip. 'Het enige,' zo vertelt Groeneveld, 'is dat ik Roozen gevraagd heb om Opa niet meer op wintersport te sturen.' 'Dat was een echte *running gag* van hem, ja,' zegt Roozen, 'Groeneveld liet met enige regelmaat Opa samen met de dokter op wintersport gaan en dan altijd op bezoek bij de meisjes Bergtrude en Schneehilde die Grandhotel Schneesicht runden. Net zo standaard was het feit dat Opa en de dokter vaak als een sneeuwbal de berg af kwamen rollen.'

Christelijke schenen

'Ik heb niet zo veel veranderd aan *Opa*,' zegt Roozen. 'Ik had eerst nog het idee hem vaker van het erf te laten gaan maar daar is weinig van terecht gekomen. Ik ben zelf ook een huismus en dat karakter leg je dan kennelijk ongemerkt in je strippersonage.

Wel wilde ik het meer een landbouwstrip laten worden. Ik had bij Groeneveld soms het idee dat de boerderijlocatie meer toevallig was dan functioneel.' Groeneveld leest de strip nog steeds: 'Ik vind de plotjes nog altijd goed. Het tekenwerk is duidelijk anders maar dat is, weet ik uit ervaring, ook lastig. Het valt me wel op dat zijn pet steeds kleiner wordt.'

Opa en Boerderij

Het weekblad *Boerderij* bestaat al sinds 1 oktober 1915 (oplage; 50.000 exemplaren, *www.boerderij.nl*, uitgever: Reed Business). De doelgroep van het vakblad zijn ondernemers in de landbouw, in het bijzonder melkveehouders, akkerbouwers en varkenshouders. De populariteit van *Opa* is onder meer af te leiden uit de gewilde merchandising die via de website van *Boerderij* verkrijgbaar is, zoals t-shirts, slabbetjes, buttons, tassen, dekbedovertrekken, kleurboeken en natuurlijk een echte *Opa* Sudokoe. Verder organiseert het blad dit jaar een 'Opa van het jaar'-wedstrijd waarin kleinkinderen hun opa kunnen aanmelden als beste, leukste en meest bijzondere opa die niet gemist kan worden op de boerderij. Roozen maakte voor de jeugd nog een kleurplaat, die volgens hem met honderden ingekleurd terug wordt gestuurd.

Geert Hekkert is hoofdredacteur van Boerderij. Ook hij groeide op in een boerenomgeving en las in *Boerderij* als 6 of 7-jarige al de *Opa*-strips. 'Opa is de mascotte van het blad. Hij symboliseert op meerdere manieren de hedendaagse boer. Die is een beetje tegendraads, wars van regels en politiek, heeft een nuchtere kijk op werk en leven en weet van aanpakken.' De populariteit van *Opa* blijkt volgens Hekkert ook uit de lezersenquêtes en uit het vaak bestelde Opa-poppetje. 'Je kent die Michelin-poppetjes wel op vrachtauto's, daarvan verkopen wij een *Opa*-variant die boeren voorop hun trekker plaatsen, soms wel drie of vier! Opa is voor de lezers een herkennings- en een rustpunt. Ze staan onder druk door de EU-regels uit Brussel terwijl hele gezinnen afhankelijk zijn van de opbrengst van de boerderij. *Opa* geeft een draai en een knipoog aan serieuze onderwerpen, zoals mestbeleid.'

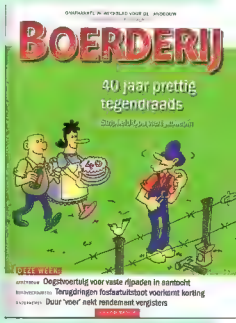

'Ik ben geen Daan Jippes die zich moeiteloos van tekenstijl naar tekenstijl laveert', zegt Roozen. 'Wat me opviel was dat *Opa* vaak niet helemaal in de kadertjes paste; Groeneveld tekende halftotalen terwijl mijn idee was hem helemaal te tekenen. Ik heb hem dus in de loop der jaren wel iets kleiner gemaakt.'

Opa's ogen ziet de lezer nooit. 'Dat klopt', beamen beiden. 'Zo'n boerenpet als *Opa* droeg men vaak tot over de ogen. Bij Opa is dat wel wat extreem maar zijn gemoedstoestand kun je enkel afleiden uit zijn mond. Slechts één keer in de veertig jaar waren z'n ogen zichtbaar en daar blijft het ook bij.' Toen Roozen de strip ging maken, ging hij dat meteen in kleur doen.'Ik had eigenlijk geen idee hoe hij er ingekleurd uit zou moeten zien. Een blauwe overall, rood overhemd en gele klompen was voor de hand liggend; voor de rest heb ik maar wat gekozen. Later bleek er al een album (deel 3: *Opa bij de emigranten*. TdK) ingekleurd te zijn maar dat wist ik toen nog niet.' Zich documenteren doet Roozen af en toe: 'Als het gaat over een maaidorser of een aardappelrooimachine google ik toch wel even een afbeelding op het internet. Het gaat weliswaar om de grote lijnen maar het moet wel kloppen.'

De ideeën krijgt Roozen op wekelijkse basis door de redactie aangeleverd. 'Ik krijg de planning voor het volgende nummer steeds in te zien en kan op basis van die onderwerpen een passende en actuele grap maken. Ik zie patronen terugkomen: zaaien, maaien, oogsten, enzovoort.' Grappen over de dit jaar in het nieuws zijnde vermeende komkommerbesmetting heeft hij niet gemaakt. 'Komkommerkwekers behoren niet tot onze lezers. De onderwerpen zijn meer bieten, koeien, kippen, akkers en hooibergen.'

Hij kan zich nog wèl een aantal gevallen herinneren van min of meer stevige reacties op geplaatste strips. 'Ik heb twee tot drie keer tegen wat schenen geschopt. Veel lezers hebben een streng christelijke achtergrond en reageerden verbolgen op een strip die ik maakte over een kerststal. In een andere strip maakte ik een grap over de dood van Opa. Ook die viel niet bij iedereen in goede aarde. Gelukkig is de redactie altijd achter me blijven staan; er is nooit sprake geweest van censuur of excuses. Wel kies ik ervoor om die onderwerpen die klaarblijkelijk gevoelig liggen, te vermijden. Ik ben er niet op uit om mensen bewust te kwetsen.'

teus.de.kruijf@stripschrift.nl

Hee Opa, mogen wij voortaan jullie Boerderij hebben, als jullie hem u.l. hebben?
Hoezo? Jullie hebben toch zelf een abonnement?
Nee, we hebben ons abonnement opgezegd
OPGEZEGD?
Hoe kun je dat nou doen? Boerderij is het vakblad voor de boer! Boerderij helpt de boer!
EEN ECHTE BOER LEEST BOERDERIJ!
Hallo? Ik wil graag weer een abonnement op Boerderij nemen
Toch wel fijn om zelf elke week Boerderij in de bus te hebben
En ik ben van dat gezeur van Opa af...
KLEPPER
PLOP
JA, NOU WETEN WE HET WEL!
EEN ECHTE BOER LEEST BOERDERIJ!

[BITS & PIECES → NOORD]

Het leuke van allerlei zoekmachines is dat je vind wat je niet zoekt. Bijvangst, zullen we maar zeggen. Op zoek naar actualiteit? Dan vind je tegenwoordig een bureau. Geen krant. Zoek je sport dan vindt je een krant. Zoek je op krant dan krijg je metronieuws. En wil je doodgewoon een nieuwe bezem dan krijg je de werving van een prostitutiebedrijf over je heen. Inmiddels weet iedere commerciant kennelijk een methode om bovenin de zoekmachines te belanden. Vooral met zaken die er wat jou betreft niet toe doen.

Ik was eigenlijk op zoek naar wat nieuws en achtergronden over de strip en hoe het nu gaat met de makers ervan. Het eeuwige gedoe over de ontbrekende vetpot voor stripmakers moet toch ooit doorbroken worden. Eigens zal er toch wel een lichtpuntje zijn. Welk pad gaan ze op. Wat is nieuw?

Ik stuitte op de blogs en zo van Studio Noord en zag daar allerlei aardige tekeningetjes voor diverse opdrachtgevers. Zes tekeningetjes voor de Raad voor de Rechtspraak waarvan de betekenis mij volstrekt ontging. Een blik op de Tweede Kamer, een directiekamer en een draaideur waardoor mensen de rechtbank konden verlaten.

Draaideurcriminelen: je krijgt de neiging dan om die stripjes te gaan opvragen. Want geen enkel plaatje gaat meer over de rechtspraak. Hogere communicatiewijsheid dus.

Een geestige serie strips voor het Rabo Academic Magazine. Waar met getrokken pistool een bankovaal bond wordt aangehouden door een lid van de cavia-politie. Ze ook de gemeente Amsterdam ziet als klant: zijn plaatjes voor het personeelsblad onen en klant terug op het internet. Daarnaast staan nog een reeks originele opdrachtgevers volkomen in de wind die denken dat ze iets leuks voor intern gebruik hebben weten te laten maken met hun eigen Stripfiguur Noord. Zo weten we nu ook dat de succesvolle Jochem de Bruijn twee jaar lang als cartoonbeheerder voor de Rabobank is vekstrijk in het interne circuit.

Absoluut hoogtepunt voor je naar deur anderen naar buiten wil worden gebracht is een illustratieplaat voor Kwaterstaat. Deze 'metaforische weergave van een succesvol afgerond veranderingstraject', zo staat er bij, is afgedrukt op groot formaat en ingelijst als incentive door PA Consultants aangeboden. Een groene chaos dan op deze prent kun je je nauwelijks voorstellen. Het was klont het. Het geeft de afronding en niet het begin van het traject weer. Getekend door Studio Noord. Wie deze tekening op zijn kamer heeft hangen, moet vrezen voor zijn baan nu het zwaar bekend is.

Zo weet ik nu ook dat Spar de komende maanden een interne campagne in hun winkels gaat voeren. Niet omdat ik vakkenvuller ben bij die winkeliers. Nee, gewoon omdat Studio Noord dan meldt in haar blog. Zij gaan de komende maanden een reeks postcardstrips maken voor winkeleigenaren en medewerkers waarin een aantal praktische thema's met een knipoog onder de aandacht worden gebracht. De strips zullen als posters worden ingezet op alle Nederlandse Spar-vestigingen.

De winkelier weet nog van niks en wordt vanaf volgende week door het hoofdkantoor belaagd met een campagne. Maar ik als klant weet het al. De eerste aflevering gaat over het calamiteitenplan. En in het formule-handboek lopen de veiligheidspagina's van 34 t/m 37.

Het is natuurlijk goed om te zien dat zo'n bureau mooie opdrachtgevers heeft. Dat je als creatieve stripmaker je boterham naar binnen sleept. Alleen weet ik niet of je alles wat je maakt ook zomaar moet afleveren op het net. Voor je het weet wordt er boven in een boom een politiek dier wakker en is je opdracht foetsie. Leuke stripbijvangst is het natuurlijk wel.

ben.bits@stripschrift.nl

GESLAAGD DEBUUT BESPREEKT HET LEVEN VAN SPINOZA

Niet een, strip-, maar 3 hebben het 9-jarig bestaan van hun eerste boek als werk in het museum hangen. Ook zulke boekpresentaties van debutanten zal straks in een museum plaatsvinden. Dit alles overkwam **Jaron Beekes**, een nieuw gezicht in het Nederlandse striplandschap, die op 12 oktober het eerste exemplaar van *De lens van Spinoza* van zijn redacteur bij uitgeverij Oog & Blik in het Joods Historisch museum ontving.

De ruimte die Beekes was toebedeeld voor zijn expositie (een vitrine met tekeningen) was even summier als de tijd die hem was gegund voor zijn boekpresentatie. Hoewel deze bescheiden ceremonie de debutant sierde, gaf het ook een inkijk in het spanningsveld waarin dit boek zich bevindt. Omdat *De lens van Spinoza* als onderwerp een breed cultuurhistorisch geïnteresseerd publiek poogt aan te spreken maar qua vorm toch overduidelijk strip is, zit het soms tussen beide stoelen in te zitten.

Beekes besteedde vijf jaar aan *De lens van Spinoza*. Hij kreeg daarvoor subsidie van het Fonds BKVB. Voor het stripboek deed hij onderzoek in het archief van het Joods Historisch museum om aan de hand van prenten een idee te krijgen van het Amsterdam ten tijde van het leven van Baruch de Spinoza (1632-1677). Beekes' zwart/wit tekeningen zijn duidelijk geïnspireerd door deze schetsen, waarmee Beekes Spinoza's historische leefomgeving tevens imponeert.

De kwaliteit van de illustraties van de personages is wisselvallig. Soms voelen de minimalistische gezichtsuitdrukkingen van sommige van de andere personages

De lens van Spinoza

Beekes
Oog & Blik/Bezige Bij 2011
ISBN 978-90-5432-332-0
Prijs €17,50
144 pagina's
Zwart/wit (sw)

slaagt Beekes er beter in de heftige emoties waarmee Spinoza in zijn leven te maken kreeg te verbeelden. Want als uit dit boek iets naar voren komt, is het hoe turbulent het leven van Spinoza was. Beekes zet Spinoza als een heldhaftige strijder voor de vrijheid van meningsuiting neer die constant moet kiezen voor deze vrijheid (en bijvoorbeeld zijn vrienden/familie en veiligheid.

Dat debuut van Beekes geeft op een [illegible] inzwakkende priveleven van Nederlands grootste filosoof weer en laat bovendien zien hoe Spinoza's persoonlijke ervaringen [illegible]

Het dagboek + Na de regen

Juillard
Casterman 2011
ISBN 978-90-303-6470-2
Prijs €18
144 pagina's
Kleur (hk)

Eigen spannende liefdesschrijfsels

André Juillard kennen we vooral van zijn historische stripreeksen, zoals *Arno*, *Roodmasker* en *De zeven levens van de Sperwer*. Ook behoort hij tot één van de *Blake en Mortimer*-tekenaars in het post-Jacobs-tijdperk. Zijn andere, meer eigentijdse stripproducties zijn echter minder bekend. Dit jaar duikt er in het Nederlands taalgebied veel werk op. Zo dook Casterman de archieven in om 'vergeten werk' van Juillard uit 1994 en 1998 onder de aandacht te brengen, te weten *Het dagboek/Na de regen*. Juillard heeft hiervoor zelf de scenario's geschreven, iets wat hij bijna nooit doet.

Het dagboek is al eens eerder in Nederland uitgegeven en handelt over een vrouw in Parijs die in een driehoeksverhouding belandt. De strip met verrassende afloop kreeg in 1995 de prijs voor het beste album op het stripfestival in Angoulême. Merkwaardig is dat Casterman twee pagina's heeft toegevoegd die niet in de originele versie stonden, maar later als een epiloog in het stripblad *A Suivre* opdoken, met daarbij de lakse opmerking: 'waarbij we in het midden laten of ze ooit in de Nederlandse uitgave hebben gestaan'. Daarmee bedoelt Casterman het blad *Wordt vervolgd*, maar zoek dat dan uit als je een Nederlandse (her)uitgave uitbrengt!

Het tweede verhaal *Na de regen*, dat nog niet eerder in het Nederlands is verschenen, borduurt losjes voort op *Het dagboek*, omdat een aantal personages uit het eerste deel bijrollen vervullen in dit vervolg. Ook *Na de regen* blijkt een dramatisch liefdesverhaal, maar in tegenstelling tot *Het dagboek* ontwikkelt de strip zich tot een misdaadthriller in Toscane. Het plot is hier en daar wat gekunsteld maar het realistisch tekenwerk van Juillard blijft een lust voor het oog.

Beide verhalen maken deel uit van een trilogie, schrijft Casterman op de achterkant van het boek. Dat derde deel moet Juillard dan kennelijk nog maken want in Frankrijk is er vooralsnog geen slotdeel verschenen. RS

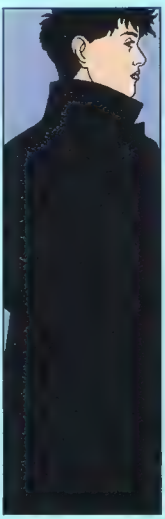

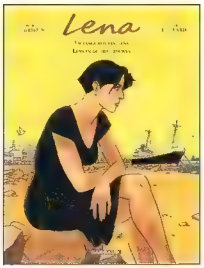

Doordacht scenario verstild verbeeld

De lange reis van Lena + Lena en de drie vrouwen

Juillard & Christin
Dargaud
ISBN 978-90-8559-205-2
Prijs €24,95
112 pagina's
Kleur (hk)

Dit album omvat een integrale editie van twee tot op heden niet in Nederland uitgegeven stripverhalen over de handel en wandel van de mysterieuze jonge vrouw Lena, wier achtergrond in het duister is gehuld. In het eerste verhaal (uit 2006) reist zij naar verschillende Oost-Europese landen om, fungerend als intermediair, een reeks van geheimzinnige pakjes in ontvangst te nemen en via diverse omwegen te transporteren naar Dubai. Voor haar veiligheid blijft zij onwetend over het uiteindelijke doel van haar acties. Gaandeweg wordt het via flashbacks duidelijk wie zij is en waarom zij is gaan werken voor de geheime dienst van een Westerse mogendheid.

Het tweede verhaal (uit 2009) speelt zich af binnen het enge wereldbeeld van het zelfmoordterrorisme. Lena weet met een valse identiteit te infiltreren in een opleidingskamp waar zij drie jonge vrouwen, die worden klaargestoomd voor hun bizarre taak, begeleidt.

Het intelligente scenario van **Pierre Christin**, onder meer bekend van *Ravian*, heeft **André Juillard**, tekenaar van een recente *Blake en Mortimer*, geïnspireerd tot het op heldere wijze verbeelden van de kracht die mensen ontwikkelen om het leven te leven. Het authentieke optreden van de tragische hoofdpersoon, die uit is op wraak voor het leed dat haar is aangedaan, wordt op een afstandelijke verstilde wijze in beeld gebracht. RB

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Voor strips, boeken, originele tekeningen, autofolders, strip-verzamelobjecten en veel meer kijk je op www.profbarabas.nl
Nu vele Suske en Wiske-items in onze webwinkel!
-MALI-
Barabas
Met spoed gezocht: mooie stripverzameling. Barabas biedt u een eerlijke en goede prijs!! Mail ons op info@profbarabas.nl of bel 06-16110888

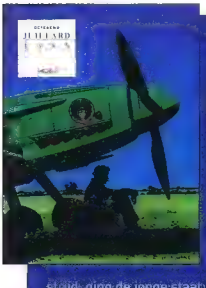

Intelligente oorlogsstrip

Mezek

Juillard & Yann
Lombard
ISBN 978-90-5581-742-9
Prijs €15,95
72 pagina's
Kleur (hk)

Mezek is de koosnaam van een omgebouwde Messerschmidt 109, een gevechtsvliegtuig dat de Israëli's in het toenmalige Tsjechoslowakije konden kopen, ondanks het wapenembargo tegen de Joodse staat en zeer tegen de zin van de Sovjets. Met deze vliegende doodskisten, er gingen meer exemplaren verloren door ongelukken dan door strijd, ging de jonge staat met succes de confrontatie met de Spitfire van de Egyptische luchtmacht aan. Omdat Israel niet over genoeg eigen piloten beschikte werd hun aantal aangevuld met – zeer goed betaalde – buitenlandse huurlingen. De hoofdpersoon, een voormalig officier van de Luftwaffe, is een van die buitenlanders.

Het verhaal speelt zich af tijdens de Arabisch-Israëlische oorlog in 1948, kort na de oprichting van de Joodse staat. Niet alleen komt de vijand van buitenaf, ook dreigt er een burgeroorlog tussen de Haganah-militie en Irgoen, de militie van de revisionistische zionisten. Tekenaar **André Juillard** (*Blake en Mortimer*) en scenarist **Yann** (*Lucky Luke, Marsupilami*) slagen erin om de gebeurtenissen rond de geboorte van de staat Israël in een juiste context te plaatsen en daarnaast een complex liefdesverhaal te ontwikkelen. De klare lijn van Juillard komt in *Mezek* formidabel uit de verf. De vliegtuigen – Spitfires, Messerschmidts, Dakota's, B-17's – zijn allemaal even nauwgezet weergegeven. Scenarist Yann overtreft zichzelf met deze even intelligente als realistische verhaallijn. BP

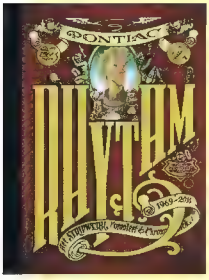

Tekenkunstenaar in zwart/wit en kleur

Rhythm – Het stripwerk, compleet & chronologisch: 1969-2011: koopt allen dat prachtboek van tekenaar **Peter Pontiac**, de buitengewoon begaafde autodidact die op 28 maart 1951 in Beverwijk is geboren en die bij de burgerlijke stand bekend staat als **Peter J.G. Pollmann**.

De door Oog & Blik/Bezige Bij uiterst fraai bezorgde uitgave toont de ontwikkeling in het werk van 'de Albrecht Dürer van de rockcultuur', van de eerstmalige zwarte romantiek naar de kleurenexplosies van later, zoals zijn broer **Joost Pollmann** schrijft in het voorwoord van het boek. Terecht noemt Joost ook het verbluffende vermogen van Peter om de wereld zonder enige vorm van documentatie gedetailleerd weer te geven. Naast de undergroundstrips uit de jaren 1970 die verschenen in bladen als *Aloha*, *Tante Leny presenteert* en *Modern Papier*, naast de Willem de Ridder-registraties en ander omvangrijker werk zoals de avonturen van Gaga, Gigi en Gogo, bij voorbeeld *Requiem Fortissimo*, is voor deze uitgave nu ook het verhaal *Lost in the Lowlands* in het Nederlands vertaald en opnieuw geletterd.

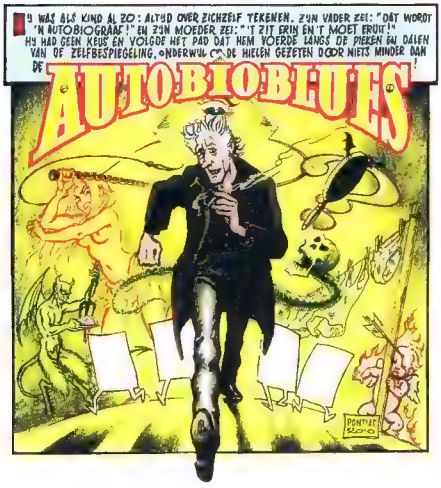
'IK WAS ALS KIND AL ZO: ALTIJD OVER ZICHZELF TEKENEN. ZIJN VADER ZEI: "DAT WORDT 'N AUTOBIOGRAAF!" EN ZIJN MOEDER ZEI: "'T ZIT ERIN EN 'T MOET ERUIT!"
HIJ HAD GEEN KEUS EN VOLGDE HET PAD DAT HEM VOORDE LANGS DE PIEKEN EN DALEN VAN DE ZELFBESPIEGELING, ONDERWIJL DE HIELEN GEZETEN DOOR NIETS MINDER DAN DE
AUTOBIOBLUES
PONTIAC

Deze bundeling is een verrukkelijk kijk- en leesboek, dat bij (jongere) kijkers nieuwsgierigheid zal opwekken naar meer achtergronden en feitelijke gegevens over het onconventionele leven van de kunstenaar dan de autobiografische elementen die Pontiac zelf in zijn strips verwerkt. Totdat de 'definitieve' biografie verschijnt zullen die lezers genoegen moeten nemen met de zevendelige serie *The Pontiac Review*. Jammer dat de leesbaarheid van deze boeken lijdt onder de soms onbedwingbare neiging van Pontiac voor *over-the-top* barok taalgebruik (een voorbeeld uit *Lost in the Lowlands*: 'Na drie dionysische dagen in adolescentenarcadië braken ook de laatste ketens der schaamte.') Een goede tekstredacteur zou een eind maken aan dit ietwat potsierlijke clichématige en plechtstatige taalgebruik. Dit is helaas ook te vinden in het verder overigens intrigrerende en nietsontziend eerlijke beeldverhaal *Kraut*, volgens velen het chef d'oeuvre *(masterpiece*, om in stijl te blijven) van de begenadigde tekenaar, die in *Rhythm* met 42 jaar tekenwerk overtuigend laat zien hoe hij met zwart, wit, kleur en heldere lijnen op papier uit de voeten kan.

Een gemis vind ik dat niet in *Rhythm* is opgenomen de aflevering die Peter Pontiac in oktober 1997 maakte voor de *NRC Handelsblad*-serie *Hollands Dagboek* toen hij werd onderscheiden met de Stripschapprijs: een geheel door hem geletterd en geïllustreerd autobiografisch weekverslag dat als stripwerk zeker gezien mag worden. Desalniettemin: voor liefhebbers van de betere tekenkunst is *Rhythm* een noodzakelijk boek. DR

Rhythm – Het stripwerk, compleet & chronologisch: 1969-2011

Pontiac
Oog & Blik /Bezige Bij, 2011
ISBN 978-90-5432-338-1
Prijs €49,90
368 pagina's
K.eur (hx)

[EN VERDER]

Alleen 6: De 4,5de dimensie (Gazzotti/Vehlmann, Dupuis). In het alweer zesde deel moeten onze vrienden het opnemen tegen de machtige clan van Saul. Er wordt zeer zwaar geschut ingezet. *Lord of the flies* is er niks bij. BP

Amatlan (Baudoin, Sherpa). Hoofdpersoon (65) is vertiefd op vrouw (30). Hij zoekt haar na jaren op in Mexico, waar hij eerder met haar geweest is. Reis en ontmoetingen zijn vastgelegd in soms fraaie sfeerbeelden in zwart/wit, vooral zwart. Poëtische en filosofische gedachten dringen zich op aan de hoofdpersoon, terwijl hij door het land reist. Maar er is ook veel gemijmer in dit verstrijte (deels autobiografische?) dagboek. De liefde, het is me wat... Een beeldroman voor liefhebbers... vooral van het werk van Edmond Baudoin. RA

Apostata 3: Argentoratum (Broeders, Standaard). De gedetailleerde verbeelding van een gigantische veldslag is het absolute hoogtepunt van dit derde deel. Jammer genoeg is het moeilijke verhaal soms wat te complex en doet het geheel wat herkenbaar aan. RSp

Arcadia Archief 16: Dokter Zwitser: De betoverde pompoenen (Wasterlain, Arcadia). Afsluitend deel van een magisch getekende reeks die het hoofd met moeite boven water heeft gehouden. Nadat de uitgeverijen Dupuis en Casterman afhaakten, bewijst Arcadia de laatste eer aan de dokter en gunt daarmee dit erfgoed een mooie finale. AvO

Black Butler 1 (Toboso, Ballon Media). Sebastiaan Michaelis, de perfecte butler, verzorgt en beschermt vol inzet en met liefde Ciel Phantomhive, laatste telg van een adellijke Britse familie en eigenaar van een speelgoedfabriek. De butler blijkt tijdens een ontvoering ook nog eens een onkwetsbare vechtjas. Vier verhalen waarbij de oudere witte Europese man zich voornamelijk verbaast over de androgyniteit van de hoofdrolspelers, de infantiliteit van de emoties en de wel héél aparte Japanse kijk op de Engelse *upper class*. DR

Blast 2: De openbaring van Sint-Jacky (Larcenet, Oog & Blik/Bezige Bij). Complex, duister, maar fascinerende deel van wat een vijfdelige serie moet worden over de belevenissen van de excentrieke dikkerd Polza Mancini. De vroegere culinaire schrijver, die is gearresteerd op verdenking van moord, vertelt verder over zijn zwervend bestaan, zijn zoektocht naar geestverruimende momenten – *blasts* – en zijn ontmoeting met de eveneens excentrieke, geweldadige clochard Sint-Jacky. DR

Boes 1 en 2 (Wilms/Raymakers, Nona Arte). Verrassende boeken van een uitgever die zich primair op de comicmarkt stort. Met veel materiaal dat nog niet eerder in het Nederlands taalgebied werd gebundeld. De strip die internationaal doorbrak en dit jaar het dertigjarig jubileum viert blijkt een tijdloos vat vol humor. AvO

Bone 9: De gehoornde kroon (Smith, Silvester). Laatste deel van het inmiddels klassieke stripavontuur met het kaliber van *Lord of the Rings*, maar dan met humor. Kan de vallei van de ondergang worden gered en keren de neven Bone ooit nog terug naar Boneville? In voorbereiding bij de uitgeverij zijn de spin-offs *Rose* (een prequel) en *Sterke verhalen* waarin onder meer voorvader Big Johnson Bone optreedt. DR

Collectie Buitengewesten 26: Sabels en galjoenen 8: De wapenmeester (Ayroles/Masbou, Arboris). Fraaie actievolle fantasy met verwijzingen naar literatuur en schilderkunst. De onderlegde lezer ontmoet naast Cyrano de Bergerac de drie musketiers en ziet ook het vlot van de Medusa voorbij drijven. BP

De grappigste avonturen van Donald Duck 34 (Jonker/Diverse tekenaars, Sanoma). Ook ditmaal staat er een scenarist centraal: Frank Jonker. Zijn striploopbaan begon in 1989 toen hij een scenariowedstrijd won die het weekblad *Donald Duck* en Het Stripschap hadden

Glansrijk de tand des tijds doorstaan

De Goeroe 1: Onwijs wijs

Abel
Stripstift
ISBN 978-90-74539-44-9
Prijs €9,95
72 pagina's
Zwart/wit (sk)

In de bibliofiele stripreeks *Nederlandse Stripparels* is het eerste album van *De Goeroe* verschenen, een humoristische strookjesreeks geschreven en getekend door **Eiso Toonder** met behulp van figuurontwerpen van **Piet Wijn** en **Marten Toonder** en assistentie van onder meer **Terry Willers**. In Wijns interpretatie ligt Douwe Dabbert al op de loer. De strip verscheen van september 1970 tot en met november 1980 in het dagblad *De Telegraaf* en later ook nog in weekblad *Kuifje* en *The Irish Times*.

De Goeroe is een wijze man, die constant in gesprek is met zijn leerling, die feitelijk aan de voeten van de meester geestelijk tot ontplooiing zou moeten komen, ware het niet dat hij steevast bezig is om de grond onder de wijsheden van zijn meesters voeten te halen. De Goeroe is ervan overtuigd dat de waarheid slechts gevonden kan worden door te leven. Zijn credo is dat degene die zegt te weten, niets weet. Zijn ideaal is om met zijn leerling, als twee vrienden, samen op een stralende dag in de natuur over het leven te praten en de problemen daarvan te bespreken en zwaar na te denken over het wezen van het bestaan. De woordenstrijd van meester en leerling wordt op ongeregelde tijden gefrustreerd door de mysterieuze krachten van een oude toverkol. Haar interventies op de filosofische momenten van de Goeroe brengen hem zichtbaar van de kook. Is hij toch menselijker dan hij dacht te zijn.

De onderkoelde humor in de korte en bondige teksten heeft de tand des tijds glansrijk doorstaan. RB

GELOOFT U IN EEN DAG DES OORDEELS?
NATUURLIJK! ELKE DAG IS EEN DAG DES OORDEELS
ELKE DAG, VOORT? LAAT EN GAAN, HOREN WE IMMERS OVER DUIZELF TE OORDELEN
HEBBEN DAARON ZOVEEL MENSEN SLAPELOZE NACHTEN?

uitgeschreven. Jonker schrijft het liefst verhalen met Donald Duck in de hoofdrol en daar staan in dit album een aantal fraaie voorbeelden van. Het zijn humorvolle, inventieve en overzichtelijke scenario's. RS

Dracula de ondode 1 (Kowalski/Dufranne, Casterman). Wéér een Dracula-strip! Voegt dat nog wat toe? Jazeker. Michel Dufranne weet er een waar 'gothic'-spektakel met Shakespeariaanse trekjes van te maken. Met ook een strijd tussen graaf Dracula en andere ondoden Met duister tekenwerk van Piotr Kowalski. RS

Dubbelmasker 5: De hanen (Dufaux/Jamar, Dargaud). Ook Napoleon ontkomt niet aan de onnavolgbare hersenspinsels van Dufaux. In dit deel wordt uitgelegd hoe Napoleon en zijn tegenstander in de onderwereld aan de duivelse maskers kwamen. MvM

Er was eens 3. Eer en geweten (Nury/Vallée. Standaard). Reeks over de belevenissen en de dilemma's van de joodse zakenman Joseph Joanovici in het Parijs tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit sfeervol getekende. min of meer waarheidsgetrouwe verhaal wordt bevolkt door ongepolijste *film noir*-types als Lino Ventura en Jean Gabin BP

Fraternity 1 (Diaz Canales/Munuera, Dargaud). In het hart van de Nieuwe Wereld bevindt zich de op idealen gebaseerde kolonie New Fraternity. Helaas woedt buiten het dorp de Burgeroorlog, vaardoor demonen uit hun slaap worden gewekt. Zo'n angstaanjagend wezen houdt zich in het woud rond de kolonie op. Spannende, fraai geïllustreerde geschiedenis met weinig tekst. BP

Gastoon 1: Opgelet, flaterend neefje! (Léturgie/Yann/Léturgie, Marsu). De jonge Gastoon is al even inventief, ondeugend en blunderend als zijn overbekende oom. In plaats van kantoorcollega's tot het uiterste drijven, zijn het bij Gastoon de leraren die het zwaar hebben. Gelukkig is meisje Jannie er nog TdK

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

[DE BOVENTOON]

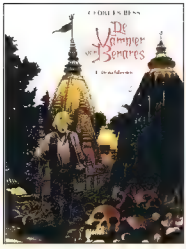

Horror in heilige stad

De Franse striptekenaar **Georges Bess** is gefascineerd door het Verre Oosten. Die fascinatie was eerder terug te zien in strips als *Pema Ling* en *De blanke lama*. Zijn nieuwste boek *De vampier van Benares* speelt zich af in India.

Hoofdpersoon Mercea, een Britse journalist, is op zoek naar een bevriende fotograaf in Benares, 'de heiligste stad van India'. Als hij eindelijk aankomt op de plek waar die zich zou ophouden, treft hij een chaos aan. Het gevolg van een terroristische aanslag. De vriend die zich niet onder de slachtoffers blijkt te bevinden, is vermist. Het begin van een spannende zoektocht, waarbij Mercea een junk tegenkomt die zich gedraagt als een vampier. Is hij betrokken bij alle honderden niet opgehelderde moorden, of spelen monsters misschien ook een rol? Tekenaar Bess tekent India op indrukwekkende wijze in aardetinten, en weet de spanning in het verhaal goed te verbeelden. Jammer dat het vrij plotseling stopt.

Delen 2 en 3 verschijnen binnen enkele maanden. RA

De vampier van Benares 1: De nachtbeesten

Bess
Glénat 2011
ISBN 978-90-6969-887-8
Prijs € 15
48 pagina's
Kleur (hk)

Het feest der herkenning

In *Marvel 1602* treffen we, zoals de titel al suggereert, alle grote helden van Marvel in het jaar 1602. Schrijver **Neil Gaiman** en tekenaar **Andy Kubert** werkten samen aan dit project. De inkleuring van **Richard Isanove** verdient een bijzondere vermelding hoewel de comic in zijn geheel ietwat te donker aandoet. Een dergelijk team doet vermoeden dat het wel eens om een memorabel project zou kunnen gaan.

Jammer genoeg haalt het schrijven van Gaiman lang niet het niveau van *Sandman*. Het verhaal is in zijn geheel te gecompliceerd. Dit komt vooral omdat bijna alle belangrijke helden van het Marvel-universum een plek hebben gekregen. In Spanje vinden we Magneto in de rol van een Spaanse inquisiteur terwijl in Engeland Daredevil door de koningin wordt ingehuurd om een tempelierschat terug naar Engeland te escorteren. Op deze manier lijken de eerste honderd pagina's door te gaan.

Op een gegeven moment komen natuurlijk alle afzonderlijke verhalen bij elkaar maar de grootste kracht van *Marvel 1602* blijft toch voornamelijk het plezier van de lezer wanneer hij zijn favoriete superheld in zijn/haar middeleeuwse gedaante weet te ontmaskeren. Om deze reden is *Marvel 1602* echter vooral interessant voor de doorgewinterde Marvel-fanaat. RSp

Marvel 1602

Gaiman & Kubert & Isanove
Nona Arte 2011
ISBN 978-88-97062-46-2
Prijs € 19,90
208 pagina's
Kleur (sk)

[EN VERDER]

Heroveringen 1: De horden van de levenden (Runberg/Miville-Deschenes, Lombard). Fraai vormgegeven, boeiend historisch verhaal over drie nomadische stammen die zich rond 300 voor Christus in Voor-Azië aaneensluiten tot de Scythische alliantie. Zij trekt ten strijde tegen de Hittieten, met in hun kielzog de enigmatische Babylonische geschiedschrijfster Thusia. DR

De Kiekeboes 129: Grof wild (Merho/Aspe, Standaard). Merho gaat in dit deel de samenwerking aan met misdaadromanschrijver Pieter Aspe. In de strip, die dezelfde titel draagt als een novelle van Aspe, zijn parallellen duidelijk herkenbaar. Ook te koop in oblong (uitgeverij Manteau), in zwart/wit gebundeld met de oorspronkelijke roman. TdK

Killroy was here: Preview (Walterell, Bonte). Walterell gaat in op de achtergronden van de Makers (grote mensen) en de Nano's (geavanceerde organismen). Het zijn figuren die in eerdere verhalen een rol spelen. Het verhaal dat links de potloodschetsen en rechts de geïnkte versie laat zien kent een wat hoog uitleggerig gehalte. Wel fraai getekend. TdK

Konungar 1: Invasie (Runberg/Juzhen, Glénat). Met Konungar komt uitgever Glénat met de zoveelste stoere Viking-strip. Ondanks de soms fraaie tekeningen en inkleuring is het met flashbacks doorspekte scenario van dit deel flauw en voorspelbaar. RSp

Konvooi – De jeugdjaren van Nävis 4: Heb jij nog energie? (Munuera/Morvan/Buchet, Arboris). De komische Nävis ontdekt dat het opladen van een batterij niet zo eenvoudig is. Vermakelijke aflevering van deze spin-off. TdK

De Losers 2: Twee paar (Diggle/Jock/Martinbrough, Vliegende Hollander). De commando-eenheid, voor dood achtergelaten door werkgever CIA in de Boliviaanse jungle, zit nog steeds achter de fantoomagent Max aan. Boeiende actiestrip over jagen en gejaagd worden. DR

Lou Smog 8: Dolle honden (Van Linthout, Bonte). Politieagent Smog lost met zijn rechterhand Lefty weer op typisch Amerikaanse wijze – denk aan *Mike Hammer* – twee misdaden op. TdK

Machtsspel 4: Indochina (Pilipovic/Pécau, Silvester). Nestor Serge, verslaggever van *France Soir*, moet zich met de nodige drank staande houden in de Oriënt. Pilipovic maakt daar heerlijk vet aangezette tekeningen bij. TdK

Medea 3: Het zwaard van Troje (Ersel/Renot, Casterman). Homeros' Odysseus alsook de ware locatie van Troje worden al eeuwenlang (bewust) verkeerd weergegeven. Henri F., gewezen scherminstructeur te Praag gaat in deze episode op onderzoek. Zijn degenstok komt aanvankelijk goed van pas. BP

Mon en Tuur 1: Een goed begin (Boon/Van Oudheusden, Ballon Media). Leuke humoristische kinderstrip over een mol en een bever van het Belgisch/Nederlandse tandem Mario Boon en Pieter van Oudheusden. De strip staat in het Belgische kinderblad *Het blad van Vos en Haas*, vergelijkbaar met *Boba*. RS

De mysteries van Osiris 4: De samenzwering van het kwaad (II) (Maryse/Charles/Roels, Glénat) De strip is een bewerking van de Egypte-romans van Christian Jacq. De positie van farao Sesostris wankelt, maar hij krijgt hulp van de jonge Iker. Een mooi in beeld gebrachte, zij het soms wat haperende oudheidstrip. RS

Natte maan 2: Onzichtbare voeten (Campbell, Xtra). Verdere avonturen van de

ADVERTENTIE

www.bonte.be NIEUW

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK

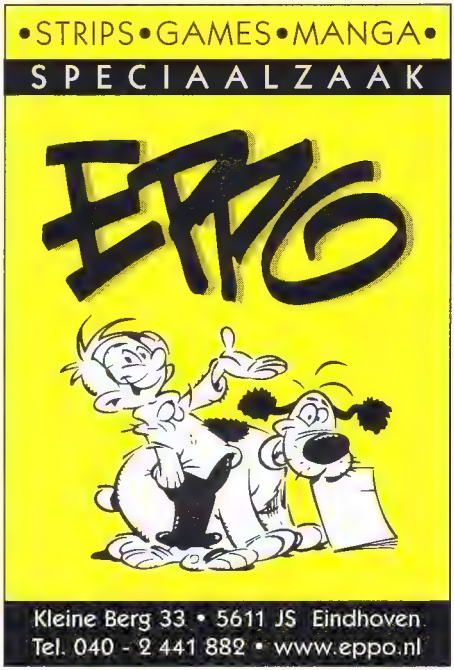

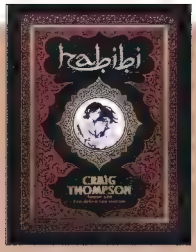

Constante schakeling tussen emoties

Habibi van **Craig Thompson**, is als de lang verwachte opvolger van het bewierookte *Een deken van sneeuw* en het gewaardeerde *Carnet de voyage* een pittige opgave. Het vertelt het verhaal van een Arabisch meisje dat al op jonge leeftijd wordt uitgehuwelijkt en diverse beproevingen moet doorstaan. Het boek is een constante mengeling van gelijkenissen en tekens uit de Koran, verwijzingen naar de Bijbel en onderliggende dubbele lagen. Het verhaal is prachtig verteld, voorzien van stilistisch, soms minimalistische tekeningen en doet je als lezer constant schakelen tussen verschillende emoties.

Toch speelt overdaad deze grafische roman parten. Thompson wil de lezers te veel vertellen en haalt uitvoerig voorbeelden aan of waaiert te breed uit als je juist wilt doorlezen en nieuwsgierig raakt naar de afloop. Hij legt de lat vaak te hoog, en dat staat de toegankelijkheid in de weg.

De auteur bewijst wel grondig te werk te zijn gegaan in zijn onderzoek voor dit album. Het mystieke van de derde wereld; de kleurigheid van de Koran, de strengheid van de Bijbel; onderwerpen die op een deskundige manier worden verwerkt in deze dikke pil. *Habibi* biedt een voortdurende schakeling tussen de platheid van het destijds alledaagse leven en de wonderschone overdenkingen van een eenvoudige doch moedige vrouw. TdK

Habibi
Thompson
Oog & Blik / Bezige Bij 2011
ISBN 978-90-5492-329-9
Prijs €34,90
672 pagina's
zwart/wit (sk)

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

mollige, punkachtige, van lip- en neuspiercings voorziene Cleo Lovedrop, eerstejaars op de campus van Amerikaanse scholengemeenschap Wet Moon, en haar voornamelijk uit vrouwen bestaande vriendenclub. Over uiterlijk, lichamelijkheden, vriendschap, roddel, seks en relaties DR

Niet waar... 2: Ik ook! (Boekholt, Studio Boekholt). Dikke zuiptap, tevens luie bankzitter, maakt voornamelijk SBS6-grappen over dik zijn, masturberen en luiheid. Minimalistisch (lui) getekend. DR

Painted Desert 1: Vesica Piscis (Devroe, Sherpa). In atoomstijl getekend avontuur waarin de Franse ufoloog Mark Mazure (met June Crane) onderzoek doet naar een vliegende schotel die zou zijn neergestort bij de Amerikaanse luchtmachtbasis Roswell. Eerder dit jaar verscheen het debuutalbum van de 47-jarige Vlaming – *Hangar 84* – over hetzelfde onderwerp, een soort prequel. DR

Qwibes - Bewoner van de planeet Qubus 2: Man uit de toekomst (Bulté, Barcatproductions). Originele kinderstrip van de Belg Ivan Bulté met het scenario als zwakke punt. Dat had echt strakker en sneller gemoeten. Bulté kan zich beter eerst toeleggen op het maken van korte afleveringen. Als die goed in elkaar steken, wacht het grote werk. RS

Ralph Azham 1: Lieg je tegen de mensen van wie je houdt? (Trondheim, Dupuis). Behept met metafysische gaven stuitert Ralph door verleden en heden in een abstract universum waar niets onmogelijk is. In deze verknipte wereld laten de karakters zich opportunistisch leiden door de omstandigheden van het moment. De amorele omgeving maakt dat Ralph wordt ingehaald door de werkelijkheid. RB

[DE BOVENTOON]

Triviaal gegeven met gevoel uitgewerkt

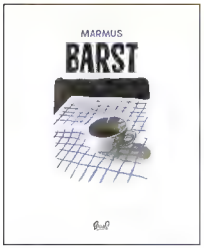

Barst

Marmus
Bries 2011
ISBN 978-94-6174-000-7
Prijs € 23
112 pagina's
Kleur (sk)

Tot nog toe heeft de mens, in zijn drang naar beschaving, getracht het landschap van de geestelijke ontwikkeling te beheersen en te cultiveren. De leraar op de middelbare school is daarbij als de kwartiermaker die het veld wordt ingestuurd om de onwillige leerling bij te brengen hoe verleidingen moeten worden weerstaan en welke rol geschiedenis daarin speelt.
In deze grafische roman wordt duidelijk dat na vele eeuwen onderwijs het culturele landschap nog steeds niet is gekalaiseerd en onder controle gebracht. Het lerarenkorps vecht dagelijks voor wat het waard is, maar overal loeren de wolven, belust op het bloed van hun *tutors*. Een hoofdrol is weggelegd voor twee leraren, de ene is geschiedenisleraar, die wanhopig poogt de desinteresse en sluimerende opstand van zijn studenten te kanaliseren. Privé heeft hij, tegen beter weten in, de zorg voor een dementerende moeder op zich genomen. Zijn collega en goede vriend geeft lessen in aesthetica. Hij wast alle dagelijkse zorg van zich af door het bouwen van viola da gamba's. Als zijn liefde voor een van zijn opdrachtgeefsters niet wordt beantwoord, zoekt hij steun bij zijn collega.
Marmus (pseudoniem van de Gentenaar **Mark Musschoot**) maakt in zijn tekenwerk met succes gebruik van de aquarel. Zijn vertelttrant is beheerst. Het ogenschijnlijk triviale gegeven wordt door hem met gevoel voor verhoudingen uitgewerkt. Droefenis, woede, angsten, maar ook kortstondig geluk bij een reisje naar Noord-Engeland, worden bijna als vanzelfsprekend door het tweetal aanvaard. RB

ALS IEMAND DE VRAAG DIE IK NU GA STELLEN JUIST KAN BEANTWOORDEN, KEURST HU ZO EURO EN MAG HIJ BESLISSEN WAT WE DE VOLGENDE LES GAAN DOEN
JA, MENEER! PRIMA!
JAMMER DAT WAS EEN FOUT ANTWOORD
HET IS NIET PRIMA
ALS GELD EN MACHT TE BEHANDELEN WORDEN IN EEN SAMENLEVING ONTSTAAN CORRUPTE SYSTEMEN TE BREKEN DE BCO NOW E JIT BALANS EN DOEN DE BUSKERS IN OPSTAND KOMEN

Goedkope James Bond met een vleugje Rambo

Largo Winch II
Cinéart 2011
119 minuten

Jean van Hamme gaf kortgeleden te kennen dat hij niet tevreden was over de tweede Largo Winch*-film. Daar is in te komen want de film is, in tegenstelling tot de eerste, waar de nodige diepgang en verrassende intriges in te ontdekken waren, vooral voorzien van James Bond-achtige stunts en Rambo-achtig acteerwerk. Kijkers doen er goed aan zich in te stellen op twee uur lang plat vermaak. We zien Largo Winch, net als in de eerste film gespeeld door **Jérome Salle**, op het wereldtoneel verschijnen als hij zijn overleden vader Nerio mag opvolgen. Zijn besluit om de zaak te verkopen en het geld aan louter goede doelen te schenken wordt niet door iedereen gewaardeerd. Het is **Sharon Stone** die, dit keer met haar benen over elkaar, een ongeloofwaardige hoge dame speelt die Winch beschuldigt van het financieren van massamoord. De afwikkeling van het avontuur is te opzichtig, te explosief en vooral ongeloofwaardig.*
Het Franse bioscooppubliek had het ook door want de bezoekersaantallen vielen vies tegen. Van Hamme kondigde al aan dat hij bovenop het filmscript van de delen 3 en 4 zal zitten, die naar verwachting gelijktijdig zullen worden opgenomen. TdK

[EN VERDER]

Ravermoon 1: De belofte van de vlammen (Pilipovic/Cordurié, Silvester). Prachtig getekende middeleeuwse ridderstrip met een flinke saus magie. De personages doen denken aan het werk van Enrico Marini TdK

De rechter 14: Hoog aangeschreven en laagdrempelig (Van Muylwijck, Jessecartoons). De liefhebbers van de krantenstrip *De rechter* worden dit jaar verwend. Na de speciale uitgave *Terecht of onterecht – De rechter tentoongesteld*, verschenen naar aanleiding van de grote expositie in het Stripmuseum in Groningen, is ook nog de reguliere nieuwe bundel verschenen. Aimabele humor. RS

De schreeuwende nevelen (Mutti/Saimbert, Nona Arte). Chaotische strip van Philippe Saimbert en Andrea Mutti over moordzuchtige wezens, illegale jachtpartijen, genetische manipulatie en waanzinnige hoofdpersonen. En dat speelt zich allemaal af in de moerassen van de Sologne. RS

Sherman 2: De opkomst. Wall Street (Griffo/Desberg, Lombard). Uitstekende actiestrip over de opkomst en dreigende ondergang van een keiharde zakenman. RS

De Smaragdridders 1: De magische kinderen (Robillard/Oger, Casterman). Het koninkrijk Smaragd wordt bedreigd. Koning Emerald I en de magiër Elund rekruteren kinderen van vijf en zes jaar met bovennatuurlijke gaven. Knap, spannend en zeer verzorgd vakwerk. BP

Een stralende hemel (Taniguchi, Casterman). Opnieuw een sterk, intrigerend verhaal van Taniguchi. Twee mensen botsen frontaal op elkaar waarna het 'overleden' slachtoffer ontwaakt uit een coma in het lichaam van de ander. Hij heeft in zijn nieuwe gedaante nog iets af te maken. TdK

Thor: Vikingen (Ennis/Fabry, Nona Arte). Superheld Thor neemt het in New York op tegen plunderende en brandschattende Vikingen die door een uit de hand gelopen vloek er duizend over hebben gedaan om de Nieuw Wereld te bereiken. Hij krijgt hulp van uit diverse tijdperken opgeroepen nazaten van eerdere slachtoffers van die Vikingen. Zeer realistisch gewelddadig. DR

Vanuit de hel 3 (Moore/Barry/Campbell/Mullins/Post/Stamatiadis. Vliegende Hollander). Afsluitende deel van Jack de Ripper-verhaal waarin de gevierde en bewonderde stripschrijver Alan Moore en tekenaar Eddy Campbell op basis van uitgebreide documentatie het Victoriaanse Londen tot leven brengen, de heersende tijdgeest weergeven in woord en beeld en een plausibele theorie ontwikkelen over de identiteit van de illustere moordenaar. Voorzien van verhelderende annotaties en mede dankzij subsidie vertaald door Toon Dohmen. DR

Vorstenbloed 2: Misdaad en straf (Jodorowsky/Liu, Glénat). Evenals in zijn voorganger gaat het in dit, overigens meesterlijk getekende, tweede deel weer stevig van au. Incest, verminkingen, enge beesten, heel veel dode schapen en dito mensen. Scenarist Jodorowsky heeft vast een nare jeugd gehad. BP

De zoon van Rembrandt (Dobin, Blloan). Cornelia, dochter van Rembrandt van Rijn, vertelt nicht Titia over het leven van Titus, zoon van Rembrandt, broer van Cornelia en vader van Titia, vanaf 1645, toen Titus vier was, tot zijn dood in 1668. De lezer wordt via het losjes in zwart/wit geschetste verhaal geïnformeerd over het leven van Rembrandt en de tijd waarin hij leefde. DR

NIEUW BIJ UITGEVERIJ L

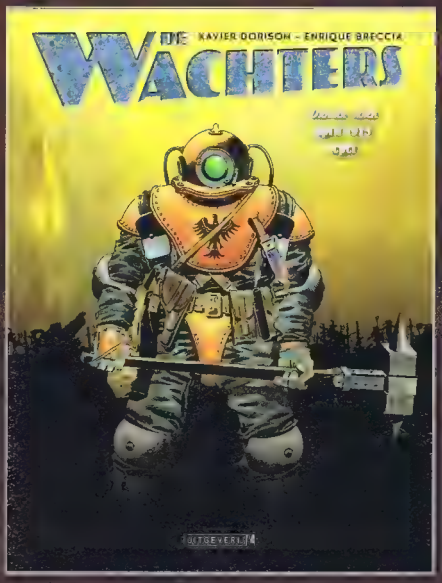

Xavier Dorison & Enrique Breccia

De Wachters 3

April 1915 – Ieper

Een intrigerende toekomsthistorie over de kettingreactie van macht en machteloosheid, over de vernietigende kracht van een wereldoorlog en de gevolgen voor de betrokkenen hoofdrolspelers.

HARDCOVER

€ 18,95

978 90 245 3975 8

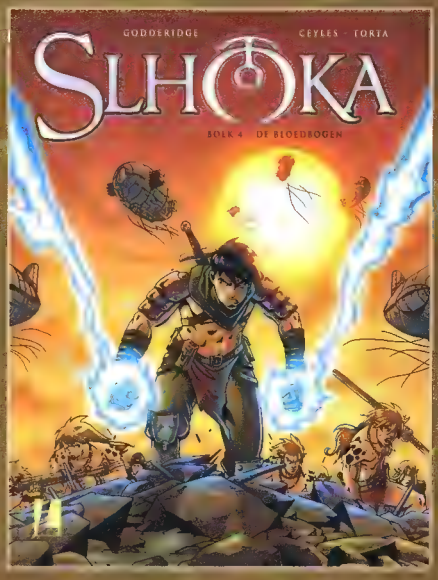

Godderidge, Ceyles & Torta

Slhoka 4

De Bloedbogen

Het slotdeel van de eerste scenecyclus! Een fascinerende en met liefde gecreëerde en getekende fantasy in Sci-fi-thriller-vorm.

HARDCOVER

€ 17,95

978 90 245 3334 3

AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

- ***t/m 15 januari 2012*** *Expo 'Bob de Moor en de zee', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***t/m 4 maart 2012*** *Expo 'Suske en Wiske – Het lijdende Leiden', originele tekeningen als onderdeel van de grotere expo 'Leidens ontzet 1574-2011', Leids Museum De Lakenhal, Oude Singel 28-32, Leiden, info: www.lakenhal.nl*
- ***t/m 4 maart 2012*** *Expo 'Nero en Brussel', Marc Sleen Museum, Zandstraat 33-35, Brussel, België, info: www.marc-sleen.be*
- ***t/m 20 mei 2012*** *Expo '77 jaar Roemeense strips', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***t/m 31 augustus 2012*** *Expo 'Thé Tjong-Khing – Van strip tot sprookje', Kinderboekenmuseum, Prins Willem-Alexanderhof 5, 's-Gravenhage, info: www.kinderboekenmuseum.nl*
- ***12 november 2011*** *Stripfestival Ieper, De Neerstad, Weverijstraat 9, Ieper, België, meer info: www.stripfestivalieper.be*
- ***17 november 2011 t/m 19 april 2012*** *Expo 'De kunst van Jean Dulieu', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- ***9 t/m 11 december 2011*** *Strip Turnhout, De Warande, Turnhout, België, info: www.stripturnhout.be*
- ***7 februari t/m 23 september 2012*** *Expo 'Marten Toonder', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***10 t/m 11 maart 2012*** *De Stripdagen, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl*
- ***28 maart t/m 1 april 2012*** *Holland Animation Film Festival, Utrecht, info: www.haff.nl*
- ***12 juni t/m 25 november 2012*** *Expo 'Posy Simmonds', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be / www.stripmuseum.be*

Expo Thé Tjong-Khing in Den Haag

Op 27 september opende in het Letterkundig museum in Den Haag de tentoonstelling *Thé Tjong-Khing – van strip tot sprookje* die tot en met 31 augustus 2012 te zien is. De nu 78-jarige Thé toont een tekenaar en illustrator met vele gezichten te zijn. De stripliefhebbers kennen hem vooral van zijn sciencefictionstrip *Arman en Ilva* terwijl de volgers van zijn illustratiewerk in kinderboeken succesvolle boeken als *Lange Wapper*, *Vos en Haas* of *De sprookjesverteller* zullen roemen.

Thé wordt geboren in Purworejo, Nederlands-Indië. Als kind leest hij de strips van *Flash Gordon* en die kennismaking doet hem besluiten zelf ook tekenaar te willen worden. Na een paar jaar lokale kunstacademie, zet hij koers naar Nederland om daar, na een kort bezoek aan de Rietveld Academie, bij de Toonder Studio's terecht te komen. Zijn eerste bijdragen levert hij aan de reeksen *Marion* (Jan Wesseling) en *Student Tijloos* (Lo Hartog van Banda). Vele succesvolle verhalen zouden volgen waarbij de psychedelische strip *Iris* in popartstijl en de maatschappijkritische strips in *Storende verhalen* niet onvermeld mogen blijven.

Als zijn hoogtepunt wordt door velen toch *Arman en Ilva* genoemd; er verschijnen tussen 1969 en 1975 zestien verhalen. Vanaf medio jaren 1970 gaat Thé zich toeleggen op het illustreren van kinderboeken. Ondermeer Paul Biegel en Guus Kuijer zien hun boeken verrijkt worden door de tekeningen van Thé. Zijn prijzenkast ziet er ook indrukwekkend uit: in 1997 de Trentenaire, een speciale oeuvreprijs van Het Stripschap, verder drie keer Het gouden penseel, de Woutertje Pietersepriis voor zijn eigen boek *Waar is de taart?* en als klap op de vuurpijl in 2010 de Max Velthuijsprijs voor zijn gehele oeuvre. De expositie, die als familietentoonstelling staat benoemd, biedt een groot deel van Thé's werk. Speciaal voor kinderen is er de mogelijkheid om door middel van animaties, een film, illustraties en spelletjes het werk van Thé Tjong-Khing beter te leren kennen en snappen.

Ter gelegenheid van de expositie bracht *Arman en Ilva*-uitgever Sherpa net speciale boekje *De striptekenkunst van Thé Tjong-Khing* uit. Bij Gottmer/Lannoo is een boek uitgegeven met dezelfde titel als de tentoonstelling TdK Meer info: zie agenda.

ADVERTENTIE

→ WINNEN

In ons vorige nummer berichtten wij al uitvoerig over de comeback van *Soeperman*. Inmiddels is zijn gloednieuwe album uit en kan *Stripschrift* dankzij uitgever Don Lawrence Collection drie exemplaren weggeven die tekenaar René Uilenbroek met plezier signeerde.
Natuurlijk gaat aan het winnen van zo'n album nog een stap vooraf: het goed beantwoorden van de volgende vraag:

In welke stad woont Soeperman-tekenaar René Uilenbroek?

Stuur het antwoord vóór 1 december 2011 naar

Soeperman-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
winnen@stripschrift.nl

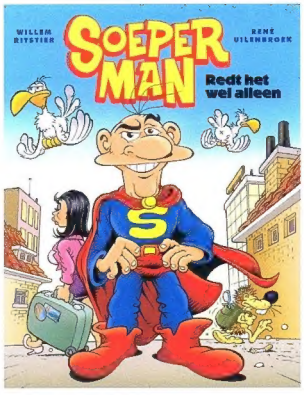

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Heinz/Van den Boogaard-prijsvraag *Stripschrift 417*:
In *Stripschrift 417* waren twee verschillende prijzen te winnen. Om kans te maken op *Heinz – De graphic novel* moest antwoord worden geven op de vraag hoe Windig en De Jong op het idee kwamen hun stripkat Heinz te noemen. Heinz (ook de kat van De Jong zelf) werd vernoemd naar de legendarische keeper van Ajax, Heinz Stuy. Liefhebbers van het werk van Theo van den Boogaard konden het boek *Het Amsterdam van Theo van de Boogaard* winnen door ons te melden hoe *Sjef van Oekel* in Frankrijk en Duitsland wordt genoemd. Dat is *Léon la Terreur* (ook *Léon van Oukel*) en *Julius Patzenhofer* (ook *Leo, der Terrorist*). Veel goede antwoorden bereikten onze redactie, waardoor loting de volgende prijswinnaars opleverde.
Heinz: **Rolf Jansen** (Havelte), **Bob van Nijen** (Wolvega) en **Wim Verhage** (Nieuwkoop).
Van den Boogaard: **René de Groot** (Brielle), **Georg Lint** (Leusden) en **Jacob Reiffers** (Elst).
Een felicitatie voor alle winnaars.

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Jean-Jacques Sempé is cartoonist en illustrator. Hij is in 1932 in Bordeaux geboren, volgde geen enkele tekenopleiding en woont in Parijs. Hier zien we een blok met verjaardagszegels, maar wij kennen hem vooral als tekenaar van *De kleine Nicolaas* en prachtige omslagen voor *The New Yorker*. In de jaren 1950 maakte hij strips met René Goscinny, gebaseerd op Sempé's jeugdherinneringen. Dat was echter niet zijn ding en vanaf 1959 ging het duo over op de verhaalvorm die *De kleine Nicolaas* wereldfaam bracht.
De cartoons van Sempé zijn herkenbaar aan de prominente plek die het landschap doorgaans inneemt. De kleine figuurtjes die erin staan gaan er meestal totaal in op, hetgeen hun nietigheid – en dus het komische van hun handelingen – benadrukt. Deze postzegel is wat dat betreft atypisch voor het werk van Sempé. HW

Land van herkomst: Frankrijk
Jaar van uitgifte: 2004
Cataloguswaarde: €5,00 per blok van vijf zegels

[SERVICE SPREAD]

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARHEEN?

Stripwinkel Het Beeldverhaal in Amsterdam is verhuisd. De winkel is voortaan te vinden aan de Bilderdijkstraat 80 en noemt zich vanaf heden Beeldverhaal Amsterdam.

> WAARVOOR?

Op 66-jarige leeftijd overleed de Belgische striptekenaar **Daniel Hulet** op 9 september in Oostende. De in Etterbeek geboren Hulet volgde een tekenopleiding aan de Academie voor Kunsten in Elsene waarna hij solliciteerde en werd aangenomen bij *Kuifje* en *Robbedoes*. *Chris Melville* is daarvan één van de resultaten; het verhaal werd pas enige jaren geleden door Arcadia in album uitgebracht. Zijn eerste grote succes betrof de reeks *Farao* dat hij – net als *Chris Melville* – tekende op scenario van André-Paul Duchâteau. Daarop volgde *De paden van de roem* (met Jan Bucquoy). Daarna besloot hij gebruik te maken van eigen scenario's. Het leverde een ander type verhaal op dat soms moeilijk te doorgronden was. Voorbeelden zijn *Macabere sfeer*, *Immondys* en *Extra Muros*. Hoewel het tekenwerk buitengewoon kunstig bleef, nam de belangstelling wat af. Dat kreeg een positieve wending toen hij door Frank Giroud betrokken werd bij de reeks *De Fleury-Nadals* waarvan hij twee delen tekende en later bij *Levenslijnen* waarvoor hij ook bij één album het tekenwerk voor zijn rekening nam in 2010. Het zou – bij leven – zijn laatste album worden.

DANIEL HULET

Op 14 september overleed **Gilles Chaillet**; hij was al een periode ziek. Chaillet is nog geen twintig als hij bij uitgeverij Dargaud aan de slag gaat. Hij begint met het inkleuren van klassieke reeksen zoals *Olivier Blunder*, *Tanguy en Laverdure*, *Bob Morane* en *Blueberry*. Als *Roodbaard*-tekenaar Victor Hubinon te ziek is om te werken vraagt Jean-Michel Charlier hem de laatste pagina's van het verhaal *De helleschuit* te willen tekenen. In 1976

ADVERTENTIE

MOOIE PAREL S,
FIJNE PAREL S

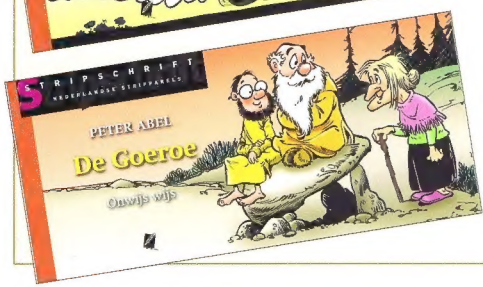

Nu verkrijgbaar

- *Appie Happie A 16/A 17* door Dik Bruynesteyn
- *De Goeroe 1* door Peter Abel
- *Peter Mijleneter 1* door Marits Rietdijk

www.stripstift.nl

Cultureel erfgoed voor **€9,95** per deeltje

JAARGANG 44 • NUMMER 6 (419) • NOVEMBER 2011

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Dik Rondeltap, Rik Sanders

Medewerkers
Ruben Acohen, Ger Apeldoorn, Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Gina Busink, Paulien Blaauwgeers, Joost van den Broek, Han van Buuren, Erik van der Hoeven, Pamela Loeven, Michel van Merriënboer, Ans Nolten, Gert Jan Pos, Bert Post, Willem Ritstier, Rik Spanjers, Erwin Suvaal, Rudy Vrooman, Harry Wibier

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurtherprijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Willy Lohmann

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €48,00
België €51,00
Other countries €65,00
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven
AMP, Brussel

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

GILLES CHAILLET

Op 26 september overleed de Italiaanse stripmaker en uitgever **Sergio Bonelli**. De naam Bonelli is in de Italiaanse stripwereld legendarisch, mede vanwege de vader van Sergio, Gian Luigi, die ondermeer de ook in Nederland bekende strip *Tex Willer* in 1948 bedacht. Gian Luigi begon ook een eigen stripuitgeverij die later door zijn zoon zou worden overgenomen. Sergio zelf tekende stripseries zoals *Zagor* en *Mister No*. De uitgeverij Sergio Bonelli Editore is nog altijd toonaangevend in Italië en brengt ondermeer *Martin Mystère* en *Dylan Dog* uit. Sergio Bonelli werd 78 jaar.

Op 29 september overleed de vooral dankzij stripheld *Dan Cooper* bekend geworden **Albert Weinberg**. De in Luik, België geboren en in Zwitserland overleden Weinberg was na een studie rechten voornemens jurist te worden. Die plannen werden wreed doorkruist door de Tweede Wereldoorlog. Daarna stortte hij zich op zijn passie voor tekenen. Dat leidde tot enkele publicaties, ondermeer in *Robbedoes*. Via Victor Hubinon, Georges Troisfontaines en Jean-Michel Charlier, die destijds al schreven en tekenden aan *Buck Danny*, belandde hij in de stal van Dupuis. Daar droeg hij bij aan *Buck Danny*-verhalen, maar ook aan *Blondie en Blinkie* en *Tiger Joe*. Toen hij later ook strips voor *Kuifje* ging maken werd hij door grote mannen als Hergé, Paul Cuvelier en Edgar Pierre Jacobs om assistentie gevraagd. Om tegenwicht te bieden aan *Buck Danny* werd hij gevraagd een eigen pilotenstrip voor *Kuifje* te maken; Dat werd *Dan Cooper*, een Canadese astronaut/piloot die tot aan 1992 nieuwe avonturen zou beleven. Tussendoor tekende hij nog minder gekende strips zoals *Tom Landen*, *De aquanauten* en *Barracuda*. Naar verluidt werkte hij op hoge leeftijd, Weinberg werd 89 jaar, weer aan een nieuw verhaal van *Dan Cooper*.

neemt hij de reeks *Lefranc* over van Jacques Martin. Hij houdt dat ruim twintig jaar en negen albums lang vol. Omdat hij van jongs af aan is gefascineerd door een andere reeks van Martin, *Alex*, besluit hij begin jaren 1980 een eigen historische reeks te gaan maken. Dat is het begin van *Vasco*. Die reeks loopt nog steeds, al heeft hij het tekenwerk de laatste delen aan Frédéric Toublanc overgelaten. Volgend jaar verschijnt nog wel deel 24, op scenario van Chaillet. In de jaren na 2000 maakt hij steeds meer nieuwe reeksen: *Tombelaine* (tekenaar Bernard Capo), *Intox* (tekeningen Olivier Mangin), een deel uit *De geheime driehoek* (op scenario van Didier Convard), *De laatste profetie* (met Christophe Ansar) en het meest recent *Vinci* (wederom op scenario van Convard). Gilles Chaillet is 65 jaar als hij overlijdt.

De Franse hoofdredacteur en uitgever **Jean-Paul Mongin** is op 13 september overleden in Brussel. Mongin is één van de oprichters van het beroemde stripblad *A Suivre* dat tussen 1978 en 1997 verscheen. Het blad dat onder de vleugels van uitgeverij Casterman werd gemaakt, presenteerde grote stripnamen aan zijn lezers. Hugo Pratt, Alexandro Jodorowsky, Milo Manara, Jacques Tardi, François Boucq en Jean Giraud zijn slechts enkele namen uit de Franco-Belgische school die hun strips in het blad lieten zien en het als springplank naar een groot publiek gebruikten. Jean-Paul Mongin was tot aan het laatste nummer (239) in 1997 betrokken als hoofdredacteur. Hij overleed op 70-jarige leeftijd.

Op 15 september overleed op 66-jarige leeftijd de Belg **Gilbert Schats**. Schats tekende de stripverhalen over *Koning Bubu* die werden gepubliceerd in het weekblad *Kuifje*. In de jaren 1970 verscheen er één album. Enkele jaren geleden bracht 't Mannekesblad nog drie albums met oude verhalen uit. Schats werkte ook voor de filmafdeling van Dupuis waar hij animatiefilms maakte onder aansturing van Eddy Ryssack.

1991 20 JAAR SILVESTER 2011

ONGELOOFLIJKE **JUBILEUMAANBIEDING**

20 EURO KORTING OP DEZE CASSETTES

★★★